

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLÂM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTA DOĞU SOSYOLOJİSİ VE ANTROPOLOJİSİ ANABİLİM DALI

**SURİYELİ SIĞINMACI ÇOCUKLARIN EĞİTİM SORUNLARI
VE ENTEGRASYON SÜREÇLERİ:
MERSİN ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

FATMA YILDIZ

İSTANBUL, 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
ORTA DOĞU VE İSLÂM ÜLKELERİ ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
ORTA DOĞU SOSYOLOJİSİ VE ANTROPOLOJİSİ ANABİLİM DALI

**SURİYELİ SIĞINMACI ÇOCUKLARIN EĞİTİM SORUNLARI
VE ENTEGRASYON SÜREÇLERİ:
MERSİN ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan: FATMA YILDIZ

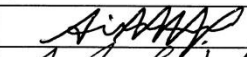

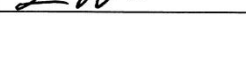
Danışman: Prof. Dr. Ali COŞKUN

İSTANBUL

TEZ ONAYI

Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Sosyoloji ve Antropolojisi Anabilim Dalında Yüksek Lisans öğrenimi gören 506414001 no'lu Fatma YILDIZ'ın hazırladığı "Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim Sorunları ve Entegrasyon Süreçleri : Mersin Örneği" konulu YÜKSEK LİSANS TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI M.Ü.Lisansüstü Öğretim ve Sınav Yönetmeliği uyarınca 29/03/2018 tarihinde saat 14.00 de yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonucunda adayın tezinin ne OYBİRLİĞİ/ÖYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

Tez tarafımızdan okunmuş, kapsam ve kalite yönünden Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI	İMZA
Prof.Dr.Ali COŞKUN		
Doç.Dr.Halli AYDINALP		
Prof.Dr.Zeki ARSLANTÜRK		

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 12.104/2018 tarih ve 2018/07-01 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Ahmet TABAKOĞLU
Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları
Enstitüsü Müdürü

-Tez Onayı 3 iş günü içinde ıslak imzalı 3 (üç) kopya halinde Enstitüye teslim edilmelidir.

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı : Fatma YILDIZ KACAR
Anabilim Dalı : Ortadoğu Sosyolojisi ve Antropolojisi
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ali COŞKUN
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek lisans – 2018
Anahtar Kelimeler : Göç, Mülteci, Entegrasyon, Uyum, Eğitim.

ÖZ

SURİYELİ MÜLTECİ ÇOCUKLARIN EĞİTİM SORUNLARI VE ENTEGRASYON SÜREÇLERİ: MERSİN ÖRNEĞİ

Bu tez çalışmasında “*yakın tarihte görülen en büyük göç hareketi*” olarak nitelendirilen Suriye’den Türkiye’ye sığınma isteğiyle göç eden Suriyeli mülteci çocukların eğitim vasıtasıyla Türk toplumuna entegrasyon süreçleri üzerinde durulmaktadır. Özelde Mersin’deki Suriyeli mülteci çocukların eğitim problemleri ve eğitim yoluyla Türk topluma entegrasyon süreçleri genelde ise Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocukların genel durumu, eğitimle ilgili problemleri ve eğitim yoluyla Türk toplumuna uyum süreçleri nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılarak tümevarım metoduyla incelenmeye çalışılmıştır. Göç ve göç kuramıyla ilgili teorik açıklamalara yer verilerek; göç, entegrasyon ve asimilasyon; göç, çocuk ve eğitim; göç ve hukuki statü gibi başlıklar altında araştırmanın teorik çerçevesi çizilmiştir. Türkiye’de ve Mersin’de yaşayan Suriyeli mülteciler özellikle de mülteci çocuklarla ilgili genel bir literatür taraması ve elde edilen verilerle durum analizleri yapılarak, Mersin’de yaşayan Suriyeli mülteci çocukların eğitim problemleri ve topluma entegrasyon süreçleriyle ilgili alan araştırmasının bulguları değerlendirilmiştir.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Fatma YILDIZ
Field : Ortadoğu Sosyoloęisi ve Antropoloęisi
Supervisor : Prof. Dr. Ali Coękun
Degree Awarded and Date : Graduate - 2018
Keywords : Migration, Refugee, Integration, Cohesion, Education.

ABSTRACT

PROBLEMS OF EDUCATION IN SYRIA REFUGEE CHILDREN AND INTEGRATION PROCESSES: MERSIN SAMPLE

In this thesis, 'the history of the migration to the big life' is described as asylum request from Syria to Turkey through Syrian refugees who immigrated children's education focuses on the integration process of Turkish society. In particular Mersin Syrian refugee children's education problems and training of Turkish society in the process of generalization of Syrian refugees in Turkey, problems and harmonization of education guarantee, The theory of migration and migration; migration, integration and assimilation; migration, children and education; immigration and legal status under the heading of research. The findings of the field researches related to the integration of the Syrian refugee children living in Mersin were evaluated.

ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasında Türkiye'deki Suriyeli sığınmacı çocukların eğitim vasıtasıyla Türk toplumuna uyum ve entegrasyon süreçleri incelenmiştir. Yakın tarihin en büyük göç hareketi olarak nitelendirilen Suriyeli mülteci göçüyle birlikte Türkiye Dünyada en çok mülteci bulunan ülke konumuna düşmüştür. Yaklaşık dört milyona yakın mülteciye ev sahipliği yapmakta ve bu mültecilerin de büyük kısmı çocuklardan oluşmaktadır. Çalışmamızda mülteci çocukların gelecekte kayıp nesiller olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldığına vurgu yapılarak, bu çocukları toplumumuza uyum ve entegre edebilmek için öncelikle eğitim problemlerinin halledilmesi üzerinde durulmaktadır. Suriyeli mülteci çocuklarının eğitimi, hem bu çocukların geleceği için bir gereklilik hem de Türk toplumuna entegrasyon sağlamaları için önemli bir vasıtaadır.

Çalışmamız giriş, üç ana bölüm ve sonuçtan oluşmaktadır. Birinci bölümde göç, göç teorileri, göç çeşitleri, entegrasyon, asimilasyon, göç ve eğitim, göç ve hukuki statü gibi başlıklarla teorik açıklamalara yer verilmiştir. İkinci bölümde Türkiye ve Mersin'de yaşayan Suriyeli mülteciler ve özellikle çocuklar hakkında genel bilgiler verilmiştir. Üçüncü bölümde ise alan araştırmamızın bulguları analiz edilmiştir. Sonuç bölümünde de alan araştırmasının sonuçları tartışılmıştır.

Öncelikle tez konusunu seçerken isteklerimi göz önünde bulundurup yardımcı olan tez danışmanım Prof. Dr. Ali COŞKUN'a, ayrıca savunma sınavımda nitelikli soruları ve ufuk açıcı önerileriyle beni yönlendiren Doç. Dr. Halil AYDINALP'e de teşekkürlerimi sunarım. Yüksek Lisans eğitimim boyunca maddi açıdan destekleyen bilimin ve bilim insanının destekçisi olan TÜBİTAK'a teşekkür ederim. Çalışmam süresince kaynaklara ulaşmamda büyük katkıları olan ve uygun çalışma ortamı sunan İSAM kütüphanesine teşekkür ederim. Tez yazım sürecinde maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen, her zaman yanımda olan kıymetli ve çok değerli aileme ve özellikle de her türlü desteği ve anlayışı gösteren, özverili bir şekilde yardımcı olan sevgili eşim Fatih KACAR'a teşekkürü bir borç bilirim.

İstanbul/2018

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
TABLolar.....	VIII
KISALTMALAR.....	XII
GİRİŞ.....	1

ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1. Araştırmanın Problem Tanımı ve Kapsamı.....	4
2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	4
3. Araştırmanın Soruları ve Varsayımları.....	5
4. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Şekli.....	6
5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi.....	7

BİRİNCİ BÖLÜM

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TEORİK AÇIKLAMALAR

1.1. Göç Kavramı.....	8
1.2. Göç Teorileri.....	9
1.2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları	10
1.2.2. İtme-Çekme Teorisi.....	12
1.2.3. Petersen'in Beş Göç Tipi.....	13

1.2.4. Kesişen Fırsatlar Teorisi.....	14
1.2.5. Merkez Çevre Teorisi.....	15
1.2.6. Parekh'in Göç Teorisi Sınıflaması.....	16
1.2.7. İlişkiler Ağı (Network) Teorisi.....	17
1.3. Göç Çeşitleri.....	19
1.3.1. Gönüllü-Zorunlu Göç.....	19
1.3.2. Kitle Göçü-Bireysel Göç.....	20
1.3.3. İç-Dış Göç.....	21
1.3.4. Sürekli-Geçici Göç.....	21
1.3.5. Emek-Beyin Göçü.....	22
1.3.6. Uluslararası Mülteci Göçü.....	23
1.4. Göç, Entegrasyon ve Asimilasyon.....	24
1.5. Göç, Çocuk ve Eğitim.....	28
1.6. Göç ve Hukuki Statü.....	30
1.6.1. Göçmen.....	31
1.6.2. Mülteci.....	32
1.6.3. Sığınmacı.....	34
1.6.4. İkincil Koruma Statüsü.....	35
1.6.5. Geçici Koruma.....	36

İKİNCİ BÖLÜM

II. TÜRKİYE VE MERSİN'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİ ÇOCUKLARIN GENEL DURUMU

2.1. Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Genel Durumu.....	37
2.2. Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların Hukuki Durumu ve Sosyal Hakları.....	39
2.2.1. Hukuki Durum.....	40
2.2.2. Sağlık Hakkı.....	41
2.2.3. Eğitim Hakkı.....	42
2.3. Mersin'deki Suriyeli Mültecilerin Genel Durumu.....	44
2.3.1. Mersin'in Coğrafi, Tarihi ve Nüfus Yapısı.....	47
2.3.2. Mersindeki Suriyeli Mülteci Çocuklar ve Eğitim.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. MERSİN'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİ ÇOCUKLARININ EĞİTİM PROBLEMLERİ VE ENTEGRASYON SÜREÇLERİ İLE İLGİLİ ALAN ARAŞTIRMASININ BULGULARI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukları Tanıma ve Demografik Bulgular.....	53
3.1.1. Mülteci Çocukların Cinsiyetleri.....	53
3.1.2. Yaşları.....	54
3.1.3. Uyrukları.....	55
3.1.4. Anne-Baba Yaşama Durumları.....	56
3.1.5. Babalarının Eğitim Durumları.....	57
3.1.6. Annelerinin Eğitim Durumları.....	58
3.1.7. Kardeş Sayıları.....	59

3.1.8. Okuldaki Sınıf Düzeyleri.....	60
3.1.9. Oturdukları Evin Durumu.....	61
3.1.10. Evde Kaç Kişi Yaşadıkları.....	62
3.2. Suriyeli Mülteci Çocukların Göç Etme Süreçleri İle İlgili Bulgular.....	63
3.2.1 Türkiye'ye Göç Etme Sebepleri.....	63
3.2.2. Mersin'e Göç Etme Sebepleri.....	64
3.2.3. Mersin'e Göç Etmeden Önce Kamplarda Kalma Durumları.....	65
3.2.4. Türkiye'de Kaç Yıldır Yaşadıkları.....	66
3.2.5. Mersin'de Kaç Yıldır Yaşadıkları.....	67
3.3. Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye'deki Eğitimleri ve Eğitim Problemleri İle İlgili Bulgular.....	68
3.3.1. Türkiye'de Aldıkları Eğitim Süreleri.....	68
3.3.2. Eğitim Olanaklarına Ulaşmaları.....	69
3.3.3. Türkiye'de Aldıkları Eğitimin Denklığı.....	70
3.3.4. Türkiye'deki Eğitimin Yeterliliği.....	71
3.3.5. Okuldaki Öğretmenlerle Anlaşabilme.....	72
3.4. Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim ve Entegrasyon Süreçleri	73
3.4.1. Türkiye Hakkındaki Bilgileri Nerelerden Öğrenme.....	73
3.4.2. Türkçeyi Nerede Öğrendikleri.....	74
3.4.3. Türkçe Öğrenme Düzeyleri.....	75
3.4.4. Okul Dışında Türkçe Konuşanlar.....	76
3.4.5. Okulda Türk Arkadaş Edinme.....	77
3.4.6. Okul Dışında Türk Arkadaşı Edinme.....	78

3.4.7. Türklerle Anlaşılma Düzeyi.....	79
3.4.8. Türkiye'nin Kimlik Belgesi Vermesi.....	80
3.4.9. Göç Etmeden Önce Türkiye'ye Gelme Durumları.....	81
3.4.10. Göç Etmeden Önce Türkiye Hakkındaki Fikirleri.....	82
3.4.11. Türkiye'ye Göç Ettikten Sonra Türkiye Hakkındaki Fikirleri.....	83
3.4.12. Türkiye'deki Sosyal Yaşama Uyum Sağlama.....	84
3.4.13. Türkiye'de Kendini En Çok Nerede Hissetme.....	85
3.4.14. Kendini Türk Vatandaşı Gibi Hissetme.....	86
3.4.15. Türk Vatandaşı Olmak İsteyenler.....	87
3.4.16. Suriye'yi Ne Sıklıkla Özleme.....	88
3.4.17. Suriye'ye Geri Dönme İsteme.....	89
3.5. Suriyeli Mülteci Çocukların Entegrasyon Süreçleriyle İlgili Çapraz Tablolar.....	90
3.5.1. Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye'de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun?.....	90
3.5.2. Okul dışında görüştüğün Türk arkadaşların var mı? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?.....	92
3.5.3. Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?.....	94
3.5.4. Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?.....	96
3.5.5. . Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Türkiye'de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun?.....	98
3.5.6. Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?.....	100

3.5.7. Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Ne zamandan beri Türkiye'de eğitim alıyorsunuz?	102
3.5.8. Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz?.....	104
SONUÇ.....	106
EKLER.....	109
Ek-1 Anket Soruları.....	110
Ek-2 Anket İzin Belgesi.....	115
KAYNAKÇA.....	116

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Cinsiyet Dağılımları.....	53
Tablo 2	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Yaşa Göre Dağılımları.....	54
Tablo 3	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Uyruklarına Göre Dağılımları.....	55
Tablo 4	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Anne-Baba Yaşama Durumlarına Göre Dağılımları.....	56
Tablo 5	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları.....	57
Tablo 6	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları.....	58
Tablo 7	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları.....	59
Tablo 8	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Okudukları Sınıflara Göre Dağılımları.....	60
Tablo 9	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Oturdukları Evlerin Durumuna Göre Dağılımları.....	61
Tablo 10	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Evde Kaç Kişiyle Yaşadıklarına Göre Dağılımları.....	62
Tablo 11	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye'ye Göç Etme Sebeplerine Göre Dağılımları.....	63
Tablo 12	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Mersin'e Göç Etme Sebeplerine Göre Dağılımları.....	64
Tablo 13	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Mersin'e Göç Etmeden Önce Kamplarda Kalıp Kalmadıklarına Göre Dağılımları.....	65
Tablo 14	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye'de Yaşama Sürelerine Göre Dağılımları.....	66
Tablo 15	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Mersin'de Yaşama Sürelerine Göre Dağılımları.....	67
Tablo 16	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye'de Aldıkları Eğitim Sürelerine Göre Dağılımları.....	68
Tablo 17	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim Olanaklarına Ulaşmada Yaşadıkları Sıkıntılara Göre Dağılımları.....	69

Tablo 18	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’de Aldıkları Eğitimin Denkliliğiyle İlgili Görüşlerine Göre Dağılımları.....	70
Tablo 19	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’de Aldıkları Eğitimin Yeterliliğiyle İlgili Görüşlerine Göre Dağılımları.....	71
Tablo 20	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Okuldaki Öğretmenlerle Anlaşılma Durumlarına Göre Dağılımları.....	72
Tablo 21	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Hakkındaki Bilgilerini Nereden Öğrendiklerine Dair Dağılımları.....	73
Tablo 22	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkçeyi Nerede Öğrendiklerine Göre Dağılımları.....	74
Tablo 23	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkçe Öğrenme Düzeylerine Göre Dağılımları.....	75
Tablo 24	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Okul Dışında Türkçe Konuşma Durumlarına Göre Dağılımları.....	76
Tablo 25	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Okulda Tanıştıkları Türk Arkadaşlarına Göre Dağılımları.....	77
Tablo 26	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Okul Dışında Görüştükleri Türk Arkadaşlarına Göre Dağılımları.....	78
Tablo 27	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türk Arkadaşlarıyla Anlaşabilmeleri Durumuna Göre Dağılımları.....	79
Tablo 28	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Tarafında Verilen Kimlik Belgelerine Göre Dağılımları.....	80
Tablo 29	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Göç Etmeden Önce Türkiye’ye Gelme Durumlarına Göre Dağılımları.....	81
Tablo 30	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Göç Etmeden Önce Türkiye Hakkındaki Fikirlerine Göre Dağılımları.....	82
Tablo 31	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Göç Ettikten Sonra Türkiye Hakkındaki Fikirlerine Göre Dağılımları.....	83
Tablo 32	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’deki Sosyal Yaşama Uyumlarına Göre Dağılımları.....	84
Tablo 33	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’de Kendilerini En Çok Nerede Hissettiklerine Göre Dağılımları.....	85
Tablo 34	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Kendilerini Türk Vatandaşı Gibi Hissetmelerine Göre Dağılımları.....	86
Tablo 35	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türk Vatandaşı Olmak İstemelerine Göre Dağılımları.....	87

Tablo 36	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Suriye'yi Özleme Sıklığına Göre Dağılımları.....	88
Tablo 37	: Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Suriye'ye Tekrar Dönmeyi İstemelerine Göre Durumları.....	89
Tablo 38	: Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye'de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun? Crosstabulation.....	90
Tablo 39	: Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye'de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun? Ki-Kare Testi.....	91
Tablo 40	: Okul dışında görüştüğün Türk arkadaşların var mı? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Crosstabulation.....	92
Tablo 41	: Okul dışında görüştüğün Türk arkadaşların var mı? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Ki-kare Testi.....	93
Tablo 42	: Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Crosstabulation.....	94
Tablo 43	: Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Ki-kare Testi.....	95
Tablo 44	: Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Crosstabulation.....	96
Tablo 45	: Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Ki-Kare Testi.....	97
Tablo 46	: Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Türkiye'de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun? Crosstabulation.....	98
Tablo 47	: Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Türkiye'de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun? Ki-Kare testi.....	99
Tablo 48	: Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Crosstabulation.....	100
Tablo 49	: Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Ki-Kare Testi.....	101
Tablo 50	: Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Ne zamandan beri Türkiye'de eğitim alıyorsunuz? Crosstabulation.....	102
Tablo 51	: Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Ne zamandan beri Türkiye'de eğitim alıyorsunuz? Ki-Kare Testi.....	103
Tablo 52	: Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz? Crosstabulation.....	104
Tablo 53	: Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz? Ki-Kare Testi.....	105

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Bařkallđı
a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen makale
bkz.	: Bakınız
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
c.	: Cilt
ev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
drl.	: Derleyen
Ed	: Editör
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
ORSAM	: Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
s.	: Sayfa
SETA	: Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı
SGK	: Sosyal Sigortalar Kurumu
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
TDK	: Türk Dil Kurumu
TUİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdlr Vakfı
UNİCEF	: Birleşmiş Milletler ocuklara Yardım Fonu
vb.	: Ve benzeri
Yay.	: Yayınları
YÖBİS	: Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi
YUKK	: Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu

GİRİŞ

“Yabancı bugün gelen ve yarın gidecek olan değil, bugün gelen ve yarın gitmeyecek olandır”

(George Simmel)

Suriye’de 15 Mart 2011’de başlayan rejim karşıtı gösteriler kısa sürede çatışmalara neden olmuş ve ardından da iç savaşa dönüşünce Suriye halkı dramatik bir şekilde komşu ülkelere sığınmaya başlamışlardır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından Suriyelilerin komşu ülkelere doğru sığınma hareketleri ‘*yakın tarihte görülen en büyük göç hareketi*’ olarak nitelendirilmiştir.¹ UNICEF tarafından Kasım 2017’de hazırlanan rapora göre; 2011 yılında yaklaşık 22,5 milyon nüfusu olan Suriye’de 13,5 milyon insan iç savaştan etkilenmiş ve bu sayının 6 milyonu çocuklardan oluşturmaktadır. Yaklaşık 5 milyon kişi ise komşu ülkelere sığınarak mülteci durumuna düşmüş ve mültecilerin de yarısı çocuklardan oluşturmaktadır.² Türkiye ise Mart 2011’den beri geçen 6 yıl içerisinde en büyük sınır komşusu olan Suriye’den yaklaşık 3,5 milyon sığınmacıyı kabul etmiştir. Bu sığınmacıların da yarısına yakını çocuklardan oluşmaktadır.

Türkiye’ye gelen Suriyeli mültecilerin sayılarının kısa sürede ciddi şekilde artmasıyla sınırlarda kurulan çadır kentler ve kamplar yetersiz gelmeye başlamış ve sığınmacıların büyük çoğunluğu büyük kentlere doğru göç etmişlerdir. Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının büyük şehirlerde yaşamaya başlamasıyla bu göç dalgaları Türk halkı için, insani yardım boyutundan çıkarak toplumsal, siyasal ve ekonomik etkileri olan çok farklı bir boyuta girmiştir. Suriyeli mülteciler Türk toplumu ile birlikte yaşamaya başlamış ve kayıt altına alınma, barınma, eğitim, sağlık, güvenlik, istihdam, toplumsal kabul ve uyum, entegrasyon gibi pek çok sorun ortaya çıkmaya başlamıştır.

Suriye’den gelen göç dalgalarının başlangıçta bu kadar büyüyeceği ve bu denli sosyal, ekonomik, kültürel ve demografik etkileri olacağı Türkiye tarafından öngörülemediği. Bu

¹ BMMYK, <http://www.unhcr.org/cy/tr/haberler/2015/2014/article/cfe62cf77b4ab36c0f1ff072cd30d189/rekor-sayi-tuem-duenyada-savas-yuezuenden-yerlerinden-edilmis-ki.html>. (30 Aralık 2017)

² UNICEF, ///C:/Users/fatma/Downloads/UNICEF_Syria_Crisis_Situation_Report_October_2017_External.pdf. (30 Aralık 2017) .

yüzden Suriye krizinin başlangıcında tarihsel, kültürel ve dini yakınlıktan dolayı sığınan Suriyeliler “*Suriyeli misafirler*” olarak tanımlanmış ancak zamanla sığınmacıların sayıları milyonları aşınca “*geçici koruma statüsü*” verilerek Türkiye tarafından insani ve acil ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. Geçici koruma statüsü; açık sınır politikası ile ülke topraklarına Suriyelilerin kabulü, geri göndermeme ilkesi ve gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması esasları üzerine kurulmuştur. Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların yasal statüsü bu şekilde şekillendirilmiştir.

Özellikle Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunun çocuk olması ve okula gitmeleri gerekirken maddi sıkıntılardan dolayı çalışmak zorunda olmaları, pek çoğunun beslenme, giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının dahi karşılanamaması ve çeşitli sıkıntılardan dolayı okula gidememeleri gibi problemler bu çocukların kayıp nesil olma sorununu ortaya çıkarmıştır. Bunun yanında çocukların topluma uyum ve entegrasyonları ile ilgili de problemler çıkmaya başlamış; bu çocukların kayıp nesil olmaktan kurtarılması ve topluma sağlıklı bir şekilde uyum sağlaması için Türkiye’nin çeşitli politikalar uygulaması zorunlu hale gelmiştir.

Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna uyum ve entegrasyonları ile ilgili geliştirilen politikalar daha çok eğitim yolu ile uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu çocukların hem kayıp nesiller olmasını engellemek hem de Türk toplumun dilini, tarihini, kültürünü, toplumsal normlarını öğretmek ancak eğitim yoluyla mümkündür. Eğitim mülteci çocukların hem en temel haklarından biri olup, hem de Türk toplumuna uyum sağlamak için kullanılacak en önemli araçlardandır.

Nitekim bu çalışma; özelden Mersin’deki Suriyeli mülteci çocukların eğitim problemleri ve eğitim yoluyla topluma entegrasyon süreçleri genelde ise Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocukların genel durumu, eğitimle ilgili problemleri ve eğitim vasıtasıyla Türk toplumuna entegrasyon süreçleri nicel ve nitel araştırma yöntemleri kullanılarak tümevarım metoduyla incelenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışma; giriş ve üç ana bölümden oluşmaktadır. Girişte araştırmanın konusu, amacı ve kapsamı, problem tanımı, soruları, varsayımları, yöntemi, veri toplama şekli, evreni ve örnekleme net bir şekilde verilmektedir. Araştırmanın ana tablosu çizilmekte ve temellendirilmeleri belirtilmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde kavramsal çerçeve ve teorik açıklamalara yer verilmiş olup; sosyolojik açıdan göç kavramı incelenmiş, göç çeşitleri ve göçle ilgili sosyolojik teoriler tarihsel bir biçimde sunulmuştur. Göç, entegrasyon ve asimilasyon; göç, çocuk ve eğitim; göç ve hukuki statü şeklinde araştırmanın teorik çerçevesi çizilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’de ve Mersin’de yaşayan Suriyeli mülteciler özellikle de Suriyeli mülteci çocuklarla ilgili genel bir durum analizi yapılmıştır. Türkiye’deki Suriyeli mülteci çocukların sahip oldukları haklar üzerinde durularak özellikle Mersin’deki Suriyeli mülteci çocukların genel durumları ve eğitim süreçleri incelenmiştir. Yine ikinci bölümde Mersin’in tarihi, coğrafyası ve beşeri yapısının genel çerçevesi çizilmiş ve Mersin’deki Suriyeli mültecilerin sosyolojik açıdan kısaca değerlendirilmesi yapılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde ise Mersin’de yaşayan Suriyeli mülteci çocukların eğitim problemleri ve topluma entegrasyon süreçleriyle ilgili alan araştırmasının bulguları değerlendirilmiştir. İlk olarak ankete katılan Suriyeli mülteci çocuklarla ilgili tanıma ve demografik bulgular üzerinde durulmuş ve ardından eğitim süreçleri ve eğitimle ilgili problemleriyle ilgili bulgular değerlendirilmeye çalışılmış ve son olarak eğitimle topluma entegrasyon süreçleriyle ilgili bulgular analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularıyla anlamlı sonuçlar çıkarabilmek için ki kare analizleri yapılarak çapraz tablolar da eklenmiştir. Üçüncü bölümün sonunda çapraz tablolar üzerinden araştırmanın temel varsayımları anlamlandırılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın son kısmında ise araştırma sonucunda elde edilen bulguların değerlendirilmesi kısaca yapılarak; araştırmanın varsayımlarıyla, ortaya çıkan sonuç arasındaki bağlantılar gösterilmeye çalışılmıştır. Kısaca sonuç bölümünde; ortaya atılan tezler, bulgulardan çıkan analizlere göre temellendirilmeye çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI, KAPSAMI VE YÖNTEMİ

1. Araştırmanın Problem Tanımı ve Kapsamı

Bu araştırmada; Türkiye’de yaşayan Suriyeli mülteci çocukların eğitim problemleri ve eğitim yoluyla Türk toplumuna entegrasyon süreçleri incelenmektedir. Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin büyük çoğunluğunun çocuk olması ve bu çocukların eğitim-öğretim görme çağında olmaları; daha çocuk yaşlarında olmalarına rağmen mültecilikten dolayı çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya gelmeleri; hem maddi sıkıntı çekmeleri hem de zorunlu göçe maruz kalıp başka bir ülkeye gelmelerinden dolayı kültür şoku yaşamaları; eğitim-öğretimden yoksun kaldıkları için kayıp nesil olma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaları gibi problemler üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın kapsamı; nitekim bu problemlerin ancak eğitim yoluyla aşılabileceği belirtilerek, Mersin’deki Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim gören Suriyeli mülteci çocuklarla yapılan anket çalışmasıyla bu problemlerin nasıl aşılabileceğiyle ilgili değerlendirmeler yapılmıştır. Özellikle dil sorunu, eğitim olanaklarına ulaşım sorunu, okulda yaşadıkları çeşitli problemler, Türk toplumunu tanıma, topluma uyum sağlama, aidiyet hissetme, benimseme, gelecekte geri dönme veya kalıcı olma gibi konular üzerinde analizler yapılmıştır.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı; yapılan araştırmanın önem derecesi ile ifade edilmektedir. Yani bir araştırmanın amacı ile önemi bütünlük içinde olmalıdır. Bir konunun önemli olması için; yeni olması, zamanlı olması ve akademik olduğu kadar pratik değerinin de olması özelliklerini taşıması gerekir.³

Araştırmanın amacı; artık kalıcı olacakları anlaşılan ve sayıları milyonları bulan Suriyeli mülteci çocukların kayıp nesiller olmasını engellemek, çocuklara parlak bir gelecek vaddebilmek, Türk toplumu içerisinde yaşayan milyonlarca Suriyelinin topluma uyum sağlaması, toplumun normlarını, örf ve adetlerini öğrenmesi, uygulaması ve toplumla bir bütün halinde yaşayabilmeleri için eğitimin en önemli araç olduğunu belirterek, eğitim

³ Zeki Arslantürk, E.Hamit Arslantürk, **Uygulamalı Sosyal Araştırma**, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2010, s. 275-276.

yoluyla bu çocukların Türk toplumuna entegrasyonlarının daha kolay bir şekilde sağlanabileceği gösterilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın önemi ise; Türkiye'nin son dönemlerde yaşadığı en büyük toplumsal problemlerden biri olan Suriyeli mülteciler sorunuyla ilgili özellikle de Suriyeli mülteci çocukların eğitim problemleri, topluma uyum ve entegrasyon süreçleriyle ilgili bu çalışmada Mersin'deki Geçici Eğitim Merkezlerinde alan araştırması yapılarak bu büyük toplumsal sorunla ilgili küçük de olsa bir sosyal gerçekliğin tablosu çizilmeye çalışılmıştır.

Suriyeli mülteciler konusunda yayınlanmış raporların, tezlerin ve kitapların sınırlı sayıda olması ve teorik araştırmalar sonucunda da bu konuyla ilgili yapılan çalışmaların yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim özellikle Mersin'deki Suriyeli mültecilerle ilgili bu şekilde geniş çaplı herhangi bir alan araştırması bulunmamaktadır. Bundan dolayı bu çalışmada yapılan alan araştırmasının önemi daha da artmaktadır.

3. Araştırmanın Soruları ve Varsayımları

Bu çalışmada; Suriyeli mülteci çocukların eğitim yoluyla Türk toplumuna entegrasyon süreçleri analiz edilmeye çalışılmıştır. Entegrasyonla ilgili; toplumun imkânlarından yararlanma, kültürünü tanıma, aidiyet hissi, dile hakimiyet ve kullanım, vatandaşlık, oy vermek, oturma iznine sahip olmak, çalışma hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkına sahip olmak, evlilik bağları, eğitim imkanlarına ulaşım, sosyal ilişkiler, meslek ve kariyer edinme, istihdam gibi pek çok uyum kriterleri belirlenmiştir.⁴ Çalışmada bu uyum kriterlerinden eğitimle verilebilecekler üzerinde durularak, Suriyeli mülteci çocukların eğitim yoluyla topluma entegrasyon süreçleri arasındaki ilişki kurulmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın temel varsayımı; ***“Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna sağlıklı bir şekilde uyum ve entegrasyonlarının sağlanması eğitim problemlerinin hâllince mümkündür”***.

Araştırmanın aşağıdaki soruları Suriyeli mülteci çocuklara sorulmuş ve sonuçları değerlendirilmiştir;

- *Suriyeli mülteci çocuklar eğitim imkânlarına ulaşmada sıkıntı yaşıyorlar mı?*

⁴ K. Onur Unutulmaz, ‘‘Gündemdeki Kavram: ‘‘Göçmen Entegrasyonu’’-Avrupa’daki Gelişimi ve Britanya Örneği’’, Küreselleşme Çağında Göç, S. İhlamur Öner, Öner, (drl.), s. 137-138.

- *Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’deki aldıkları eğitim ne kadar yeterli, Suriye’deki eğitime denk mi?*
- *Suriyeli mülteci çocuklar Türkçe biliyorlar mı, Türkçeyi etkin kullanabiliyorlar mı, Türkçeyi okulda mı öğrendiler?*
- *Suriyeli mülteci çocukların okulda ya da okul dışında görüştikleri Türk arkadaşları var mı?*
- *Suriyeli mülteci çocuklar okuldaki öğretmenleriyle ve görüştikleri Türk arkadaşlarıyla anlaşabiliyorlar mı?*
- *Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’ye göç etmeden önce ve göç ettikten sonra Türkiye hakkındaki görüşleri nasıl?*
- *Suriyeli mülteci çocuklara Türkiye tarafından verilmiş kimlik belgeleri var mı?*
- *Suriyeli mülteci çocuklar Türkiye hakkındaki bilgileri en çok nereden öğrenmektedirler?*
- *Suriyeli mülteci çocuklar kendilerini Türk toplumuna ait hissediyorlar mı, Türk vatandaşı olmak istiyorlar mı?*
- *Suriyeli mülteci çocuklar Türk toplumuna uyum sağlayabilmişler mi?*
- *Suriyeli mülteci çocuklar kendilerini Türkiye’de nasıl hissediyorlar ve Suriye’ye tekrar dönmek istiyorlar mı?*

Bu sorular üzerinden eğitim yoluyla Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna entegrasyon süreçleri incelenmeye çalışılmaktadır. Suriyeli mültecilerin Türk toplumuna uyum sağlayabilmesinin eğitim yoluyla daha kolay ve hızlı bir şekilde gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir.

Araştırmanın teorik çerçevesiyle ilgili yararlanılan kaynaklardan edinilen bilgilerin objektif ve nesnelliği yansıttığı, ankete katılanların soruları içtenlikle ve samimiyetle cevapladıkları, vermiş oldukları ifadelerin gerçeği yansıttığı ve araştırmada kullanılacak ölçme ve değerlendirme aracının doğru bilgiler verdiği varsayılmıştır.

4. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Şekli

“*Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim Sorunları ve Entegrasyon Süreçleri: Mersin Örneği*” başlıklı bu çalışma, göç kuramı ve Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin genel durumunun teorik bir çerçevede sunulması; Mersinde bulunan Suriyeli mülteci çocukların eğitim aldıkları Geçici Eğitim Merkezlerinde yapılan saha araştırması sonucunda ortaya çıkan

bulguların değerlendirilmesi ve sonuçlarının açık bir şekilde ifade edilmesinden teşekkül etmektedir.

Bu çerçevede öncelikle literatür taraması yapılmış ve araştırmayla ilgili bilgiler sistemli bir şekilde derlenmiştir. Elde edilen bilgiler konuyla ilgili ve anlamlı bir bütün olacak şekilde analiz edilmiştir. Araştırmanın teorik çerçevesi oluşturulduktan sonra uygulama ve bulguların değerlendirilmesi kısmına geçilmiştir.

Çalışmanın uygulama kısmında ise; Mersin 12 Nolu Akdeniz Geçici Eğitim Merkezinde ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde eğitim-öğretim gören 298 Suriyeli mülteci çocuğun katıldığı anket çalışması yapılmıştır. Anket soruları çalışmanın temel sorularına ve varsayımlarına uygun hazırlanıp, öğrencilerin bir ders saatinde bitirebileceği, kolayca cevaplayabileceği şekilde çoktan seçmeli tarzda hazırlanmıştır. Anket sorularının cevapları SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) programına aktarılmış ve sonuçlar tablolar halinde sayısal verilere aktarılmıştır. Birbiriyle anlamlı ilişkiler kurulabilen parametreler arasında SPSS programı yardımıyla ki kare testleri yapılarak, çapraz tablolar analiz edilmiştir.

Bu şekilde çalışmada nicel ve nitel yöntemler kullanılarak, araştırmanın geçerliliği ve güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Çalışmanın alan araştırmasındaki, anket uygulaması Mersin Akdeniz Geçici Eğitim Merkezinde okuyan Suriyeli mülteci çocuklardan seçilen örneklem üzerinde uygulansa da sonuçlar tümevarımcı bir yaklaşımla araştırmanın evrenini oluşturan Mersin'deki Suriyeli mülteci çocukları kapsar şekilde düşünülmektedir.

5. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu çalışmanın evrenini Mersin ilinde yaşayan Suriyeli mülteci çocuklar oluşturmaktadır. Saha araştırması kapsamında Mersin'de Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim gören Suriyeli mülteci çocuklarla anket uygulaması yapılmıştır.

Saha araştırmasının örneklem grubu ise; Mersin'de eğitim gören Suriyeli mülteci çocuklar arasından seçilmiştir. Mersin 12 Nolu Akdeniz Geçici Eğitim Merkezinde ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde eğitim-öğretim gören 298 öğrenci, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın karma ve rastgele bir şekilde seçilmiştir. Seçilen örneklemin evreni yansıttığı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TEORİK AÇIKLAMALAR

1.1. Göç Kavramı

Göç en kısa tanımıyla insanların çeşitli sebeplerle bir yerden başka bir yere coğrafik olarak yer değiştirme hareketleri olarak tanımlanabilir. Göç, insanlık tarihinin başlangıcından itibaren var olagelen bir olgudur. Göç olgusu tüm toplumları tarih boyunca doğrudan ya da dolaylı olarak etkilemiş ve etkilemeye devam etmektedir. Çünkü tarih boyunca toplumlar çeşitli sebeplerle ya göç etmişler ya da göç almışlardır. Bu olgu; gerek göç veren toplumları gerekse göç alan toplumları doğrudan ve ya dolaylı olarak etkilemiş ve çeşitli sıkıntıların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

İnsanların doğup büyüdüğü, yaşadığı, hayatını idame ettirdiği yerlerden başka yerlere göç etmeleri kolay bir mesele değildir. O yüzden göçe sebep olan faktörlerin araştırılması ve incelenmesi önemlidir. İnsanlık tarihiyle özdeş olan göç olgusu; demografik, ekonomik, sosyolojik, psikolojik, siyasi, antropomorfik içeriklere sahip olması nedeniyle çok yönlü bir içeriğe sahiptir. Göç toplumsal bir hareketlilik olduğu için sosyolojinin incelediği önemli toplumsal olgulardan birisidir.

Göç olgusu, çok boyutlu bir kavram olduğu için farklı farklı tanımlamalar yapılmıştır. Akkayan, “Göç ve Değişme” isimli eserinde göçü, “*kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir kısmını geçirmek üzere bir iskân ünitesinden (köy, kasaba, kent gibi) diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafik bir yer değiştirme olayıdır.*”⁵ şeklinde tanımlamaktadır.

⁵ Taylan Akkayan, **Göç ve Değişme**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979, s.21.

Yalçın ise göçü; “*Ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle bir yerden başka bir yere yapılan kısa, orta veya uzun vadeli, geri dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir.*”⁶ olarak tanımlamaktadır.

Marshall’a göre göç “*bireylerin ya da grupların sembolik veya siyasi sınırların ötesine, yeni yerleşim alanlarına ve toplumlara doğru kalıcı hareketini içerir.*”⁷ şeklindedir.

Emiroğlu ve Aydın’a göre ise “*göç, insanın coğrafi hareketliliği ve bu hareketliliğin yol açtığı nüfus dinamiğidir.*” şeklinde ifade edilmektedir.⁸

Türk Dil Kurumu (TDK) Büyük Türkçe Sözlüğü’ ne göre göç; “*Ekonomik, toplumsal, siyasi sebeplerle bireylerin veya toplulukların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhaceret.*” tir.⁹

Göçle ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde aşağı yukarı aynı ifadeler yer almaktadır. Tanımlarda göçün yer değiştirme özelliği üzerinde durulmaktadır. Ancak bu yer değiştirme sıradan, sebepsiz ve sonuçsuz bir yer değiştirme değildir. Göç hem sebepleri hem de sonuçları açısından araştırılıp, incelenmeye değer önemli bir sosyal olgudur.

Göç olgusu, kişilerin gelecekteki yaşamlarının bir kısmını ya da tamamını geçirmek üzere sosyal, ekonomik, siyasi gibi çeşitli nedenlerle daha iyi yaşam koşullarına ulaşmak için zorunlu olarak ya da kendi iradeleri ile bir yerden başka bir yere yer değiştirme hareketi olarak kısaca tanımlanabilir.

1.2. Göç Teorileri

Göç olgusu; toplumsal veya bireysel bir yer değiştirme hareketi olsa da göç olayları ferdi olarak incelendiğinde her göç olayının kendine özgü bir yapısı olduğu ortaya çıkmaktadır. Göç olaylarının kendine özgü ve biricik yapısı göçlere karşı farklı yaklaşımların geliştirilmesine neden olmuştur. Bu yaklaşımlar gerek göç etme sebepleri, gerek göç edilen

⁶ Cemal Yalçın, **Göç Sosyolojisi**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2004, s.13.

⁷ Gordon Marshall, **Sosyoloji Sözlüğü**, Osman Akınhay, Derya Kömürcü (çev.), İstanbul: Bilim ve Sanat yayınları, 2003, s.685.

⁸ Kudret Emiroğlu, Suavi Aydın, **Antropoloji Sözlüğü**, İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003, s. 341.

⁹ **TDK Büyük Türkçe Sözlük**, “Göç”, 26 Eylül 2006: http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.595e50da6ee775.99606129

(6 Temmuz 2017)

yerin uzaklığı, gerekse göçlerin etkilediği toplumsal değişim dinamiklerine göre şekillenmektedir.

Göç teorileri, göçü her yönüyle inceleyerek hem göç olgusunun daha iyi anlaşılmasına hem de göçle birlikte toplumlarda ortaya çıkan değişimleri açıklamaları açısından oldukça önemlidir. Ancak günümüzde göç olgusunu tam anlamıyla bütünsel olarak açıklayabilen bir göç teorisi mevcut değildir. Bunun temel nedeni ise göç olgusunun çok katmanlı ve göçe sebep olan faktörlerin çok çeşitli olmasından kaynaklanmaktadır. Göç olgusunu bir bütün olarak açıklayabilecek tek bir teori oluşturulamamışsa da yine de farklı göç tiplerini bir kuram üzerinden sistematik olarak açıklamamıza yardımcı olacak tarih boyunca pek çok göç teorisi ortaya koyulmuştur.

1.2.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Ravenstein göç kanunları ile ilgili çalışmasını 1881 yılında İngiliz nüfus sayımı istatistik verilerini kullanarak hazırlamıştır. Bu verilerden yola çıkarak göçü genel geçer yasalarla açıklamak için yedi maddelik göç kanununu oluşturmuştur. Ravenstein'nin 1885'te yayınlanan göçle ilgili bu araştırması, göç kuramları ile ilgili bilinen ilk çalışma özelliği taşımaktadır.¹⁰

Ravenstein, ‘*The Laws of Migration*’ başlıklı makalesinde göç olgusunu, yedi göç kanunu ile açıklamaya çalışmıştır. Bu göç kanunları şunlardır:

1. *Göç ve mesafe*: Göç edenlerin çoğunluğu kısa mesafeli yerlere ve daha çok ticaret ve sanayi merkezlerine doğru göç etmeyi tercih ederler. Bu göç aynı zamanda göç edilen yerde yeni bir göç dalgası oluşturur. Bu göç dalgası da daha büyük ticaret ve sanayi merkezlerine doğru bir eğilim gösterir.¹¹ Birinci göç kanununda göç ve mesafe ilişkisi üzerinde durularak göçlerin daha çok yakın çevreye doğru bir yer değiştirme hareketi olduğu belirtilmektedir. Ancak kısa mesafeye yapılan bu göç hareketi göç dalgası oluşturarak uzak mesafeleri de etkilemektedir.

2. *Göç ve basamakları*: Bu kanuna göre, ticaret ve sanayinin geliştiği kentlerde iş gücü açığı ortaya çıktığı için bu kentlere yakın çevredeki kırsallardan pek çok göçmen gelir. Bu göçmenlerin geldiği yerlerdeki iş gücü açığı ise buralara daha yakın yerlerdeki göçmenlerin

¹⁰ Yalçın, s.22.

¹¹ Ernest George Ravenstein , ‘‘**The Laws of Migration**’’, *Journal of the Statistical Society of London*, 1885, Vol. 48, No. 2, s. 198.

buraya gelmesine neden olur. Bu şekilde ülkenin pek çok yerinde sanayi ve ticaretin geliştiği bölgelere doğru dalga dalga göç basamakları oluşur ve bu göç basamakları ülkenin her yerinde hissedilmeye başlar.¹² İkinci göç kanunu, birinci göç kanunundaki göç dalgasının niteliğini açıklamaktadır. Birinci göç kanununda kısa mesafeli göçler açıklanırken ikinci göç kanununda ise uzak mesafeli göçler açıklanmaya çalışılmaktadır.

3. *Yayıllma ve emme süreci:* Göçlerin dağılma ve emme süreçleri amaçları bakımından birbirini destekler ve doğru orantılı bir şekilde eğilim göstermektedir.¹³ Üçüncü göç kanununa göre sanayi ve ticaret merkezi olarak hızla gelişen kentlerde iş gücü ihtiyacı doğmakta ve bu iş gücü ihtiyacı göçmenler sayesinde giderilmektedir. Göçmenlere göre ise; göç etmek, bir amaç değil ekonomik olarak hızla gelişen kentlerin sanayi ve ticari faaliyetlerinden pay almak ve daha iyi bir yaşama ulaşmak için bir araçtır. Hem göçmenlerin dağılma süreci hem de bu dağılmayı yutan emme süreci ancak göçle amacına ulaşabilir.¹⁴ Bu şekilde göç olgusunun yayılma amacıyla, göç alan kentin emme süreci birbiriyle orantılı bir seyir göstermekte ve birbirlerinin ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

4. *Göç zincirleri:* Her ana göç akımı aynı zamanda karşı bir göç akımı oluşturur.¹⁵ Dördüncü göç kanununa göre hızlı şekilde göç alan bölgeler aynı zamanda bu göç dalgasının etkisiyle göç vermeye başlarlar.¹⁶ Yani büyük göç dalgaları, etkiledikleri bölgelerde yeni göç dalgalarının oluşmasına sebep olur ve bu şekilde göç zincirleri oluşur.

5. *Doğrudan göç:* Uzun mesafelere göç edenler genellikle büyük sanayi ve ticaret merkezlerini tercih etmektedirler.¹⁷ Beşinci göç kanununda kısa mesafeli, basamaklı ve zincirleme göçten farklı olarak uzun mesafeli ve doğrudan göçten bahsedilmektedir. Bu kanuna göre göç edenler doğrudan doğruya kendi tercihleriyle büyük sanayi ve ticaret merkezlerine yerleşmek amacıyla uzun mesafeli yer değişikliği yapmaktadırlar

6. *Kent ve kırsal yerleşimciler farkı:* Şehirlerde yaşayanlar kırsal kesimlerde yaşayanlara göre göç etmeye daha meyillidirler.¹⁸ Kırsal kesimlerde yaşayan kişiler kentlerde yaşayanlara

¹² A.g.m., s.199.

¹³ A.g.m., s.199.

¹⁴ Yalçın, s.24.

¹⁵ Ravenstain, s.199.

¹⁶ Yalçın, s.24.

¹⁷ Ravenstain, s.199.

¹⁸ A.g.m., s.199.

göre daha çok göç etmektedirler. Göçün yönü genelde kırsaldan kentlere doğru olduğu için bu şekilde olması doğal bir durumdur.

7. *Kadın erkek farkı*: Kadınlarda erkeklere göre göç etme eğilimi daha fazladır.¹⁹ Yedinci göç kanunu göç olgusunda cinsiyet faktörü üzerinde durmaktadır. Kadınlar erkeklere göre daha çok göç etmektedir.

Ravenstein'in ortaya koyduğu yedi maddelik göç kanunu göç olgusunu sistematik olarak açıklama konusunda ilk çalışma olması açısından son derece önemlidir. Ancak bu kanunlar sadece iç göçleri açıklayıp, uluslararası göçü açıklamakta yetersiz kalmaktadır.²⁰ Yine bu yedi maddelik göç kanunu, göç olgusunun nedeni olarak sadece ekonomik ve endüstriyel gelişmeyi öncelediği için günümüzdeki karmaşık ve çok etmenli yapıdaki göçleri açıklamada yetersiz kalmaktadır.²¹ Bu çalışma 1800'lü yılların İngiltere'si göz önüne alınarak yapıldığı için sadece daha basit yapıda olan iç göçleri açıklar nitelikte olması doğal bir durumdur. Ravenstein'in göç kanunları, göç olgusunu açıklayan ilk çalışma olduğu için bundan sonraki çalışmalar bu kanunlara göre şekillenmiştir.

1.2.2. İtme-Çekme Teorisi

İtme-çekme teorisini 1966 yılında "*Bir Göç Teorisi*" (*A Theory of Migration*) adlı makale ile Everett Lee ortaya atmıştır. Bu teoride göçe sebep olan itici ve çekici etmenler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Lee göç olaylarına etki eden dört temel faktörden bahsetmiştir. Bunlar:

1. *Yaşanan yerle ilgili faktörler*
2. *Gidilmesi gereken yerle ilgili faktörler*
3. *İşe karışan engeller*
4. *Bireysel faktörlerdir.*²²

Lee bu dört itici ve çekici faktörle göç olgusunu açıklamaya çalışmış ve itme-çekme kuramının temelini bu faktörler üzerine tesis etmiştir. İtme-çekme teorisine göre bireyin göç etme süreci hem yaşadığı yerde hem de göç edeceği yerde var olan itici ve çekici etmenlerle

¹⁹ A.g.m., s.199.

²⁰ Yalçın, s.28.

²¹ Savaş Çağlayan, "*Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi*", **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(İlke)**, Cilt. 17, No. 2, (Güz 2006), s. 70.

²² Yalçın, s. 30.

şekillenmektedir.²³ Göçmen yaşadığı yerdeki itici faktörlerle göç etme kararı verirken, göçün yönünü ise gideceği yerdeki çekici faktörler belirlemektedir. Yaşanılan yerdeki ekonomik sıkıntılar, ailevi ve bireysel sebepler, sosyal ve kültürel faktörler itici etmen olurken; göç edilecek yerdeki eğitim ve sağlık olanakları, ticari ve ekonomik faktörler çekici etmen olmaktadır.

Lee itme-çekme kuramında, göçmenden daha çok göç sürecine odaklanmış ancak göçmenin de göz ardı edilmemesi gerektiği üzerinde durmuştur.²⁴ Göç olgusunu belirleyen faktörler içinde bireysel faktörler ve bireysel olmayan faktörler yer almaktadır. Bu faktörleri göçmenler içinde yaşadıkları ve gidecekleri yerdeki olumlu ve olumsuz etmenleri karşılaştırarak, bu etmenlerin kendileri için neler ifade ettiğini düşünerek bir değerlendirme yapmaktadırlar. Bu değerlendirme sonucunda göçmenler iten ve çeken faktörlerin analizini yaparak göç etmeye karar vermektedirler.

İtme-çekme teorisi ile göç olgusunun, zannedildiği gibi sabit kurallarla açıklanabilecek basit bir yapıda olmadığı aksine çok girift ve karmaşık bir işlem süzgecinden geçerek ortaya çıkan bir olay olduğu belirtilmiştir.²⁵ Bu teori, göç süreciyle ilgili hem yaşanılan ve göç edilen yerdeki itici ve çekici faktörlere hem göçe engel teşkil edebilecek etmenlere hem de bireysel farklılıklara yer verildiği için göçün sosyolojik açıdan değerlendirilmesinde önemli bir adımdır.

1.2.3. Petersen'in Beş Göç Tipi

William Petersen *itme-çekme teorisini* inceleyerek göçe neden olan itme-çekme faktörlerinin altında yatan asıl sebeplerin neler olduğunu ortaya çıkarmaya çalışmıştır.²⁶ Göçe sebep olan faktörlerin beş çeşit göç tipi oluşturduğunu belirtmiştir. Bunlar:

1.İlkel Göçler: Çevrenin itmesi sonucu, tabiat ve doğa olaylarının etkisiyle göçebe ve ilkel topluluklarda meydana gelen yer değiştirme hareketleridir. İlkel göçler kuraklık, kötü hava şartları gibi daha çok fiziksel doğa olayları sebebiyle ortaya çıkan göçlerdir.²⁷

²³ A.g.e., s. 31.

²⁴ Çağlayan, s. 73.

²⁵ Yalçın, s. 33.

²⁶ Çağlayan, s. 74.

²⁷ Yalçın, s. 34.

2. *Zorlama Göçler*: Yöneticilerin ülke içinde güç kullanarak belli bir topluluğu zorla göçe sürüklemesiyle ortaya çıkan göçlerdir. İlkel göçlerde çevresel ve doğal faktörler etki etmekte iken zorlama göçlere sosyal ve siyasal baskılar sebep olmaktadır. Zorlama göçler yöneticilerin baskısıyla meydana geldiği için göçe maruz kalan bireylerin göç etme konusunda herhangi bir tercihte bulunma hakkı yoktur.²⁸

3. *Yönetilmiş Göçler*: Göç etmesi istenilen toplumun göç edip etmemesi kendi tercihlerine bırakılmış olan göçlere denir. Yönlendirilmiş göçlerin zorlama göçlerden farkı, göç etmesi istenilen topluluğa göç etme konusunda kanaatlerini kullanma olanağının sunulmuş olmasıdır.²⁹

4. *Serbest Göçler*: Göç etme kararının bireylerin özgür iradelerinde olduğu göç çeşididir.³⁰ Serbest göçlerde herhangi fiziki, sosyal ve siyasi zorlayıcı bir sebep yoktur. Bu göç türü bireylerin şahsi ihtiyaçları ve bireysel beklentileri doğrultusunda ortaya çıkmaktadır.

5. *Kitlesele Göçler*: Bir yerden başka bir yere çok sayıda insanın topluca göç etmesine denir. Bu göçler büyük akımlar halinde meydana gelen göçlerdir.³¹ Daha çok bir ülkeden başka bir ülkeye yani uzak mesafeleri içine alan göç çeşididir. Özellikle son yüzyıllarda teknolojinin, sanayinin ve ulaşımın gelişmesiyle *uluslararası göç* olarak isimlendirilen göç kitlesele göç türü içinde değerlendirilebilir.

Petersen'in itme-çekme teorisinden yola çıkarak geliştirdiği beş tip göç çeşidi, sosyolojik açıdan göç olgusunu açıklamada hem doğa olaylarını ve fiziksel faktörleri hem siyasi ve sosyal zorlayıcı etmenleri hem de bireysel sebepleri göz önüne alarak oluşturulduğu için oldukça başarılıdır. Göç olgusunun karmaşık yapısını ve değişkenliğini farklı kategorilerde incelemesi bakımından bu beş tip göç çeşidi günümüzdeki göç olaylarını da açıklamada bize yardımcı olmaktadır. Özellikle son zamanlarda ortaya çıkan *uluslararası göç* olgusunu teorik olarak açıklamaya çalıştığımızda bu beş tip göç çeşidinden yararlanarak analiz ve değerlendirme yapabiliriz.

²⁸ Çağlayan, s. 75.

²⁹ A.g.m., s. 76

³⁰ Yalçın, s. 34.

³¹ Çağlayan, s.76.

1.2.4. Kesişen Fırsatlar Teorisi

Stouffer tarafından ortaya atılan kesişen fırsatlar teorisine göre göç edilen yerdeki fırsatların çokluğuyla göçmen sayısı doğru orantılıdır. Göç olgusu bu teoride matematiksel olarak açıklanmaya çalışılmıştır. Eğer göç edilecek bölgede iş bulma fırsatı ya da daha iyi bir yaşam için fırsatlar çoksa oraya göç eden insan sayısı da o kadar çok olacaktır.³²

Kesişen fırsatlar teorisinde göç edilecek mesafe, göç edilen yerdeki çekici sebepler ve göç edecek bireylerin sayıları önemlidir. Stouffer göçe etki eden bu üç önemli faktörden mesafeyi diğer faktörlerin önüne koymaktadır. Göç edilecek yerdeki iş olanaklarının çokluğu ve göç mesafesinin kısalığı, o çekim merkezine göç eden kişilerin sayısını artıran en önemli etmenlerdir.³³ Çünkü bireylerin göç etmesi için öncelikle göç edilecek yerdeki fırsatların onları çekmesi gerekmektedir. Eğer bireylerin göç etmesine yetecek kadar fırsat ortaya çıkarsa göç etme eylemi gerçekleşecektir. Bir yerde ne kadar çok fırsat varsa o kadar çok göç alması muhtemeldir. Özellikle son yüzyıldaki işçi göçleri bu teori açısından değerlendirilebilir. İş imkânlarının çok olduğu bölgelere ya da şehirlere fırsatlara doğru orantılı olarak o kadar çok göçmen gelmektedir.

1.2.5. Merkez Çevre Teorisi

Merkez çevre teorisi *Bağımlılık Okulu* tarafından ortaya atılan gelişmiş ve gelişmemiş ülkeleri dikkate alarak geliştirilen bir göç teorisidir. Bu teoriye göre Dünya merkez ve çevre olmak üzere ikiye ayrılır. Ülkelerin gelişmiş ya da az gelişmemiş olması dünya sistemlerine baktığımızda aslında tek bir dünyanın farklı kısımlarını oluşturmaktadır.³⁴

Merkez çevre teorisi, Immanuel Wallerstein tarafından Marxçı bir bakış açısıyla *dünya sistemleri teorisi* olarak geliştirilmiştir. Wallerstein kapitalist dünyayı *merkez*, *yarı çevre* ve *çevre* olmak üzere üçe ayırmıştır. Dünya sistemini bir bütün olarak kabul edip *merkez*, kapital sistemin hâkim olduğu ve geri kalan yerleri sömüren; *çevre* merkeze hammadde, işgücü sağlayan ve merkez tarafından sömürülen; *yarı çevre* ise sömüren ve sömürülen bölgeler arasında bulunan dünya sisteminde merkez ve çevre dışında kalan yerler olarak tanımlanmıştır. Uluslararası sömürgelerin paylaşılması ülke sınırları ile ilgili olmayıp,

³² Yalçın, s. 28.

³³ Emine Akçadağ, “*Yasa Dışı Göç ve Türkiye*”, **Bilge Adamlar Kurulu Raporu**, İstanbul: Bilgesam Yayınları, 2012, Rapor No:42, s.12.

³⁴ Segin Kızılcıkel, **Zalimler ve Mazlumlar: Küreselleşmenin İnsani Olmayan Doğası**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2004, s.76.

dünyadaki ekonomik iş bölümü ile açıklanmaktadır.³⁵ Merkez çevre kuramına göre gelişmiş ülkeler hammadde ve ucuz işgücü bakımından gelişmemiş ülkelere, gelişmemiş ülkeler ise hızla artan nüfuslarının doğurduğu ekonomik altyapı yetersizliği, istihdam gibi problemlerde gelişmiş ülkelere bağımlıdırlar. Gelişmiş ülkeler mevcut koşullarını korumak için gelişmemiş ülkelere daha az yatırım yapılması, ucuz iş gücünün daha kaliteli hale yükseltilmesi gibi konularda çeşitli politikalar geliştirmektedirler.³⁶

Merkez çevre kuramına göre, az gelişmiş ülkelerden gelişmiş ülkelere göç eden nitelsiz iş gücü sanılanın aksine nitelikli iş gücü olarak ülkelere geri dönmeyecektir. Hatta ülkedeki nitelikli iş gücünü de göç potansiyeli oluşturarak merkeze doğru çekecektir. Göçler, gelişmemiş ülkeleri gelişmiş hale getirmekten ziyade bu ülkeleri daha da yoksul hale dönüştüren ve hammadde kaynaklarını daha da hızlı bir şekilde tüketilmesine yol açan bir olgu haline gelmektedir.³⁷

Merkez çevre ve Dünya sistemleri teorisinde Dünya tek bir sistem olarak ele alındığı ve bu sistem üzerindeki sömüren ve sömürülen ülkelerdeki ucuz işgücü akımından bahsedildiği için bu teori çağımızdaki hızlı küreselleşme ve küreselleşen dünyadaki işgücü hareketlerine işaret etmektedir.³⁸ Bu teoriye göre gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelerdeki ham madde ve iş gücü ihtiyacı kapitalist düzen içerisinde gelişmiş ülkelerin kontrolüne geçmektedir. Buradaki işçi göçleri karşılıklı yararlanmadan ziyade bir tarafın yani gelişmiş ülkenin yararlandığı ve hâkimiyetini daha da güçlendirdiği bir tutum sergilemektedir.³⁹ Ancak bu teoride *merkez* ve *çevre* olarak adlandırılan bu bölgeler tam olarak net sınırlarla ayırt edilebilecek karakterlerde değildir. Çağımızda bu ayrım, küreselleşen dünya ve küreselleşen ekonomi göz önünde bulundurulduğunda ülkelere ziyade uluslararası büyük şirketlerle açıklanabilir.

1.2.6. Parekh'in Göç Teorisi Sınıflaması

Parekh, diğer göç teorilerinden farklı olarak göçle ilgili liberal görüş, toplumcu görüş ve etnik ya da milliyetçi görüş olmak üzere üç farklı göç teorisinin olduğundan bahsetmektedir.

³⁵ George Ritzer, Jeffery Stepanisky, *Sosyoloji Kuramları (Sociological Theory)*, Himmet Hülür (çev.), Ankara: Deki Yayınları, 2014, s. 311.

³⁶ Yalçın, s. 36.

³⁷ A.g.e., s. 37.

³⁸ Çağlayan, s. 78.

³⁹ Mehmet Fikret Gezgün, "İşgücü Göçü Teorileri", *Sosyoloji Konferansları Dergisi (Istanbul Journal of Sociological Studies)*, 1991, Cilt. 23, s. 38.

1. *Liberal görüş*: Dine, ırka, siyasi görüşe ve etnik kimliğe bakılmaksızın bir toplumun gereksinim duyduğu beklentileri karşılamak için devletin kontrolünde gerçekleştirilen göçler liberal görüş ile açıklanmaktadır. Bu görüşe göre devlet ülke ekonomisini geliştirmek için ihtiyaç hâsıl olduğunda göçmenleri ülkesine kabul edebilir, ihtiyaç olmazsa da dilediği gibi onları geri gönderebilir. İş gücü ihtiyacı ortaya çıktığında göçmenlerin devlet kontrolüyle geleceğini, ihtiyaç bittiğinde ise göçün yine devletin müdahalesiyle duracağını savunarak göçmenleri göç zincirinde mekanik bir unsur olarak kabul edilmektedir.⁴⁰

2. *Toplumcu görüş*: Bu görüşe göre ülke, bir biriyle iç içe geçmiş ilişkileri olan insanların oluşturduğu ortak değerlerden, anlamlardan, duygulardan, ilgilerden, yargılardan ve ortak bir geçmişten oluşan bir bütündür. Ülkede yaşayan insanların bireysel kimliklerinin yanında bir de toplumsal kimlikleri vardır. Bu toplumsal kimlik ülkedeki insanları birbirine bağlayan ve onları toplum yapan en önemli unsurdur. Liberal görüşün aksine ülke sadece insanlardan ve onları yönetecek, yönlendirecek yöneticilerden oluşan mekanik bir yapı değildir. Bu yüzden toplumcu görüşe göre göç olaylarına biraz daha temkinli yaklaşılması gerekir. Çünkü topluma gelecek göçmenlerin toplumla uyum sağlaması önemlidir. Bu yüzden göçmenlerin topluma en iyi uyum sağlayabilecek kişiler arasından seçilmesi gerekir. Aksi takdirde ülkeye gelen göçmenlerin toplumla uyum sorunu ortaya çıkaracağı savunulur.⁴¹

3. *Etnik ya da milliyetçi görüş*: Bu görüşe göre bir ülkeyi oluşturan insanlar asırlarca birlikte yaşamış, ortak bir tarihin mirasçısı olmuş ve birbirlerine kan bağı ile bağlanmışlardır. Ülkede yaşayan insanlar birbirine kan bağı ile bağlı oldukları için göç konusunda da bu ülkeye gelecek göçmenlerin ancak kan bağı ile bağlı olmaları şartıyla kabul edilmesi gerekir. Şayet ülkenin işgücü ihtiyacı varsa dışardan gelecek göçmenler ancak geçici olarak misafir statüsünde ülkeye alınmalıdır.⁴²

Parekh göç teorilerini sınıflandırırken ekonomik unsur, sosyal ve kültürel unsur, milliyetçi ve etnik unsurları göz önüne almıştır. Göçlerin ekonominin denetiminde olduğu ve göçmenlerin göç zincirinde mekanik bir halka gibi ele alan liberal görüş insanları makine gibi görerek bu konuda hataya düşmüştür. Yine göçlerin devlet kontrolünde olabileceği ve ihtiyaç bittiğinde göçmenlerin geri gönderilebilmesi gerçekte bağdaşmayan bir durum olduğu karşımıza çıkmaktadır. Toplumcu ve etnik görüşte ise göç sonrasında ortaya çıkan toplumsal

⁴⁰ Yalçın, s. 40-41.

⁴¹ Yalçın, s. 41-43.

⁴² A.g.e., s. 44.

yapı ile göçmenler arasındaki uyum problemlerine dikkat çekildiği için bu iki görüş son derece önemlidir.

1.2.7. İlişkiler Ağı (Network) Teorisi

İlişkiler ağı teorisi, göçmenlerin göç ettikleri ülke ile göç veren ülke arasında kurdukları sosyal ağları ve bu ağların, devam eden göç sürecine etkisini temel alır. Diğer göç teorileri göçün hangi sebeplerle ortaya çıktığını irdelerken, ilişkiler ağı teorisi göç olgusunun zaman ve mekân açısından etkilerini ve sürdürülebilirliğini incelemektedir. İlişkiler ağı akrabalık, arkadaşlık, dostluk, soydaşlık, hemşerilik gibi kişiler arasındaki bağları ifade etmektedir. Bu ilişkilerin varlığı göçü özendiren ve etkileyen bağlantılardır.⁴³ Göçmenlerin göç ettikleri ülkede yerleşim yeri olarak kendi yaşadıkları yerleşim yerlerine benzer yerleri seçmeleri ve kendilerinden sonra gelen göçmenlerin de onlara yakın yerlerde ikamet etmeleri bu teoriyi doğrular niteliktedir.

İlişkiler ağı teorisine göre göç edilen ülkeye ilk defa gelen öncü göçmenler, bu ülke ve geldikleri ülke arasında bir ilişki kurarak, buraya daha fazla göçmen gelme ihtimalini yükseltirler. Öncü göçmenlerin yaşadıkları tecrübelerinden faydalanarak, zamanla ülkeye göç akımları artarak devam eder.⁴⁴ İlişkiler ağı, ülkeye yeni gelen göçmenlerin sosyal uyumunu kolaylaştırır ve bu ağlar sayesinde göç edilen ülkedeki sosyal hayata uyum süreci daha yumuşak bir geçişle sağlanabilir.⁴⁵

İlişkiler ağı teorisi, göç olgusunu göçmenler üzerinden açıklamaya çalıştığı için diğer teorilerden daha farklıdır. Bu farklılığın temeli ise, diğer teorilerde göz ardı edilen göçmeni incelemesi yani göç sürecinde bireyi ön plana çıkarmasıdır. Bu açıdan bakıldığında bu kuram göç olgusunu göç veren ve göç alan ülkeler özelinde anlamaya ve anlamlandırmaya imkân sağlamaktadır.⁴⁶ Bu teoride göç olgusu bir süreç olarak ele alınarak, ilerleyen süreçteki göçmenlerin göç etme sebepleri sürecin başındaki göçmenlerle kurdukları ilişkilerle açıklanmaya çalışılmaktadır. Göç olgusunu neden sonuç bağlamında tek bir sebebe bağlamadan, göçün zaman ve mekân ilişkisi ile göçmenlerin göç etmedeki bireysel farklılıkları vurgulanmaktadır. Bu açıdan son derece karmaşık ve girift olan göç olgusunu açıklamada diğer teorilere göre daha başarılı olduğu söylenebilir.

⁴³ Nermin Abadan Unat, **Bitmeyen Göç**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002, s. 18.

⁴⁴ Yalçın, s.49-50.

⁴⁵ Çağlayan, s. 85.

⁴⁶ A.g.m., s. 86.

1.3. Göç Çeşitleri

Göç, tarih boyunca tüm toplumları etkileyen ve çeşitli nedenlere bağlı olarak farklı şekillerde ortaya çıkan bir olgudur. Göç olgusu neredeyse insanlık tarihinin başlangıcından itibaren var olan bir fenomendir. Tarihi süreç içinde gerçekleşen göçlerin nedenlerine baktığımızda her göç olayının kendine özgü bir yapıda olduğunu görülmektedir.

Göç olgusunu daha iyi kavrayabilmek için göçleri çeşitli şekillerde sınıflandırmak mümkündür. Genel olarak göç olgusu, göçün oluşmasına sebep olan irade esasına göre; zorunlu-gönüllü göç, göçün yoğunluğu esasına göre; kitle göçü-bireysel göç, ülke sınırları esasına göre; iç-dış göç, yerleşme süreleri esasına göre; sürekli-geçici göç, göçmenlerin çalışma isteği esasına göre; emek-akıl göçü, can ve mal güvenliği sebebiyle yerinden edilme esasına göre uluslararası mülteci göçü olarak sınıflandırılabilir.

1.3.1. Gönüllü-Zorunlu Göç

Göç, göçmenlerin kendi iradeleriyle gerçekleştirdikleri, serbestçe oluşan bir olgu olabileceği gibi iradeleri dışında farklı kuvvetlerin etkisiyle de oluşabilir. Göçmen iradesi esasına göre göçler zorunlu göç ve gönüllü göç olmak üzere ikiye ayrılabilir. Göç türlerinin neredeyse tamamını kapsayabilecek nitelikte olan bu göç tasnifi göç sürecinin başında göçmenin göç etme eylemini gerçekleştirmedeki inisiyatifini kullanıp kullanamaması ile ilgilidir.

Gönüllü göç; göçmenlerin daha iyi hayat koşulları, iş olanakları, maddi imkânlar, güvenlik ve çeşitli sosyal imkânlara ulaşmak için kendi iradeleri ile serbestçe yer değiştirme hareketleri olarak tanımlanabilir.⁴⁷ Kırdan kente göçler, daha iyi bir yaşam arzusu ile yapılan uluslararası göçler, işçi göçleri gibi göçmenlerin kendi istekleriyle gerçekleştirdikleri göçler gönüllü göçe örnek verilebilir. Gönüllü göçlerde göçmeni göçe iten dışarıdan gelen zorlayıcı ve itici güçler yoktur aksine bireysel arzular ve göç edilecek yerdeki çekici faktörler etkili olmaktadır.

Zorunlu göç; göçmenlerin kendi istekleri dışında çeşitli güçlerin etkisiyle mecburi yer değiştirme hareketi olarak kısaca tanımlanabilir.⁴⁸ Doğal afetler, savaşlar, iç karışıklar, devletin çeşitli sosyal, ekonomik ve güvenlik gibi konularla ilgili gerçekleştirdiği mübadeleler gibi faktörler zorunlu göçe iten sebeplerdendir. Zorunlu göçlerde göçmenlerin iradelerinden

⁴⁷ Akkayan, s.22.

⁴⁸ A.g.e., s. 23.

ziyade dışarıdan gelen zorlayıcı güçler göç sürecine etki etmektedir. Göç edilen yerdeki çekici faktörlerden daha çok göç edinilen yerdeki itici faktörler göçe sebep olmaktadır. Nüfus mübadeleleri, doğal afetler nedeniyle gerçekleştirilen ilkel göçler zorunlu göçe örnek gösterilebilir.

Zorunlu göçler de iki gruba ayrılabilir. Birinci grupta göçe zorlanan göçmenler göç etme eyleminde az da olsa karar verebilirken; ikinci gruptaki göçmenlerin göç etme eyleminde hiçbir şekilde karar verme mekanizmaları yoktur. Nazi Almanya'sındaki Yahudi göçleri bu iki gruba örnek olarak verilebilir. Nazi Almanya'sının ilk dönem uyguladıkları politikada Yahudiler göçe özendirilmek istenmiştir. Yani göç etmeleri için dışarıdan baskı yapılmış ancak az da olsa göçmenlere göç etme kararı bırakılmıştır. Daha sonraki göç politikalarında ise göç etmeye karar verme mekanizması tamamen Yahudilerin ellerinden alınmış ve zorla hayvan taşıyan trenlere bindirilerek göç ettirilmiştirler.⁴⁹ Zorunlu göçlerde önemli olan göçe sebep olan temel faktörün göçmenin inisiyatifi dışında herhangi zorlayıcı bir güç tarafından oluşturulmasıdır. Bu zorlayıcı güç, göçmeni göç etmeye mecbur bırakıyorsa göçmenin göç etme sürecinde az da olsa iradesini kullanmış olması önemli değildir.

1.3.2. Kitle Göçü-Bireysel Göç

Göçün yoğunluğu esasına göre göçler kitlesel ve bireysel olmak üzere iki gruba ayrılabilir. Göç olgusunu demografik bir süreç olarak nitelersek göç hareketliliği bir yerden başka bir yere bireysel ya da grupların yer değiştirmesi şeklinde ortaya çıkabilir.⁵⁰ Bireysel göçlerde göçmenler göç sürecinde aktif rol oynamaktadırlar. Göç etmeye kendi iradeleriyle karar verip göçün neden ve sonuçları hakkında yeterli bilgiye sahiptirler. Göç edecekleri yeri göçmenler bizzat kendileri seçip, büyük beklenti ve arzularla göç eylemini gerçekleştirmektedirler. Kitlesel göçler ise daha çok devletlerarası sosyal, ekonomik veya siyasi nedenlerle ortaya çıkar ve göçe tabi tutulan toplumlardaki tüm bireyleri ilgilendirir. Bu göç türünde, toplum içinde ortak dini ya da etnisite özelliklerine sahip belli bir grup göç etmeye mecbur bırakılmaktadır. Bu yönüyle kitlesel göçler çoğu zaman zorunlu göç türüyle örtüşmektedir.⁵¹

⁴⁹ Yalçın, s. 14-15.

⁵⁰ A.g.e., s.18.

⁵¹ Sevilay Kaygalak, **Kentin Mültecileri: Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme**, Ankara: Dipnot Yayınları, 2009, s.12-13.

Kitle göçü, ortak özelliklere sahip insanların grup ve ya gruplar halinde yer değiştirme hareketleri olarak tanımlanabilir. Ülkeler arasındaki nüfus mübadeleleri kitle göçüne örnek verilebilir. Bireysel göç ise bireylerin ya da ailelerin kendi iradeleriyle çeşitli arzu ve isteklerine ulaşmak için gerçekleştirdikleri yer değiştirme hareketleri şeklinde kısaca açıklanabilir. Bireysel göçler genel olarak gönüllü göç türü ile uyusmaktadır. Bireysel göçlerde iki bölge arasındaki göç hareketliliği çok fazla yoğun değildir. Ancak zamanla bireysel göç şeklinde başlayan göç hareketleri grup göçlerine yani kitlesel göçlere dönüşebilir. Bireysel göçlerin yoğunlaşarak devam etmesi göç edilen yerdeki fırsatların çok olması ve öncü bireylerin göçü arttıracak şekilde göç edinilen yerdeki kişilerle iletişim kurmaları esasına bağlıdır. Bu duruma 1960'lı yıllarda başlayan Türkiye'deki dış göçleri örnek olarak verebiliriz. Başlangıçta az sayıda bireysel göçler şeklinde olan dış göçler zamanla artarak milyonlarca insanın katıldığı grup göçü şeklini almıştır.⁵² Göç olgusu farklı göç hareketlerine göre şekillenebilen bir yapıda olduğu için göç çeşitlerinin zamanla birbirine benzemesi ve dönüşmesi olağan bir durumdur.

1.3.3. İç-Dış Göç

Ülke sınırları esasına göre göçler iç ve dış göç olarak ikiye ayrılmaktadır. Ülke sınırları içinde köy, kasaba ve kentler arasında yapılan yer değiştirme hareketleri iç göç; sürekli ya da belli bir süre kalmak amacıyla ülke sınırları dışına yapılan göçler ise dış göç olarak tanımlanabilir.⁵³ İç ve dış göç, göç veren ve göç alan yerler arasındaki mesafe kriterine göre belirlenmektedir. Ülke içinde daha kısa mesafeli göçler iç göç, daha uzak mesafelere yapılan uluslararası göçler ise dış göç olarak ele alınmaktadır.⁵⁴

Ülke içindeki iç göçler köy ve kasabalardan yani kırdan kente doğru ya da kentten kıra doğru bir yön izlemektedir. İç göçler göç hareketliliğinin yönüne göre; kırdan kıra göç, kırdan kente göç, kentten kente göç ve kentten kıra göç olmak üzere dört kısma ayrılmaktadır. Dış göçler ise belli bir süreliğine ya da daimi olarak kalmak üzere ülke sınırı dışında başka bir ülkeye yer değiştirme hareketleridir.⁵⁵ Dış göçler daha çok işçi göçleri gibi çalışmak ya da maddi beklentileri karşılamak için gerçekleştirilmektedir. Bunun yanında daha iyi yaşam koşulları, kariyer yapma isteği, eğitim hizmetlerinden yararlanma gibi nedenler de bireyleri dış göçe itmektir.

⁵² Yalçın, s. 18-19.

⁵³ Akkayan, s. 23.

⁵⁴ Kaygalak, s. 12.

⁵⁵ Yalçın, s. 19.

1.3.4. Sürekli-Geçici Göç

Yerleşme süresi esasına göre göçler sürekli göçler ve geçici göçler olmak üzere ikiye ayrılırlar. Sürekli göçlerde göçmenler gittikleri yerde daimi olarak kalmayı planlayarak göç etmektedirler.⁵⁶ Sürekli kalmak amacıyla göç edilen yere yerleşmek ve gidilen yere geri dönmek üzere yapılan göçler sürekli göçlerdir. Yerleşmek amacıyla yapılan göçler sürekli göçe örnek gösterilebilir. Sürekli göçün sebebi ekonomik ya da bireysel nedenler olabilir.

Geçici göç, belli bir amaç için belirli süreliğine bir yerden başka bir yere göç etmeye denir. Bu göç türünde göçmen gittiği yere geri dönmek üzere göç etmektedir. Göç ettiği yere kalıcı olarak yerleşme planı yoktur. Belli bir süre çalışmak amacıyla yapılan mevsimlik işçi göçleri, eğitim almak için öğrenim sürecince yapılan göçler geçici göçe örnek verilebilir. Sürekli göçte göç etme sürecinin başında göçmenin zihninde daimi kalma fikri varken geçici göçlerde geri dönme ve belirli bir zaman diliminde kalma amacı vardır. Yani sürekli ve geçici göç ayırımı göç sürecinin en başında göçmenin zihnindeki göç ettiği yerde kalma süresiyle ilgilidir. Zamanla göçmenin zihnindeki geri dönme ya da daimi kalma fikri değişebilir. Göçün geçici ya da sürekli olması da bu şekilde zaman geçtikçe değişime uğrayabilir.

1.3.5. Emek-Beyin Göçü

Kişilerin göç etmelerine neden olan siyasi, dini, ekonomik, ailevi gibi çok çeşitli etmenler vardır. Kişilerin iş bulmak veya daha iyi şartlar içinde çalışmak ya da kendilerine, ailelerine daha iyi bir hayat standardı sunmak gayesiyle iş imkânları ve yaşam koşulları daha yüksek olan bir şehre ya da ülkeye gitmek istemeleri emek ve beyin göçünü tetikleyen temel nedenlerdendir.⁵⁷ Yine gelişmiş ülkelerin iş gücü ihtiyacı emek ve beyin göçlerinin çekici faktörü iken gelişmemiş ya da az gelişmiş ülkelerdeki işsizlik ve istihdam problemleri bu göçlerin itici faktörlerindendir.

Nitelikli, kalifiyeli, eğitilmiş ve yetenekli kişilerin daha iyi koşullarda çalışmak ve potansiyellerini daha iyi ortaya çıkarmak için göç etmesi beyin göçü olarak nitelendirilmektedir.⁵⁸ Beyin göçü de bir emek göçüdür fakat her emek göçü beyin göçü değildir. Beyin göçü belli niteliklere sahip kişilerin gerçekleştirdikleri emek göçüdür. Beyin

⁵⁶ A.g.e., s. 20.

⁵⁷ Ayşe Akalın, “*Açık, Döner, Mühürlü Kapılar: 20. Yüzyılda Batı/Doğu Ekseninde Emek Göçünün Seyri*”, A.g.e., S. Gülfer İhlamur, Aslı Şirin Öner (drl.), İstanbul: İletişim Yayınları, 2012, s. 88.

⁵⁸ Fatma Başaran, “*Türkiye’de Beyin Göçü Sorunu*”, *Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 1972, c.: 10, s.133-153.

göçü genellikle gelişmekte olan ülkeden gelişmiş ülkelere doğru bir hareketliliktir. Ancak gelişmiş ülkeden başka bir gelişmiş ülkeye de beyin göçleri gerçekleşmektedir.

Ülke içinde ya da ülkeler arasında istihdam amacıyla yapılan göçler emek göçü olarak tanımlanır.⁵⁹ Özellikle 18. ve 19. yüzyıllarda sanayileşme ile birlikte sanayileşen ve gelişen bölgelerde iş gücü açığı ortaya çıkmış ve bu açık daha az gelişmiş bölgelerde yaşayan bireylerin iş gücü potansiyelinden yararlanılarak giderilmiştir. Bu şekilde ülke içinde ve ülkeler arasında ucuz iş gücü potansiyeli sanayice gelişmiş bölgelere doğru hareket etmeye başlamıştır.⁶⁰ Bu hareketlilik uluslararası işçi-emek göçlerini ortaya çıkarmıştır.

Emek ve beyin göçleri, istihdam ve işgücünün tetiklediği bir mekân değişimi olduğu gibi aynı zamanda eğitimsel ve mesleki bir amaç için de gerçekleşen hareketliliği de kapsamaktadır. Dolayısıyla bu göçler sürekli kalmak amacıyla olabileceği gibi geçici kalmak amacıyla da olabilir. Genellikle kırsaldan, az gelişmiş ya da gelişmemiş ülkelere; gelişmiş ve sanayileşmenin yoğun olduğu kentlere ve ya ülkelere, işgücünün göç etmesi ile gerçekleşir.⁶¹

1.3.6. Uluslararası Mülteci Göçü

İnsanların doğal yollarla ya da kendi elleriyle yaptıkları afetler, savaşlar, felaketler gibi çeşitli nedenlerle evlerini, vatanlarını, topraklarını terk edip daha güvenli olan bölgelere doğru göç etmeleri uluslararası mülteci göçlerini ortaya çıkarmıştır. Mülteci göçleri çok eski zamanlardan beri var olagelen bir olgudur. Mülteci göçleri çoğu zaman uluslararası zorunlu göç kavramı ile eş anlamlı olarak kullanılmaktadır.⁶²

Uluslararası zorunlu göç; insanların hayatta kalabilmek amacıyla çatışma, savaş, kıtlık, doğal afetler, salgın hastalıklar, etnik ve ya dini sosyal ve siyasal baskılar gibi nedenlerle toplu bir şekilde yer değiştirme hareketi ve sığınmacı, mülteci, yerinden edilmiş kimseleri de içine alan bir kavramdır.⁶³

⁵⁹ Akalın, s. 89.

⁶⁰ Gülay Toksöz, **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s. 15.

⁶¹ Rengin Ak, ‘‘Göç’’, **Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Tekirdağ: Trakya Kalkınma Ajansı, 2013, s. 7. <http://www.trakya2023.com/uploads/docs/28062013d-cCNZ.pdf> (06.11.2013).

⁶² Jacob Ceki Hazan, ‘‘Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke içinde Yerinden Edilmiş Kişiler’’, **A.g.e., S.** İhlamur Öner, Öner (drl.), s.183.

⁶³ Deniz Şenol Sert, ‘‘Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru’’, **A.g.e.,** İhlamur-Öner, Öner (drl.), s. 30.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Birleşmiş Milletler (BM) tarafından kabul edilen 1951 *Cenevre Sözleşmesi*'yle uluslararası zorunlu göçler yeni bir hukuki boyut kazanmıştır. Sözleşmeye göre bireyler ya da gruplar dini inanç, siyasi düşünce, etnik farklılıklar gibi çeşitli nedenlerle güvenlik ve ya hayati tehlike durumlarında “*iltica (siyasi sığınma)*” hakkına sahip olmuşlardır. İltica talebinde bulunan bireylerin güvenlik ve korunması bu sözleşme ile devletlerin sorumluluğuna verilmiştir. Sözleşme, ekonomik nedenlerle göç eden göçmenleri kapsamamakta sadece yerinden edilmiş ve siyasi sığınma talebiyle göç etmek isteyen mültecilerin haklarını düzenlemiştir.⁶⁴

Zorunlu göçmenler üç farklı boyutta sınıflandırılmaktadırlar. Birinci boyut göçmenleri mekâna göre sınıflamaktır. Mekâna göre; uluslararası zorunlu göçmenler uluslararası sınırı geçenler; “*mülteciler*”, “*sığınmacılar*” ve “*uluslararası göçmenler*” gibi terimlerle ifade edilirken ülke içinde göç etmiş göçmenler ise “*ülke içinde yerinden edilmiş*” şeklinde ifade edilir. İkinci boyut zorunlu göçlerin nedenlerine göre sınıflamadır. 1951 *Cenevre Sözleşmesi*'nde iltica talebinde bulunan sığınmacılar “*mülteci*” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalara dâhil olmayıp bölgesel anlaşmalar neticesinde ve ya Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) tarafından mülteci olarak tanımlanan göçmenler de vardır. Fakat doğal afet, çevre ve iklim koşullarından dolayı göç etmek zorunda kalan göçmenler için hukuki bir statü verilmemiştir. Üçüncü boyut ise zamandır. Zamana göre ise sığınmacıların ilk göç ettikleri safhada kamplarda kalması ve temel gereksinimlerin karşılanması yönünde bir çalışma yapılırken bu sığınmacılar için daha çok “*yerinden edilmiş mülteci*” kavramı kullanılmaktadır. Ancak zorunlu olarak uzun süre kalan sığınmacılar ise “*uzun süren mültecilik durumu*” şeklinde ifade edilmektedir.⁶⁵

1.4. Göç, Entegrasyon ve Asimilasyon

Göç, göç eden kişilerin basit bir yer değiştirme hareketi olmayıp, bunun ötesinde göçmenlerde ve göç alan toplumlarda kültürel ve toplumsal değişimlere de yol açan çok daha karmaşık boyutları olan sosyal bir olgudur. Göçle birlikte göçmenler göç ettikleri toplumlarda farklı kültüre ve etnik kimliğe sahip gruplarla tanışma ve bir arada yaşama serüvenine başlamaktadırlar. Göçmenlerin çok kültürlü toplumlarda diğer etnik ve kültürel gruplarla bir arada yaşama süreciyle ilgili asimilasyon, entegrasyon, benzeşme/özümseme, kültürleşme gibi

⁶⁴ Özlem Çelebi, Saime Özçürümez, Şirin Türkay (Ed.), *İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika*, Ankara: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), 2011, s.2.

⁶⁵ Hazan, s.184-185.

kavramlar ve kavramsal sınıflamalar ortaya çıkmıştır. Farklı kültür ve etnik gruplara sahip göçmelerin topluma uyum sağlaması ve adaptasyon süreçleriyle ilgili göç alan devlet tarafından oluşturulan teori ve politikalar da entegrasyon ve asimilasyon kavramları ile ifade edilmektedir. Yani entegrasyon ve asimilasyon kavramları hem farklı grupların ve kültürlerin karşılaşması ile ortaya çıkan sosyal kaynaşma süreçlerini hem de devletlerin bu kültürel kaynaşma ve uyum için uyguladıkları politika ve stratejileri ifade etmektedir.

Asimilasyon, bireylerin ya da grupların kendi kültürel kimliğinden ve kültürel değerlerinden, yaşantısından uzaklaşarak, başka bir kültürü benimsemesi süreci olarak ifade edilmektedir. Asimilasyon sürecindeki değişimin hem zihinsel hem de davranışsal boyutu vardır.⁶⁶ Türkçede *Benzeşme/Özümseme* olarak da ifade edilen asimilasyon kavramı bir kültürün başka bir kültürü egemenliği altına alarak kendine benzetmesi ve ya özümsetmesi olarak da tanımlanabilir. Asimilasyon, sosyal ilişkiye giren taraflar arasında kendiliğinden ve iki yönlü olarak gelişen bir durumdur. Asimilasyonun ilk aşamasında önceki kültür unutulmakta ve ikinci aşamasında da yeni kültür benimsenmektedir.⁶⁷

Asimilasyon göç eden bireylerin ya da grupların topluma tek taraflı olarak dâhil edilme sürecidir. Asimilasyonu benimseyen devletlerde göçmenlerden kendi dillerini, kültürlerini, değerlerini, yaşayış tarzlarını bırakıp toplumdaki baskın kültürü benimsemeleri, yaşayış tarzlarına uymalarını, ülkenin resmi dilini etkin olarak kullanmaları ve ülkenin istediği eğitim kurumlarına gitmeleri istenir.⁶⁸

Entegrasyon bir bütünlük halinde hareket etme yeteneğine sahip olan birimlerin birlikte geliştirdikleri dayanışma sürecidir. Bir toplumda yaşayan bireylerin ortak paylaşım ve hareket kabiliyetlerinin olması, toplumsal sorumlulukları paylaşabilmeleri, dayanışma ve işbirliğini sürekli canlı tutabilmeleridir. Entegrasyon kavramının dinamik anlamı karşılıklı ve dengeli iş birliği ve haberleşmeyi sağlamak, statik anlamı ise bütünü oluşturan birimler arası yapısal uyumu ve bütüncüllüğü ifade etmektedir.⁶⁹

Entegrasyon kavramı Fransızca kökenli *entegre etmek* fiilinden türemiş bir sözcük olup, kelime anlamı büyük bir bütünde birleşmektir. TDK sözlüğü bu fiili “*bütünleştirmek*” ve

⁶⁶ Nuri Bilgin, *Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu*, İzmir: Ege Yayınları, 1994, s. 75.

⁶⁷ Zeki Arslantürk, Tayfun Amman, *Sosyoloji: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler*, 7. Baskı, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011, s. 251.

⁶⁸ Stephen Castles, Mark J. Miller, *Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*, Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut (çev.), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 362.

⁶⁹ Erkan Perşembe, *Almanya’da Türk Kimliği: Din ve Entegrasyon*, İstanbul: Araştırma Yayınları, 2005, s.46.

entegrasyonu da “*bütünleşme*” ve “*uyum*” olarak tanımlamaktadır.⁷⁰ Entegrasyon, çok boyutlu bir kavram olarak farklı disiplinlerde kullanılmaktadır. Sosyoloji, uluslararası ilişkiler, siyaset, iktisat, kültür antropolojisi gibi pek çok bilim dalında entegrasyon terimi kullanılmaktadır.

Entegrasyon kavramının Türkçe karşılığı; birleşmek, kaynaşmak, ahenk ve denge içinde bulunmak gibi manalara gelen *bütünleşme* ve *uyum* olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal bütünleşme; toplumdaki gruplar, cemaatler, kurumlar gibi sosyal yapıların çeşitli unsurları arasındaki uyum, kaynaşma ve tamamlanma durumunu ifade etmektedir. Bu kaynaşma süreci sonrasında sosyal yapıların unsurlarını oluşturan fertler veya gruplar arasında karşılıklı bağımlılık ve bütünü oluşturan bir ahenk ortaya çıkmaktadır.⁷¹ Entegrasyon sosyal yapılar, fertler, gruplar arasındaki uyumlu bir şekilde yaşama sürecini ve bütünü oluşturacak şekilde kaynaşma durumunu ifade etmektedir.

Entegrasyon ve asimilasyon kavramlarının ortaya çıkmasında özellikle uluslararası göçlerle Avrupa’da kültürel, etnik ve dini çeşitliliğin artması ve bu artış nedeniyle etnik, kültürel ve milli kimliğin nasıl inşa edileceği kaygıları etkili olmuştur. Demografik olarak da Avrupa’da nüfus artış hızının düşük olması ve yaşlı nüfusun giderek artması aynı zamanda karşı koyulamayan uluslararası göç dalgaları, göçmenlerin yüksek doğum oranları gibi etmenler toplumsal dengelerin zamanla değişeceği anlamına gelmiştir. Tüm bu etmenler ve milli kimlik kaygılarıyla birlikte Avrupalı devletler göçmenlerle ilgili asimilasyon, entegrasyon ve uyum politikaları yapmak zorunda kalmıştır.⁷²

Entegrasyon ve asimilasyon kavramları çeşitli dillerde ortak olarak kullanılmakta ve evrensel kavramlar olmasına karşın çoğu zaman “*kültürleşme*”, “*eklenmek*”, “*katılma*”, “*kaynaşma*”, “*bütünleşme*”, “*uyum*”, “*adaptasyon*”, “*çok kültürlülük*” gibi kavramlarla eş anlamlı ya da yakın anlamlı olarak da kullanılmaktadırlar.

Entegrasyon ve asimilasyon kavramları anlam olarak yakın olmasına karşın temel farklılıkları mevcuttur. Asimilasyon; kısaca “*benzer hale getirmek*”, “*baskın kültürün içine alarak dâhil etmesi*” anlamlarına gelmektedir. Yani asimilasyon; toplumdaki etnik, dini,

⁷⁰ TDK, **Büyük Türkçe Sözlük**, “*Entegrasyon*”, 26 Eylül 2006, http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59d8f6d65366d9.09147472, (7 Ekim 2017)

⁷¹ Ünver Günay, **Din Sosyolojisi**, 10. Baskı, İstanbul: İnsan Yayınları, 2011, s. 343.

⁷² K. Onur Unutulmaz, *a.g.m.*, **A.g.e.**, S. İhlamur Öner, Öner, (drl.), s. 137-138.

kültürel farklılıkları olan bütün grupların birlikte katıldığı ve sonucunda toplumun sahip olduğu baskın kültür, dil ve değerleri kazanarak benimsedikleri, topluma uyum sağlama süreçleri olarak ifade edilebilir. Asimilasyonda yeni bir kültür ve kimlik kazanılırken, mevcut kültür ve kimlik yok edilmektedir. Entegrasyonda ise gruplar içine dâhil oldukları topluma entegre olarak yani eklenerek, o toplumun bir parçası haline gelmektedirler. Kimlik değiştirmeden yeni girdikleri toplumun kültürüne, değerlerine uyum sağlama sürecidir. Entegrasyon kavramının statik anlamından ziyade dinamik anlamı daha ön plandadır.⁷³

Entegrasyon sürecinin en temel öncülü bireylerin ya da grupların kendi kimlik ve kültürlerini koruyarak dâhil oldukları toplumdaki diğer kültür ve kimliklerle birlikte o toplumsal yapının işleyişine dâhil olabilmeleridir. İyi niyet, hoşgörü ve sorumluluk çerçevesinde toplumun işleyişine katkıda bulunmak bu sürecin başarılı şekilde gerçekleşmesi için önemlidir.⁷⁴

Entegrasyon kavramı sadece toplumdaki iş bölümüne ve toplumun yapısal işleyişine katılma olarak görülmemeli bunun ötesinde toplumdaki farklı etnik ve kültürel gruplarla birlikte uyumlu bir şekilde yaşayabilme süreci olarak değerlendirilmelidir. Toplumun imkânlarından eşit yararlanma, gruplar arası sosyal çatışmaların olmaması bunun sonucunda birbiriyle kaynaşmış ve uyum sağlamış bir toplum modeli ortaya çıkarılma süreci olarak ele alınmalıdır.⁷⁵ Yani entegrasyon sürecinde gruplar ya da bireyler hem kendi kültürlerini koruyacaklar hem de toplumdaki hakim kültüre uyum sağlayabileceklerdir.

Entegrasyon kavramının tanımı net bir şekilde yapılsa da sınırları tam olarak net değildir. Bir toplumun parçası olmak, toplumla kaynaşmak ve bütünleşmek ne demek ve bunların sınırlarının nereye kadar olacağı muallaktır. Bu muallakta kalan kısımları daha açık hale getirmek için kültürel entegrasyon, hukuksal entegrasyon, siyasal entegrasyon, sosyal entegrasyon gibi çeşitli entegrasyon göstergeleri hazırlanmıştır. Toplumun imkânlarından yararlanma, kültürünü tanıma, aidiyet hissi, dile hakimiyet ve kullanım, vatandaşlık, oy vermek, oturma iznine sahip olmak, çalışma hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkına sahip olmak, evlilik bağları, eğitim imkanlarına ulaşım, sosyal ilişkiler, meslek ve kariyer edinme, istihdam gibi pek çok uyum kriterleri belirlenmiştir.⁷⁶

⁷³ A.g.m., s. 1142-144.

⁷⁴ Perşembe, s. 46.

⁷⁵ Gülay Toksöz, **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006, s. 36.

⁷⁶ Unutulmaz, s. 144-145.

Asimilasyon teorileri çok sert ve göçmen kimliğini ve kültürünü değiştirme üzerine inşa edildiği için günümüzde geçerliliğini yitirmiştir. Günümüzde asimilasyon yerine entegrasyon ve çok kültürlülük kavramları daha ön plana çıkmıştır. Zira bireylerin ve ya grupların kendi kimlik ve kültürlerinden kopmalarının o kadar da kolay bir süreç olmadığı anlaşılmıştır.⁷⁷ Bu yüzden entegrasyon söylemi üzerinden uyum politikaları ve uygulamaları ön plana çıkmıştır. Entegrasyonda birey ya da gruplardan kimliklerini ve kültürlerini tamamen bırakmaları istenmemektedir. Sadece içinde yaşadıkları topluma entegre olmaları, uyum sağlayarak toplumun işleyişine katılmaları ve toplumsal bütünlüğü sağlamaları beklenmektedir.

1.5. Göç, Çocuk ve Eğitim

Göç olgusunun toplumsal, psikolojik, kültürel, ekonomik gibi pek çok sonucu vardır. Toplumsal ve kültürel sonuçları genellikle toplumsal kabul ve uyum süreçleriyle ilgilidir. Göç eden bireylerin toplumsal uyum ve kabul süreçleriyle başa çıkmaları ve adaptasyon süreleri bireysel farklılıklara göre değişmektedir. Özellikle çocuk göçmenler bu süreçlerden daha fazla etkilenmektedirler. Göçle birlikte ortaya çıkan istihdam, barınma, sağlık, eğitim, yabancılaşma, kültür şoku gibi pek çok problem göçmen ailelerin çocuklarına da yansımaktadır.⁷⁸ Çocukların bu kadar problemle başa çıkması da kolay bir mesele değildir. Göçün ilk zamanlarında göçmen çocuklar eğitim, sağlık, barınma, sosyal güvenlik gibi pek çok temel ihtiyaçlarından yoksun yaşamak zorunda kalmaktadırlar.

Özellikle düzensiz göçe maruz kalan çocuklar eğitim, sağlık, barınma gibi temel haklarından mahrum kalmaktadırlar. Zaten savunmasız olan çocuklar bir de temel ihtiyaçlarından yoksun kalınca hak ihlalleri de artmaktadır. Göç sürecinden en çok etkilenen ve zorlanan göçmen çocuklardan bazıları oyun oynaması, okula gitmesi, arkadaşlarıyla vakit geçirmesi gerekirken bütün ailenin geçimini üstlenmek zorunda kalmaktadır. Göçle birlikte tüm yaşamları değişikliğe uğramakta ve sağlıklı bir çocukluk süreci geçirememektedirler.

BMMYK'nin 2015'te yayınladığı rapora göre; dünyadaki mültecilerin yüzde 51'i çocuktur. Çocuklar aileleriyle birlikte ve ya ebeveynleri olmaksızın tek başlarına göç edebilmektedir.⁷⁹ Göç sürecinde çocuklar yetişkin göçmenlere göre daha fazla etkilenmektedirler. Sayısal anlamda da göçmen çocukların fazla olması özel bir durumdur.

⁷⁷ Nebile Özmen, **Çok kültürlü Toplumda Sosyal Entegrasyon ve Din**, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2012, s.71.

⁷⁸ Serkan Güzel, "Göçmen Çocuklar ve Denizli'de Yaşam Koşulları", **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi**, 14 Ocak 2013, http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/Serkan-guzel12_20ocak2013.pdf, (8 Ekim 2017), s. 2.

⁷⁹ UNHCR, **Global Trends Forced Displacement in 2015**, <http://www.unhcr.org/576408cd7.pdf>. (8 Ekim 2017)

Özellikle düzensiz göçe maruz kalan çocuklar pek çok temel haktan yoksun kalmaktadırlar. Bir çocuğun en temel hakkı ve ihtiyaçları olan barınma, eğitim, sağlık hizmetlerine erişim vb. gibi konularda göçmen çocuklar pek çok zorlukla karşılaşmaktadırlar. Göçmen çocukların göç ettikleri ülkede yoksulluk nedeniyle düşük ücretlerle çalışmaları, ekonomik ve cinsel istismara açık hale gelmeleri, gelişimlerinde önemli bir yer tutan oyun oynama imkânından yoksun kalmaları gibi sorunlar da göç eden çocukların yaşadıkları sıkıntılara örnek verilebilir.⁸⁰

Çocuk haklarının tanınması ve koruma altına alınması için 20 Kasım 1989 yılında BM tarafından *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* kabul edilmiş ve üye devletlerin ikisi hariç tüm devletler bu sözleşmeyi onaylamışlardır.⁸¹ Bu sözleşmede çocukların yaşamsal hakları, katılma hakları, korunma hakları ve gelişme hakları dört kategoride koruma altına alınmıştır.

Sözleşmenin ikinci maddesi;

“1. Taraf Devletler, bu Sözleşmede yazılı olan hakları kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa, kendilerinin, ana babalarının veya yasal vasilerinin sahip oldukları, ırk, renk, cinsiyet, dil, siyasal ya da başka düşünceler, ulusal, etnik ve sosyal köken, mülkiyet, özürlülük, doğuş ve diğer statüler nedeniyle hiçbir ayırım gözetilmeksizin tanır ve taahhüt ederler.

2. Taraf Devletler, çocuğun ana babasının, yasal vasilerinin veya ailesinin öteki üyelerinin durumları, faaliyetleri, açıklanan düşünceleri veya inançları nedeniyle her türlü ayırım veya cezaya tabi tutulmasına karşı etkili biçimde korunması için gerekli tüm uygun önlemi alacaklardır.”⁸² şeklindedir.

Sözleşmenin bu maddesine göre taraf devletler kendi yetkileri altında bulunan her çocuğa yani göçmen çocuklar da dâhil olmak üzere anne babalarının ya da yasal vasilerinin sahip olduğu ırk, renk, cinsiyet, inanç, siyasi düşünceden dolayı hiçbir şekilde ayrımcılık yapmamaları gerekmektedir. Yine taraf devletler bu çocukların korunması ve temel haklarının verilmesi ve ihlal edilmemesinden sorumludurlar. BM, bu sözleşmeyle bütün dünya

⁸⁰ Yavuz Özservet, Mızrak Sirkeci, ‘‘Acil durumlarda okul çağındaki çocukların eğitimi: Türkiye’deki Suriyeli mülteciler Örneği’’, **Göç Dergisi**, Sayı. 3, C. 2, 2016. S. 1.

⁸¹ Emine Akyüz, **Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2000, s.364.

⁸² **BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**, 2. Madde, http://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarınaDairSözleşme.pdf . (9 Ekim 2017)

çocuklarının haklarını özellikle de zor durumda yaşayan ve hakları ihlal edilen göçmen çocukların haklarını taraf devletlerce koruma altına almıştır.

Göç eden çocukların sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirebilmeleri ve ileri yaşlarda topluma sağlıklı bireyler olarak katılabilmeleri önemlidir. Bunu sağlayabilmek için de devletler bir taraftan çocukların temel haklarını koruma altına almakta diğer taraftan da bu çocuklara temel haklara ulaşım olanakları sağlamakta ve bu olanaklara ulaşımı kolaylaştırmaktadırlar. Bunun yanında çocukların topluma uyum ve entegrasyonları ile ilgili politika ve uygulamalar da geliştirmektedirler. Nitekim uluslararası göçe maruz kalan ülkelerde özellikle göçmen çocukların topluma uyum sağlaması için pek çok politika uygulanmaya koyulmuştur. Bu politika ve uygulamalar göç alan devletler için göçmenlerin topluma uyumu konusunda son derece önemlidir.

Göçmen çocukların topluma uyum ve entegrasyonları ile ilgili geliştirilen politikalar daha çok eğitim yolu ile uygulanmaktadır. Çocukların hem kayıp nesiller olmasını engellemek hem de toplumun dilini, tarihini, kültürünü, toplumsal normlarını öğretmek ancak eğitim yoluyla mümkündür. Eğitim çocukların hem en temel haklarından hem de topluma uyum sağlamak için en önemli araçlardandır.

1.6. Göç ve Hukuki Statü

Bir ülke içinde yaşayan insanlar “*vatandaş*” ve “*yabancı*” olmak üzere ikiye ayrılır. Yabancı kavramı ülkede yaşayan ya da geçici süreliğine bulunan ve ülke vatandaşı olmayan kişileri kapsar. Yabancı kavramı ülkede bulunma ve o ülkenin vatandaşı olmama özelliklerini birlikte bulundurmaya gerektirir.⁸³ Ülkede bulunan yabancılar daha çok uluslararası göçlerle gelmektedirler. Yabancıları vatansızlar, sığınmacılar ve mülteciler oluşturmaktadır.

Devletler Hukuku Enstitüsü'nün 1892 yılında Cenevre Toplantısında yabancı tanımı, “*Bir devletin ülkesinde bulunan ve o devletin vatandaşlığını iddiaya hakkı olmayan kimse*” şeklinde kabul edilmiştir. Bu tanıma göre; bir kimsenin hukuki statü olarak yabancı sayılabilmesi için vatandaşı olmadığı bir ülkede bulunması gerekmektedir. Vatandaşı olmadığı bir ülkede bulunan kişi, bulunduğu ülkeye göre hukuki açıdan yabancıdır.⁸⁴ Türk hukukunda yabancı kavramı “*403 Sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu'na göre Türk vatandaşı*

⁸³ Rona Aybay, **Yabancılar Hukuku**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005, s.10.

⁸⁴ **A.g.e.**, s. 11.

sayılmayan kişi” şeklinde tanımlanmıştır.⁸⁵ 6458 Sayılı YUKK 3. Maddesine göre yabancı “*Türkiye Cumhuriyeti Devleti ile vatandaşlık bağı bulunmayan kişi*” olarak tanımlanmıştır.⁸⁶

Yabancıların bir ülkede çeşitli nedenlerle bulunması durumunda bulunma sebebinin siyasi sonuçları kişilere yeni bir takım hukuki statüler kazandırır. Mülteci kavramı da bu hukuki statülerden birisidir. Mülteci statüsüne hak kazanan kişiler vatandaşlık statüsüne sahip olmamakla birlikte yabancı statüsüne sahip olan kişilerin haklarından daha fazla hakka sahip olabilmektedir. Örneğin mülteci statüsündeki yabancılara belli şartlarda çalışma izni verilebilmekte, serbest seyahat hakkı tanınabilmektedir.⁸⁷

Göçle birlikte ülkeye gelen kişilerin hukuki statülerini belirlemek ve haklarının sınırlarını çizmek ülkelerin yabancılar için uygulayacağı politikalar için son derece önemlidir. Türkiye bu konuda 1951 Tarihli Cenevre Konvansiyonunda belirtilen ciddi tehdit ve olgular nedeniyle Türkiye’ye gelen ve korunma talep eden yabancılar “*Mülteci*” ve “*Sığınmacı*” olarak kabul etmiş ve göçmenlerin hukuki statülerine ona göre belirlemiştir. Göç yolu ile dışardan gelen yabancılar göçmen, mülteci, sığınmacı ve geçici koruma adı altında hukuki statüler verilmektedir.

1.6.1. Göçmen

Göçmen, daha çok ekonomik kaygılardan dolayı ülkesinden ayrılıp başka ülkelere göç eden kişileri ifade etmektedir. Göçmenler zulme uğradığı ya da siyasi baskı sebepleri ile haklı sebebe dayanarak göç etmek zorunda kalan kişilerden hukuki olarak daha farklıdır.⁸⁸ Göçmenler daha çok vatandaşı oldukları ülkenin hukuki koruma imkânlarından yararlanırken daha iyi bir yaşam için daha gelişmiş ve imkânları daha çok olan başka bir ülkeye göç etmektedirler. Göçmenler istedikleri zaman ülkelere giriş ve çıkış yapabilmektedirler.

⁸⁵ 4817 Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun, Madde 3. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4817.pdf>, (13 Ekim 2017)

⁸⁶ 6458 Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK), Madde 3. <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>, (13 Ekim 2017)

⁸⁷ Feyzullah Cihangir, “*Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü Üzerine Bir Çalışma*”, *Akademik Perspektif*, 23 Şubat 2015, <http://akademikperspektif.com/2015/02/23/turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-statusu-uzerine-bir-calisma/>, (13 Ekim 2017)

⁸⁸ Işıl Özkan, *Göç, İltica ve Sığınma Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayınları, 2013, s. 126.

Göçmenleri mültecilerden ayıran en önemli özellik göç etme sebeplerinin ekonomik yönlü olmasıdır.⁸⁹

Göçmen terimi ülkede bulunan yabancılar kavramı yerine de kullanılabilir. Bir ülke göçmenleri ülkeye kabul edip etmeme konusunda serbesttir. Çünkü göçmenler sadece ekonomik sebeplerle ve ya daha iyi bir hayat standardına kavuşmak için göç ettikleri ve göç etme sebepleri mülteciler ve sığınmacılar gibi zorunlu bir sebebe dayanmadığı için uluslararası hukuk tarafından korunmamaktadır.⁹⁰

1.6.2. Mülteci

Mültecilik, uluslararası hukukta tanımı yapılmış ve belli kriterleri taşıyan göçmenlere verilen hukuki bir statüdür. Mültecilik tanımı ile ilgili temel kaynak 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tabirinin tanımı olan birinci maddedir. Cenevre Sözleşmesinin birinci maddesine göre mülteci tabiri;

“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır.

Birden fazla tabiiyeti olan bir kişi hakkındaki "vatandaşı olduğu ülke" ifadesi, tabiiyetini haiz olduğu ülkelerden her birini kasteder ve bir kişi, haklı bir sebebe dayalı bir korku olmaksızın, vatandaşı olduğu ülkelerden birinin korumasından yararlanmıyorsa, vatandaşı olduğu ülkenin korumasından mahrum sayılmayacaktır.”⁹¹
Şeklinde açıklanmaktadır.

Tanımda görüldüğü gibi mülteci kavramı belirli koşullara göre verilen hukuki bir statüdür. Bir göçmenin mülteci olabilmesi için siyasal, dini, etnik gibi baskılara maruz kalıp,

⁸⁹ İbrahim Kaya, Esra Yılmaz Eren, “Türkiye’deki Mültecilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri”, **SETA Raporu**, İstanbul: SETA, 2015, s. 17.

⁹⁰ Nuray Ekşi, **Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular**, İstanbul: Beta Yayınları, 2012, s. 13-14.

⁹¹ **1951 Cenevre Konvansiyonu**, 1. Madde (a) bendi. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, (13 Ekim 2017)

bu baskılar karşısında ülkesini terk etmek zorunda kalması ve ülkesinde de geri dönememe durumu söz konusu olmalıdır.⁹²

1951 Cenevre Sözleşmesine göre;

1.ırkı,

2.dini,

3.tabiiyeti,

4.belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya

*5. siyasi düşüncesi yüzünden zulme uğrayan ve ya zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkan göçmenlere bu sayılan beş unsurdan birini taşıması halinde mülteci statüsü verilmektedir.*⁹³

Yine 1951 Cenevre Sözleşmesine göre sayılan beş özelliği taşıyan ancak mültecilik statüsü verilemeyecek üç grup vardır. Bunlar birinci maddenin f bendinde şu şekilde sıralanmaktadır;

‘Bu Sözleşme hükümleri:

(a) barışa karşı suç, savaş suçu veya insanlığa karşı suç gibi suçlar için hükümler koyan uluslararası belgelerde tanımlanan bir suç işlediğine;

(b) mülteci sıfatıyla kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce, sığındığı ülkenin dışında ağır bir siyasi olmayan suç işlediğine;

*(c) Birleşmiş Milletler’in amaç ve ilkelerine aykırı fiillerden suçlu olduğuna; dair hakkında ciddi kanaat mevcut olan bir kişi hakkında uygulanmayacaktır.*⁹⁴

Sözleşmeye göre mültecilik statüsünün özelliklerini taşımasına rağmen savaş ve insanlık suçu işleyenler, BM’in amaç ve ilkelerine aykırı suç işleyenler ve kabul edildiği ülkeye sığınmadan önce başka bir ülkede mülteci sıfatıyla suç işleyenler mülteci olarak kabul edilmeyeceklerdir.

⁹² Aybay, s. 22.

⁹³ Kaya, Yılmaz Eren, s 18.

⁹⁴ **1951 Cenevre Konvansiyonu**, 1. Madde (f) bendi. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf>, (13 Ekim 2017)

Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesini 29 Ağustos 1961 yılında ‘*ihtirazi kayıtla*’ onaylamıştır. Türkiye bulunduğu bölge itibariyle transit ülke konumunda olduğu ve göç hareketlerine sıkça maruz kaldığı için iki çekince ile bu sözleşmeyi onaylamıştır. Bunlardan ilki bu sözleşmenin hiçbir hükmü mültecilere Türk vatandaşlarından daha fazla hak sağlaması şeklinde yorumlanamaz şeklinde olup, ikincisi ise; coğrafi sınırlamadır. Coğrafi sınırlamaya göre, Türkiye sadece Avrupa Konseyine üye ülkelerden gelecek sığınmacılara mülteci statüsü vermeyi kabul etmektedir. Avrupa ülkeleri dışından gelenler ise sığınmacı statüsü olarak belirlenmiştir.⁹⁵ Yani Türkiye’ye gelen bir göçmen mülteci statüsünü kazanabilmesi için Avrupa’dan gelmiş olması gerekmektedir.

Mültecilerle ilgili gelişmeleri düzenlemek, sorunları ortaya çıkarmak için geliştirilen yasalar, anlaşmalar ve kurumların tümüne ‘*uluslararası mülteciler rejimi*’ adı verilmektedir. Bu mülteciler rejiminin merkezinde BMMYK bulunmaktadır. Mültecilerin hukuki statülerini korumak ve güvenli bölgeler oluşturmak için BMMYK Dünyanın çeşitli bölgelerinde temsilcilikler bulundurmaktadır.⁹⁶

Mülteci; Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir topluma üyeliği ve ya siyasi düşünceleri sebebiyle baskı ve zulme uğrayan ya da baskı ve zulme uğrayacağından haklı olarak korkan ve vatandaşı olduğu ülkeyi terk edip başka bir ülkeye sığınan ve haklı korkusundan dolayı ülkesine geri dönmek istemeyen yabancılara denir.

1.6.3. Sığınmacı

Sığınmacı, kendi ülkesini mülteci olduğu iddiasıyla terk edip, ancak mültecilik başvurusu sonuçlanmamış göçmenleri ifade eden hukuki bir statüdür. Kısaca mültecilik başvurusu kabul edilmemiş, soruşturma safhasında olan ya da coğrafi sınırlamadan dolayı mültecilik konumunda kabul edilmeyen yabancılara denir.⁹⁷ Sığınmacılar da mültecilerin taşınması gereken özelliklere sahiptir. Ancak mültecilik statüsünü kazanamadıkları için sığınmacı olarak tanımlanmaktadırlar.

⁹⁵ M. Murat Erdoğan, *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum*, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 44-45.

⁹⁶ BMMYK, *Dünya Mültecilerinin Durumu: Bir İnsanlık Sorunu*, Jeff Crisp (ed.), Oxford University Yayınları, 1997, s.53.

⁹⁷ Ahmet Koyuncu, *Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler*, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2014, s. 24.

Sığınmacılar mültecilerle yakın anlamda olsalar da farklılıkları mevcuttur. Mültecilik statüsü uluslararası hukukta sınırları çizilmiş, şartları belirli hale getirilmiş bir hukuki statüdür. Ancak sığınmacı kavramı daha geniş anlamları içeren bir kavramdır. Sığınmacılar sadece siyasi, etnik, dini ya da herhangi bir gruba dâhil oldukları için baskı ve zulümden dolayı başka ülkelere sığınan göçmenler değil aynı zamanda doğal afetler nedeniyle de başka ülkelere sığınmak zorunda kalan göçmenlerden de oluşabilir. Sığınmacılar, sığınma talebi ve şekli yönüyle mültecilerden ayrılmaktadırlar.⁹⁸

Sığınmacı kavramı Türk hukukunda Avrupa dışından gelen mültecileri ifade etmek için de kullanılmaktadır. Türk hukukuna göre sığınmacı, 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımındaki özellikleri taşımakla birlikte Avrupa dışında başka bir ülkeden gelen, güvenli üçüncü bir ülke bulunana kadar kendisine geçici oturma izni verilen yabancıları ifade etmektedir. Mülteci ile sığınmacı arasındaki temel fark Türkiye’den korunma ve sığınma talep eden göçmenlerin geldiği coğrafi bölgeden kaynaklanmaktadır.⁹⁹

Sığınmacı; ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulme ve baskıya uğrayacağından korkan ya da baskıya uğrayan kişilerin vatandaşı oldukları ülkeden başka bir ülkeden korunma ve sığınma talebinde bulunan ve kendi ülkesine dönmek istemeyen yabancılara denir. Sığınmacının mülteci ile temel farkı Avrupa dışında başka bir ülkenin vatandaşı olmasıdır. Sığınmacıların bir kısmına 6458 sayılı YUKK’ a göre üçüncü bir devlete yerleşene kadar mültecilik statüsünün verilmesi öngörülmekte ve bu sığınmacılar kanunda “*şartlı mülteci*” şeklinde tanımlanmaktadır.¹⁰⁰

1.6.4. İkincil Koruma Statüsü

İkincil koruma statüsüne göre mülteci veya sığınmacı yani şartlı mülteci kriterlerini taşımayan ancak ülkesine geri gönderildiği takdirde ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası ile infaz edilecek olan göçmenler, işkenceye, insanlık dışı muameleye veya onur kırıcı

⁹⁸ Aybay, s. 21.

⁹⁹ Cihangir, (13 Ekim 2017).

¹⁰⁰ Bakanlık (Bkz): **YUKK** 62. Madde: Şartlı mülteci

“(1) Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”

davranışa maruz kalacak durumdaysalar, uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma ve savaş durumlarında, şiddet hareketleri nedeniyle şahsı zarara uğrayacak olanlar bulunduğu ülkenin korumasından faydalanamıyorsa veya oraya dönmek istemiyorsa statü belirleme işlemleri sonunda ikincil koruma statüsüne dâhil edilmektedir. Bu hukuki koruma statüsü 6458 sayılı YUKK ile birlikte geliştirilmiştir.¹⁰¹

İkincil koruma statüsü aslında yabancılar için tamamlayıcı bir hukuki koruma şeklidir. İkincil koruma yabancılara bireysel olarak uygulanan bir koruma statüsüdür. Kitlesele göç hareketlerinde ikincil korunma uygulanmamaktadır. Bu hukuki koruma statüsü sığınmacıların geri gönderilmemesi ve geri çevrilememesi yasağı sonucu ortaya çıkmıştır.¹⁰²

1.6.5. Geçici Koruma

6458 Sayılı YUKK'a göre Türkiye'ye giriş yapan yabancılar açısından "geçici koruma" adı altında farklı bir hukuki koruma türü tanımlanmaktadır. Geçici korumanın sağlanabilmesi için yabancıların ülkesinden ayrılmaya zorlanmış olmaları, ayrıldığı ülkeye geri dönememeleri, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesele olarak Türk sınırlarına gelmeleri veya Türk sınırlarından içeri girmiş olmaları gerekmektedir.¹⁰³

Geçici koruma mültecilik şartları taşımayan ancak acil olarak insani yardıma ihtiyaç duyan kitlesele göç hareketleri için geliştirilmiş bir hukuki koruma mekanizmasıdır. Göçmenlerin bu hukuki statüden yararlanabilmesi için Türkiye sınırları içinde olması gerekmektedir. Türk sınırları dışına çıktıkları takdirde bu korunmadan yararlanamamaktadırlar.

¹⁰¹ YUKK: 63. Madde.

¹⁰² Cihangir, (13 Ekim 2017).

¹⁰³ YUKK: 91. Madde.

İKİNCİ BÖLÜM

II. TÜRKİYE VE MERSİN'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİ ÇOCUKLARIN GENEL DURUMU

2.1. Suriyeli Mültecilerin Türkiye'deki Genel Durumu

Suriye'de Arap Baharının etkisiyle 15 Mart 2011'de başlayan iktidar ve rejim karşıtı gösteriler kısa sürede iç savaş ve çatışmaya dönüşmüş ve rejim karşıtı olanlar iktidarın baskısı ve işkencelerinden dolayı komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Suriyelilerin yaşadıkları bu göç dalgaları giderek büyümüş ve Dünyadaki yakın zamanda meydana gelen en büyük göç dalgası olma özelliğine sahip olmuştur. Hatta bu göç dalgaları BMMYK tarafından “yakın tarihte görülen en büyük göç dalgası” olarak nitelendirilmiştir.¹⁰⁴

Afet ve Acil Durum Başkanlığı (AFAD)'nın 8 Ağustos 2017 raporuna göre, Suriye'de Mart 2011 yılında başlayan iç çatışma ve karışıklıklarda, aralarında sivillerin de bulunduğu, 500 binden fazla insan hayatını kaybettiği, bu süreçte nüfusu 20 milyon olan Suriye'de 13,5 milyon insanın insani yardıma muhtaç hale geldiği ve 6,3 milyon insan yerinden edilirken, 4,9 milyon insan ise kurtuluşu komşu ülkelere sığınmakta bulunduğu açıklanmıştır. Suriye'den komşu ülkelere sığınan sığınmacıların büyük çoğunluğu Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye Suriye'deki çatışmaların ortaya çıktığı ilk günden beri mağdur olan sığınmacılar için din, dil, ırk ayrımı yapmadan “açık kapı politikası” uygulamıştır. Günümüzde Türkiye, 3 milyondan fazla sığınmacıya ev sahipliği yaparak Dünyanın en çok sığınmacıyı barındıran ülkesi haline gelmiştir.¹⁰⁵

¹⁰⁴ Erdoğan, s. 3.

¹⁰⁵ AFAD, Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar, 8 Ağustos 2017, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+7.pdf, (14 Ekim 2017)

Türkiye için Suriyeli mülteciler konusu sadece komşu bir ülkede yaşanan insani yardım olmaktan ve bu sığınmacılara ev sahipliği yapmaktan öte aynı zamanda iç ve dış siyaseti belirleyen, siyasetin vazgeçilmez bir ögesi haline gelmiştir.¹⁰⁶ Bunun sebebi ise daha önceki yıllarda Suriye Devlet Başkanı Beşar Esat ile Türk hükümetinin aralarında geçen çekişmelerdir. Arap Baharı sonrasında sırasıyla Arap devletlerinde baskıcı ve diktatör rejimlere karşı ayaklanmalar başlamış ve bunun bir uzantısı olarak Suriye’de de rejime karşı muhalif gruplar ayaklanmıştır.¹⁰⁷ Türk hükümeti de ayaklanmanın ilk zamanlarında hükümet ile muhaliflerin arasını düzeltmeye çalışmış ve mağdur olan, haklarını isteyen muhalifleri de kısmen desteklemiştir. Türkiye’nin açık kapı politikası uygulaması ve geçmişten beri Suriye ile tarihsel, dini ve kültürel bağlarının olmasından dolayı Suriyeli sığınmacıların en çok tercih ettikleri ülke Türkiye olmuştur. Sayıları hızla artan Suriyeli mülteciler toplumsal bir etki yapmış ve ülke içinde de siyasi partilerin söylemlerinde sıkça yer verdiği bir konu haline gelmiştir. Bu şekilde Suriyeli mülteciler konusu hem dış siyasette hem de iç siyasette etkili bir söylem haline gelmiştir.

Suriyeli mültecilerin sayılarının kısa sürede artmasıyla çadır kentler ve kamplar kurulmaya başlamıştır. Ancak yetersiz kalan çadır kentlerden ve kamplardan pek çok sığınmacı büyük şehirlere gitmiştir. Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının şehirlerde yaşamaya başlaması bu göç dalgalarının insani yardım boyutundan çıkarak ekonomik, sosyal ve siyasal sonuçları olan başka bir boyuta taşınmasına neden olmuştur.¹⁰⁸ Türk toplumu ile birlikte yaşamaya başlayan Suriyeli mültecilerle ilgili kayıt altına alma, eğitim, sağlık, barınma, çalışma, istihdam, toplumsal uyum ve entegrasyon, kabul gibi pek çok sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

AFAD’ın 2 Ekim 2017’de yayınladığı son rapora göre; Türkiye’de kayıtlı olan Suriyeli mülteci sayısı 3.208.131, geçici barınma merkezlerinde kalanların sayısı ise 235.738 olarak belirtilmiştir. Bu rakamlara göre yaklaşık 3 milyon Suriyeli Türkiye’nin çeşitli şehirlerine dağılmış şekilde yaşamaktadır. Suriyeli mülteciler için inşa edilen geçici barınma merkezlerinde 28.015 çadır, 31.005 konteyner bulunmaktadır. Bu barınma merkezleri Hatay,

¹⁰⁶ Erdoğan, s. 4.

¹⁰⁷ Elif Tuğçe Kambur, “2002’den Arap Baharına Türkiye Suriye İlişkileri”, **Emperyalizmin Oyununda İkinci Perde: Arap Baharı ve Suriye**, Barış Adıbelli (Ed.), İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2012, s. 151-152.

¹⁰⁸ Erdoğan, s. 16.

Gaziantep, Şanlıurfa, Kilis, Mardin, Adana, Osmaniye, Adıyaman, Malatya gibi Suriye sınırına yakın illerde kurulmuştur.¹⁰⁹

Suriye'den gelen göç dalgalarının başlangıçta bu kadar büyüyeceği ve bu denli sosyal, ekonomik, kültürel ve demografik etkileri olacağı öngörülemedi. O yüzden Suriye krizinin başlangıcında tarihsel, kültürel ve dini yakınlıktan dolayı sığınan Suriyeliler ‘‘Suriyeli misafirler’’ olarak tanımlanmış ve açık kapı politikası uygulanmıştır. Ancak göç dalgası büyüyüp Türkiye'ye gelen sığınmacıların sayısı milyonları aşınca çeşitli tedbirlerin alınması gerekli hale geldi. Özellikle Suriyeli sığınmacıları hukuki olarak tanımlama ve haklarının sınırlarını çizme konusunda bir takım yasal düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç duyulmuştur.

1951 yılında imzalanan Cenevre Sözleşmesini Türkiye coğrafi sınırlılık koyarak kabul ettiği için, Suriye'den gelen sığınmacılar ‘‘mültecilik’’ statüsüne hak kazanamamışlardır. Suriyeli sığınmacıların hukuki statülerini düzenlemek için Ekim 2011 de İçişleri Bakanlığı aldığı kararla Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılara ‘‘geçici koruma statüsü’’ vermiştir. Geçici koruma statüsüne göre Suriyeli sığınmacılara Türkiye'de kalma hakkı, geri gönderilmeme yasağı, acil ve insani ihtiyaçları karşılama hakları tanınmıştır. Özellikle kamplarda kalan Suriyeliler için, barınma, sağlık, eğitim, gıda, suya erişim gibi imkânlar Türkiye devleti tarafından sağlanmaktadır. Kamp dışında yaşayan ve kayıtlı olan Suriyeli sığınmacılara ise sağlık ve ücretsiz ilaç temini, geçici eğitim merkezlerinde veya okullarda eğitim imkânı sağlanmaktadır.¹¹⁰ Geçici Koruma; açık sınır politikası ile ülke topraklarına Suriyelilerin kabulü, geri göndermeme ilkesi ve gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması esasları üzerine kurulmuştur. Türkiye'deki Suriyeli sığınmacıların yasal statüsü bu şekilde şekillendirilmiştir.¹¹¹

2.2. Türkiye'deki Suriyeli Mülteci Çocukların Hukuki Durumu ve Sosyal Hakları

Türkiye'ye gelen Suriyeli mültecilerle ilgili İçişleri Bakanlığı Göç İşleri Genel Müdürlüğünün hazırladığı 2016 Türkiye Göç Raporundaki kayıt altına alınan geçici koruma statüsündeki Suriyeli mültecilerin yaşlara göre dağılımları incelendiğinde; 2.834.441 Suriyeli sığınmacının 1.350.342'si 0-18 yaş aralığında olup çocuk sığınmacı olarak ülkemizde

¹⁰⁹ AFAD, **Geçici Barınma Merkezleri Bilgi Notu**, 2 Ekim 2017, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/02_10_2017_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf. (14 Ekim 2017)

¹¹⁰ Oytum Orhan, Sabiha Senyücel Gündoğar, ‘‘Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri’’, **ORSAM-TESEV Raporu**, Ankara: Rapor No: 195, Ocak 2015, s.12-13.

¹¹¹ Kaya, Yılmaz Eren, s. 53-55.

yaşamaktadır. Yine verilere göre Suriyeli sığınmacılardan 750.000'i mecburi ilköğretim çağı olan 6-13 yaş grubunda yer almaktadır. Yani Suriyeli sığınmacıların yaklaşık olarak %50 si yani yarısı çocuk diyebileceğimiz 0-18 yaşında, %25'i de zorunlu eğitim dönemi olan ilkokul çağındadır.¹¹²

Türkiye'deki Suriyeli Mülteci çocukların sayısı sayısal verilerde de görüldüğü gibi artık milyonları bulmuş ve bu çocukların kayıp nesiller olmaması için çeşitli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Öncelikle çocuklar aileleriyle birlikte kayıt altına alınmaya çalışılmış ve kayıt altına alınan çocuklar da geçici koruma statüsünden yararlanarak temel ihtiyaçları karşılanıp, eğitim ve sağlık haklarını kullanmaları için çeşitli imkânlar sunulmuştur.

2.2.1. Hukuki Durum

Suriye'den Türkiye'ye mülteci göçlerinin başladığı ilk zamanlarda Suriyelilerin geri dönecekleri varsayımıyla mülteciler ve özellikle de mülteci çocuklar için kısa süreli ve insani yardım amaçlı politikalar uygulanmıştır. Ancak zaman geçtikçe göç dalgalarının artması ve mülteci sayısının milyonları geçmesiyle artık kalıcı politikalar uygulanmak istemiştir. Bu amaçla Türkiye öncelikle Suriyelilerin yasal statüsünü belirlemek ve ardından da hem Türkiye'nin hem de Suriyelilerin hak ve yükümlülüklerinin tespit edilmesi ve sınırlarının çizilmesi için 2013 yılında “*Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)*” kabul edilmiştir. YUKK 91. Maddedeki düzenleme ile birlikte Suriyeli sığınmacılara “*geçici koruma statüsü*” verilmiştir.¹¹³

Suriyeli mültecilerden kayıt yaptıranlar bu geçici koruma statüsünden yararlanmaktadırlar. Suriyeli mülteci çocukların da aynı şekilde hukuki olarak hak ve yükümlülükleri geçici koruma statüsünde belirlenmektedir. Geçici korumanın sağladığı hukuki haklarla ilgili yol gösterici belge AB Geçici Koruma Yönergesidir. Geçici koruma statüsündeki sığınmacıların geri gönderilememeye hakları vardır. Yine devletin yönetmeliğe

¹¹² İçişleri Bakanlığı Göç İşleri Genel Müdürlüğü, **2016 Türkiye Göç Raporu**, (14 Ekim 2017)

¹¹³ Bkz: **YUKK**, 91. Madde: “*Geçici Koruma:*

MADDE 91 – (1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye'ye kabulü, Türkiye'de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye'den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki iş birliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

göre, sağlık, eğitim, iş piyasasına erişim, sosyal yardım ve hizmetler, tercümanlık hizmeti gibi imkânları geçici koruma statüsünde olan sığınmacılara sunması gerekmektedir.¹¹⁴

Suriyeli mülteci çocuklardan kayıtlı olanlar Türkiye’de geçici koruma statüsünde oldukları için özellikle eğitim ve sağlık hakkında yararlanma hakları vardır. Devletin mülteci çocukların bu haklarından yararlanması için pozitif yükümlülüğü vardır. Devlet bu pozitif yükümlülüğünden dolayı gerek kamplarda gerekse kamp dışında yaşayan mülteci çocuklara eğitim ve sağlık olanakları sunmalı ve bu olanaklara ulaşımı da kolaylaştırmalıdır.

2.2.2. Sağlık Hakkı

Geçici koruma yönetmeliğinin 27. Maddesinde¹¹⁵ sağlık hakkı ile ilgili düzenlemeler yer almaktadır. Bu maddeye göre sağlık hizmetleri hem kamplarda hem de kamp dışında yaşayan sığınmacılara Sağlık Bakanlığı tarafından sağlanacaktır. Ayrıca temel ve acil sağlık hizmetleri için hasta katılım ücreti alınmaması kararlaştırılmıştır. Yani acil durumlar için ücretsiz sağlık

¹¹⁴ Kaya, Yılmaz Eren, 50-51.

¹¹⁵ Bkz: **Geçici Koruma Yönetmeliği**, 27. Madde.

“Sağlık hizmetleri

MADDE 27- (1) Aşağıda belirtilen sağlık hizmetleri geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Sağlık Bakanlığının kontrolü ve sorumluluğunda yapılır veya yaptırılır.

a) Sağlık hizmetlerini yürütmek üzere sürekli faaliyet gösterecek sağlık merkezleri kurulabilir. Sağlık merkezinin bulunması halinde, yeterli sayıda ambulans ve sağlık personeli bulundurulur.

b) Temel ve acil sağlık hizmetleri ile bu kapsamdaki tedavi ve ilaçlardan hasta katılım payı alınmaz.

c) İkinci ve üçüncü basamakta sunulan sağlık hizmetleri de dâhil olmak üzere, sağlık hizmeti bedelleri; Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliğindeki bedeli geçemez.

ç) Sunulan sağlık hizmeti bedeli, Sağlık Bakanlığı kontrolünde, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı tarafından genel sağlık sigortalıları için belirlenmiş olan sağlık uygulama tebliğindeki bedeli geçmeyecek şekilde AFAD tarafından ödenir.

d) Geçici korunanlar acil ve zorunlu haller dışında, özel sağlık kuruluşlarına doğrudan başvuramazlar.

e) Bulaşıcı hastalık riskine karşı gerekli tarama ve aşular yapılarak her türlü önlem ve tedbir alınır.

f) Üreme sağlığıyla ilgili olarak yetkili personel tarafından bilgilendirme yapılır ve destek faaliyetleri yürütülür.

g) Kişisel veya toplu kullanım alanlarının sağlığa uygunluğu kontrol edilerek, tespit edilen aksaklıkların giderilmesi ve geçici barınma merkezlerinin bulunduğu çevre koşullarının sağlık açısından uygun hale getirilmesi sağlanır.

ğ) Geçici korunanlar arasında madde bağımlılığı veya psikolojik sorunları olduğu tespit edilenler hakkında sağlık kurumuna nakli de içerebilecek şekilde gerekli tedbirler alınır.

h) Çocuklara yönelik gerekli aşuların yapılması amacıyla gerekli tedbirler alınır.

ı) Barınma merkezleri oluşturulurken gerekli olan uygun fiziki donanım kurulur ve Sağlık Bakanlığına teslim edilir.

(2) Geçici korunanlara sağlık hizmetlerine ilişkin olarak yapılan yardımlar Sağlık Bakanlığı koordinasyonunda yürütülür.

(3) Aşı ile koruyucu sağlık hizmetleri sunumunun gecikmeksizin ve sürekli uygulanabilmesi için geçici korunanların kimlik beyanı ve tespiti yapılarak, adres değişiklikleri ivedilikle Sağlık Bakanlığına bildirilir.

(4) Sınırı ilk geçişlerinde ve acil durumlarda, henüz kayıt işlemlerini tamamlamamış olan bu Yönetmelik kapsamındaki yabancılara, sağlık hizmetlerinden yararlanabilmeleri için kimlik bilgilerine göre işlem yapılır.”

hizmeti sunulmaktadır. Acil olmayan durumlarda da Sosyal Sigortalar Kurumu (SGK) tarafından belirlenen bedellerden daha fazla ücret istenemeyecektir. Gerekli olan durumlarda AFAD sağlık giderlerini karşılayacaktır.¹¹⁶

AFAD'ın Ağustos 2017'de yayınladığı rapora göre, Türkiye'de kayıtlı olan Suriyelilere sağlık hizmetleri ve ilaçlar Sağlık Bakanlığı ile birlikte işbirliği yapılarak ücretsiz olarak verilmektedir. Suriye sığınmacıların tedavileri kapsamında 953.466 bin ameliyat gerçekleştirilmiş ve 1.143.393 yatan hasta ve 25.919.750 milyon poliklinik hizmeti verildiği açıklanmıştır.¹¹⁷

2.2.3. Eğitim Hakkı

Suriyeli sığınmacıların sayılarının hızla artması ve yakın zamanda geri dönmeyecekleri anlaşıldıktan sonra, kalıcı politikalar uygulanmaya başlanmıştır. Özellikle gelenlerin yaklaşık %45'nin çocuk olması ve bu çocukların eğitim-öğretim çağında olmaları devletin eğitim alanında acilen çözüm yolları ortaya koymasını gerekli kılmıştır. İlk zamanlarda sığınmacıların geri döneceği tahminiyle sadece kamplara yönelik geçici eğitim politikaları geliştirilmiştir. Öncelikle temel ihtiyaçlar giderilmeye çalışıldığı için mülteci çocukların eğitim ihtiyaçları başlarda göz ardı edilmiştir. Ancak sığınmacıların yarısına yakınının çocuk olması ve uzun süre kalacaklarının da belli olmasından sonra artık eğitim konusu önemli bir sorun haline gelmiştir.¹¹⁸

Suriyeli çocuklar, hukuki açıdan geçici koruma statüsünde oldukları için geçici koruma yönetmeliğine göre, sığınmacı çocukların eğitimiyle ilgili eğitim hizmetleri hakkındaki 28. Maddeye göre Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yürütülmektedir.¹¹⁹ MEB da bu

¹¹⁶ Kaya, Yılmaz Eren, s. 52.

¹¹⁷ AFAD, **Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar**, 8 Ağustos 2017, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+7.pdf . (14 Ekim 2017)

¹¹⁸ Müberra Nur Emin, "Türkiye'deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları", **SETA Analizi**, İstanbul: Sayı: 156, Şubat 2017, s. 12.

¹¹⁹ Bkz: **Geçici Koruma Yönetmeliği**, 28. Madde: Eğitim Hizmetleri

"MADDE 28- (1) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleri, geçici barınma merkezlerinin içinde ve dışında Milli Eğitim Bakanlığının kontrolünde ve sorumluluğunda yürütülür. Bu kapsamda;

a) 54-66 aylık çocuklar öncelikli olmak üzere okul öncesi eğitim çağındaki 36-66 aylık çocuklara, okul öncesi eğitim hizmeti verilebilir.

b) İlköğretim ve ortaöğretim çağındakilerin eğitim ve öğretim faaliyetleri, Milli Eğitim Bakanlığının ilgili mevzuatı çerçevesinde yürütülür.

c) Her yaş grubuna yönelik dil eğitimi, meslek edindirme, beceri ve hobi kursları talebe bağlı olarak düzenlenebilir.

konuda 26 Nisan 2013 ve 26 Eylül 2013 tarihlerinde yayımladığı genelgeler ve yaptığı çeşitli faaliyetlerle Suriyeli çocukların eğitim problemlerine çözümler üretmeye çalışmıştır.

Geçici Koruma Yönetmeliği ile eğitim hizmetleri MEB'e verilmiş ve MEB'de eğitim hakkına yönelik hizmetler ve eğitime erişimle ilgili 2014/21 sayılı *Yabancılara Yönelik Eğitim ve Öğretim Hizmetleri Genelgesi* düzenlenmiştir. Bu genelge Suriyeli sığınmacı çocuklardan resmi kayıt olmuş olanları, MEB'e bağlı devlet okullarında ve ya Suriyeli mülteci çocuklara yönelik oluşturulmuş *Geçici Eğitim Merkezleri'nde* eğitim alabileceklerini ifade etmektedir. Ayrıca genelge, Suriyeli mülteci çocukların okula kaydedilip, yerleştirilmeleri ve eğitim haklarına kolaylıkla erişimlerinin takip edilmesi konusunda *İl ve İlçe Eğitim Komisyonları* kurulmasını da istemektedir.¹²⁰ İl ve İlçelerde oluşturulmuş olan eğitim komisyonlarının yanı sıra, Geçici Eğitim Merkezlerine ve devlet okullarına Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi (YÖBİS) şifreleri yollanmış ve Suriyeli mülteci çocukların kayıtları yapılmaya başlanmıştır. Tüm bu çalışmalara rağmen altyapı eksikliği ve gerekli destek mekanizmalarının oluşturulmamasından dolayı Suriyeli mülteci çocukların eğitim hakkına erişiminde sorunlar ortaya çıkmaktadır.¹²¹

AFAD'ın 2 Ekim 2017'de Suriyeli sığınmacılarla ilgili yayınladığı son bilgi notuna göre, şu anda geçici barınma merkezlerinde 80.742, devlet okullarında 183.000, geçici eğitim merkezlerinde 245.104 olmak üzere toplamda 508.846 Suriyeli öğrenci eğitim almaktadır. Yine Suriyeli öğrenciler için bu okullarda 1.013 Türk öğretmen, 12.630 Suriyeli öğretmen olmak üzere 13.643 öğretmen görev yapmaktadır.¹²² Suriyeli mültecilerin kayıtlı olanlarının toplam sayılarına baktığımız zaman yaklaşık 750.000'i zorunlu ilköğretim eğitimi yaşları olan 6-13 yaş aralığındadır. Son verilere göre okula giden 500.000 Suriyeli mülteci çocuk vardır

(2) Geçici korunanların ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimleriyle ilgili usul ve esaslar Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı tarafından belirlenir.

(3) Bu Yönetmelik kapsamında ülkemizde eğitim alan yabancılara, aldıkları eğitimin içeriğini ve süresini gösteren belge verilir. Farklı müfredatta eğitim alınmış ve belgelendirme yapılmış ise bu belgeler, Millî Eğitim Bakanlığı veya Yükseköğretim Kurulu Başkanlığının ilgili birimleri tarafından değerlendirilir ve uygun bulunan seviyelere denklikleri yapılır.

(4) Bu Yönetmelik kapsamındaki yabancıların eğitim faaliyetleriyle ilgili diğer usul ve esaslar, Millî Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenir''

¹²⁰ MEB, **Yabancılara Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi**, 2014/21, http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html (15 Ekim 2017)

¹²¹ Handan Ertaş, Fatma Çiftçi Kıraç, "Türkiye'de Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yapılan Eğitim Çalışmaları", **Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi**, Sayı.13, (2017), s. 111.

¹²² AFAD, **Geçici Barınma Merkezleri Bilgi Notu**, 2 Ekim 2017, https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/02_10_2017_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf.

ancak yaklaşık 250.000-300.000 civarı zorunlu ilköğretim çağında olup okula gidemeyen Suriyeli mülteci çocuk bulunmaktadır.

Suriyeli mülteci çocuklar, geçici barınma merkezlerinde oluşturulan okullarda, şehirlerde açılan geçici eğitim merkezlerinde, devlet okullarında ve kendilerinin açtıkları özel okullarda eğitim öğretimlerini sürdürmektedirler. MEB ve Göç İşleri Müdürlüğü'nün 2016 Göç Raporunun verilerine göre; kamp içi 31, kamp dışı 401 olmak üzere toplam 432 geçici eğitim merkezi bulunmaktadır. Bu kampların illere göre dağılımına bakıldığında Geçici Eğitim Merkezlerinin en yoğun olduğu iller; 120'si Hatay, 66'sı İstanbul, 52'si Gaziantep ve 43'ü Şanlıurfa'da bulunmaktadır. Geçici Eğitim Merkezlerinde Suriyeli öğrenciler kendi dilinde öğrenim görmekte bunun yanında haftalık 15 saat Türk öğretmenler tarafından da Türkçe dersleri verilmektedir. Yoğun Türkçe dersleri ile Suriyeli mülteci öğrencilerin Türk eğitim sistemine dâhil edilmesi, topluma entegrasyon ve uyum sürecinin hızlandırılmasını amaçlamaktadır.¹²³

MEB'in yayınladığı habere göre; MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğüne Suriyeli mülteci çocukların eğitim hizmetleri için "*Göç ve Acil Durum Eğitim Daire Başkanlığı*" oluşturulduğu belirtilmiştir. Suriyeli çocukların okullara kayıtlarının yapılması ve eğitim ortamlarına uyumlarının sağlanmasında suçlama, dışlama ve ayrıma maruz kalmamaları için öğretmenlere, okul yöneticilerine ve diğer çalışan personellere hizmet içi eğitim verileceği de bildirilmiştir. Ayrıca okulların ve geçici eğitim merkezlerinin fiziki ortamlarının iyileştirilmesi için çalışmalar yapıldığı ve okullarda Suriyeli mülteci çocukların uyumunun ve entegrasyonunun sağlanması için Türkçe yoğunluklu müfredat hazırlandığı ifade edilmektedir. Yine uzun süre eğitim-öğretime ara veren öğrenciler için yaz tatillerinde yetiştirme kurslarının açıldığı belirtilmektedir. Özellikle de Suriyeli mülteci çocuklara Türkçe öğretimi konusunda Türkçeye hâkim olmaları için yaşayarak öğrenme modelinin benimsendiğinden bahsedilmektedir.¹²⁴

Suriyeli mülteci çocukların eğitim hakkı hukuki olarak yasalarla tanımlanmış ve eğitim hizmeti de MEB tarafından düzenlenmekte ve yürütülmektedir. Suriyeli çocukların kayıp nesiller olmaması için acilen eğitim problemlerinin çözülmesi gerektiği açıktır. Yine Suriyeli

¹²³ İçişleri Bakanlığı Göç İşleri Genel Müdürlüğü, **2016 Türkiye Göç Raporu**, http://www.goc.gov.tr/files/files/2016_goc_raporu_.pdf, (15 Ekim 2017).

¹²⁴ MEB, **Suriyeli Çocukların Eğitimi İçin Yol Haritası Belirlendi**, 22 Ağustos 2016, <http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-yol-haritasi-belirlendi/haber/11750/tr>. (15 Ekim 2017)

çocukların Türk toplumuna uyum ve entegrasyonlarının sağlanması, özellikle Türkçe öğrenmeleri ve Türk kültürünü benimsemeleri için eğitim büyük bir fırsattır.

2.3. Mersin'deki Suriyeli Mültecilerin Genel Durumu

Mersin 1990'lı yıllarda Körfez Savaşı sonrası özellikle Güneydoğu bölgesinden çok sayıda zorunlu göç almıştır. Bu yüzden Mersin demografik olarak çok etnik ve dinamik bir nüfus yapısına sahiptir. Mersin, bu şekilde daha önce zorunlu göç dalgalarına maruz kaldığı için yerli halkla göçmenlerin karşılaşması ve göçün olumsuz etkileri bakımından tecrübelidir. Yine Mersin'de dışardan gelen göçmenlerle yerliler arasında hem toplumsal hem de mekânsal ayrışmalar mevcuttur. Semtlerin pek çoğu etnik, bölgesel ve sınıfsal kimliklere göre ayrılmaktadır. Bu nedenle Mersin'de yaşayan Suriyeliler arasında da etnik ve sınıfsal durumlarına ilişkin çeşitli sosyolojik çıkarımlar yapılabilmektedir.¹²⁵

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün 12 Ekim 2017 tarihi itibarıyla yayınladığı illere göre geçici koruma altında kayıtlı Suriyelilerin dağılımına göre Mersin'de toplam 170.670 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Mersin'in 1.773.852 olan nüfusuna oranladığımızda, Suriyelilerin yerli halka oranı % 9.62 çıkmaktadır. Yine bu rapora göre; İstanbul, Şanlıurfa, Hatay, Gaziantep'ten sonra Mersin en çok Suriyeli bulunan beşinci şehirdir.¹²⁶

Mersin'in yerli halkı Suriyeli mültecilerin toplumsal yaşama olumsuz etkilerinin olduğunu belirtmekte ve kontrolsüz bir şekilde kendilerine yaşam alanı oluşturmalarından endişe duymaktadırlar. Suriyeli mültecilerin yoğun olarak yaşadığı komşu illere göre Mersin'e gelen Suriyelilerin daha zengin kişiler olduğu ve bundan dolayı Mersin'deki durumun daha iyi olduğu düşünülmektedir. Nitekim Mersin'e gelen Suriyeli mülteciler buraya çok sayıda yatırım yapmış ve işletme kurmuştur. Bu açıdan bakıldığında diğer şehirlere göre Mersin'e gelen Suriyelilerin daha iyi koşullarda olduğu söylenebilir.¹²⁷ Diğer taraftan Mersin Halklarının Dayanışma Köprüsü Derneğinin yaptığı araştırmaya katılan Mersin Üniversitesi Kamu Yönetimi öğretim üyesi Bediz Yılmaz'ın ifadesine göre;

¹²⁵ İhsan Çetin, “ Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılım ve Entegrasyon: Adana ve Mersin Örneği”, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt. 15, Sayı. 5, (2016), s. 1003-1004.

¹²⁶ İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, **Geçici Koruma**, 12 Ekim 2017, http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 . (22 Ekim 2017)

¹²⁷ Orhan, Gündoğan, s. 32.

‘‘Mersin’de her sınıftan Suriyeli var. Orada yaptığı işi burada sürdüren, Türkiye’deki ortaklıklarını sürdüren kesimler var. Özellikle Mezitli ve Yenişehir’de orta ve üst sınıflardan Suriyeliler var. Mersin halkı da, şehir merkezinde, bu kesimleri görüyor ve ‘Onlar zaten zengin. Bizim işimizi de elimizden alıyor’ diyor. Oysa aynı Mezitli’de, Tece Mahallesi’ndeki yazlık konutlarda 3-4 aile kalıyor. Akdeniz ona keza. Mezitli’de Suriyelilerin okulları, kolejleri var, Suriye Sosyal Topluluğu bünyesinde sağlık merkezleri var. Onun etrafında lokantaları, emlakçıları var ama Huzurkent’teki Suriyeli tarım işçisinin Mezitli’den haberi bile yok. Suriye göçü Mersin’de kendi ekonomisini yarattı. Lokanta açtı, market açtı, oralardan kendi vatandaşları alışveriş yapıyor. Bu çeşitliliği görmek lazım. İyi durumda olanlar da var, emekçiler de var.’’¹²⁸

Mersin’deki Suriyelilerin durumu bu şekildedir. Mezitli, Yenişehir, Pozcu gibi elit kesimin yaşadığı bölgelere zengin Suriyeli mülteciler, Huzurkent, Akdeniz gibi bölgelerde ise fakir, çalışmaya muhtaç, emekçi Suriyeliler yerleşmiştir.

Mersin’deki Suriyeli mültecilerin geneline baktığımızda zengin olanlar diğer Suriyeli mültecilere göre sayıca çok az bir oranı oluşturmaktadır. Diğer şehirlerde olduğu gibi Mersin’de de Suriyeli mülteci göçünün sosyal hayattan trafığe kadar pek çok olumsuz etkileri mevcuttur. Yerli halk tarafından bu olumsuzluklar dile getirilmekte ve özellikle Suriyeli mültecilerin kendi kültürlerini yaşatmaya çalışmaları, toplu olarak yaşamaları ve Türk kültürü, Türkçe öğrenme ve sosyal hayata uyum sağlama konularında çok istekli olmamaları tedirginlikle karşılanmaktadır. Özellikle Suriyeli gençlerin toplu şekilde sahillerde, parklarda, sosyal ortamlarda bulunmaları ailelerin kaygılanmasına neden olmaktadır.¹²⁹

Mersin’de yaşayan Suriyeli mültecilerin çoğu kiralık evlerde kalmaktadırlar. Bir evde birden fazla aile kaldığı için diğer şehirlerde olduğu gibi Mersin’de de kira fiyatları yükselmiştir. Yoksul mültecilerin yerleştiği Akdeniz, Huzurkent, Toroslar’da kira fiyatları yükseldiği gibi maddi durumu iyi olan mültecilerin yerleştiği Yenişehir, Mezitli, Tece, Tömük

¹²⁸ Abidin Yağmur, *Mersin’de Mülteciliğin Öteki Yüzü: Yoksul ve Yalnız, Mersin’de Yaşam*, <http://mersinyasam.net/HaberDetay.aspx?id=172> . (22 Ekim 2017)

¹²⁹ Oytum, Gündoğan, s. 33.

gibi bölgelerde de kiralar da artış gözlemlenmektedir. Adanaoğlu, Kazanlı gibi mevsimlik işçilerin çadırlarda yaşadığı bölgelerde yıllarca çadır hayatı yaşayan Suriyeliler de mevcuttur. Yine otellerde tek kişilik odaları kiralayıp beş, altı kişi kalan Suriyeli gençler de vardır. Tüm bunların yanında Mersin’de sokakta yatıp kalkan, evsiz Suriyeli mülteci yok denecek kadar azdır. Sokakta çalışan çok sayıda Suriyeli çocuk işçi olmasına rağmen ailesinden kopmuş, sokak çocuğu olan da yoktur.¹³⁰

2.3.1. Mersin’in Coğrafi, Tarihi ve Nüfus Yapısı

Mersin, coğrafi konum olarak Türkiye’nin güneyinde ve Akdeniz Bölgesinin Doğu kısmında bulunan, dar bir şerit halinde kıyı boyunca uzanan, 38-34 doğu boylamı ve 47-34 kuzey enlemleri arasında yer alan bir şehirdir.¹³¹ Mersin 15.853 kilometre karelik yüzölçümüne sahiptir. Orta Toros Dağları ve Taşeli Platosu Mersin’in topraklarının büyük bir kısmını içine almaktadır. Genel olarak Akdeniz İkliminin etkisindedir. Mersin’de hava yıl boyunca açıktır ve kapalı günlerin sayısı ortalama 40 gündür. En soğuk aylar Ocak ve Şubat iken en sıcak aylar Temmuz ve Ağustostur.¹³²

Mersin’in bitki örtüsü yükseltiye bağlı olarak iklim koşullarını yansıtan bir derecelenme gösterir. Kıyıda 600-700 metreye kadar maki bitki örtüsü, 700-1.500 metre arasında meşe ve kızılçam koruları ve 1.500-2.000 metre arasında ise kızılçam ormanları bulunmaktadır.¹³³ Mersin’in komşuları; Doğuda Adana, Batıda Antalya, Kuzeyde ise Konya, Karaman ve Niğde illeridir. Mersin’i İç Anadolu’ya Gülek Boğazı ve Sertavul Geçidi bağlamaktadır. Birinci sınıf tarım arazilerine sahip olan Mersin’de Çukurova, Yenice, Tarsus, Erdemli ve Silifke ovaları yer almaktadır.¹³⁴

Mersin’in çevresinin tarihi çok eski dönemlere inmekle birlikte, Mersin ili on dokuzuncu yüzyıldan itibaren gelişmeye başlayan ve çok hızlı bir şekilde büyüyen yeni şehirlerdendir.¹³⁵ Mersin sınırları içerisinde tarih boyunca hüküm sürmüş uygarlıklar tarafından kurulmuş pek çok şehir harabeleri ve tarihi eserler bulunmaktadır. Örneğin;

¹³⁰ Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi, 2014, <http://www.madde14.org/images/b/b0/MersinUnivSuriyeCalistay.pdf> . (22 Ekim 2017)

¹³¹ Şinasi Develi, **Dünden Bugüne Mersin: 1836-1990**, 3. Baskı, Mersin: Mersin Ticaret ve Sanayi Odası, 2001, s.14.

¹³² Yaşar Erjem, **Mersin’de Göç, Kentleşme ve Sosyal Problemler**, Mersin: Mersin Valiliği Yayınları, 2009, s. 30.

¹³³ **İl İl Büyük Türkiye Ansiklopedisi**, “İçel”, İstanbul: Milliyet Yayınları, cilt: 2, s. 465.

¹³⁴ Erjem, s. 31.

¹³⁵ Metin Tuncel, “Mersin”, **Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) Yayınları, 2004, Cilt: 29, s. 212.

Kıbrıs'tan gelen Arjiyen Kolonisi tarafında Soli şehri kurulmuştur. Soli şehri zamanla Akdeniz korsanlarının barınağı haline gelince Romalılar tarafından yıkılmış ve yerine Liparis (Mezitli) şehri kurulmuştur. Yine Roma Başkonsoloslarından Pompeiye tarafından Viranşehir kurulmuştur.¹³⁶

Mersin'de ilk yerleşim yeri olarak bilinen yer Yumuktepe Höyüğüdür. 1938 yılında Yumuktepe höyüğünde yapılan arkeolojik kazılar neticesinde Neolitik dönemden itibaren burada Ortaçağa kadar kesintisiz bir yerleşimin olduğu ortaya çıkmıştır.¹³⁷ Mersin yöresi tarihte Kilikya Bölgesi olarak adlandırılmaktadır. Bu bölge Adana ve Mersin'i içine alan Toros Dağları ile çevrili bölgeyi kapsamaktadır.¹³⁸

Mersin topraklarında Hititler, Asurlar ve Finike uygarlıkları belli dönemlerde hâkimiyetlerini sürdürmüşlerdir. Bu büyük uygarlıklardan sonra, Büyük İskender Mersin ve çevresini ele geçirip Makedonya sınırları içine katmıştır. Büyük İskender'den sonra Roma imparatorluğunun eline geçmiştir. Roma İmparatorluğu 395'te parçalandıktan sonra Mersin ve çevresi Bizans İmparatorluğunun payına düşmüştür. 1071 Malazgirt zaferinden sonra Türklerin Anadolu'ya yayılmasıyla birlikte Mersin'de Türkleşmeye başlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1516 yılında Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferleri sırasında Mersin fethedilmiştir.¹³⁹

Mersin tarihinde önemli dönüm noktalarından biri de Birinci Dünya Savaşı sonrası Mersin'in İngilizler ve Fransızlar tarafından işgal edilmesidir. Mondros Ateşkes antlaşmasına dayanılarak işgal edilen Mersin, bu işgale karşı direnç göstermiş ve 3 Ocak 1922'de işgalden kurtulmuştur.¹⁴⁰ Hızla büyüyen ve yoğun göçlere maruz kalan Mersin 1980 sonrası büyükşehir statüsüne sahip olmuştur.¹⁴¹

Mersin'in tarihsel süreci incelendiğinde pek çok etnik ve dini grubu, farklı kültürleri içine alarak geliştiği ve hoşgörü ortamı oluşturduğu görülmektedir. Mersin'e ilk gelenler Adalar ve Kapadokya'dan gelen Rum Ortodokslar yani Hristiyanlardır. Suriye ve Lübnan'dan

¹³⁶ İbrahim Bozkurt, *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Mersin Tarihi (1847- 1928)*, Mersin: Mersin Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2000, s. 28.

¹³⁷ A.g.e., s. 29.

¹³⁸ Develi, 14.

¹³⁹ *İl İl Büyük Türkiye Ansiklopedisi*, s. 474.

¹⁴⁰ Develi, 33.

¹⁴¹ Erjem, 33.

gelen Arap Ortodokslarda Mersin'e ilk yerleşenler arasındadırlar.¹⁴² Mersin Müslüman, Yahudi, Hristiyan, Arap, Ermeni, Türk, Süryani, Kürt pek çok farklı etnik ve dini yapıdaki gruplara ev sahipliği yapmıştır.¹⁴³

Mersin'in nüfusu 1927 yılında 211.543 olarak kaydedilirken, Türkiye'nin bu tarihte toplam nüfusu 13.648.270'tir. Günümüzdeki nüfusuna bakacak olursak 2016 yılında adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre açıklanan rakam 1.773.852'dir. Bu nüfusun, 885.583 erkek ve 888.269 kadından oluşmaktadır. Yüzde olarak %49,92 erkek, %50,08 kadındır.¹⁴⁴ Adrese dayalı nüfus kayıt sistemine göre 31 Aralık 2016 itibariyle Türkiye nüfusu 79 milyon 814 bin 871 kişi olarak belirlenmiş ve Mersin'in nüfusu Türkiye nüfusuna göre yüzdeler oranı % 2,22 olarak karşımıza çıkmaktadır.¹⁴⁵ Mersin nüfus olarak Türkiye'nin en büyük on birinci ilidir.

Mersin'in nüfus artış hızına bakıldığında Türkiye ortalamasından çok daha hızlıdır. Özellikle 1987-1997 yılları arasında nüfus artış hızı %40'lara kadar yükselmektedir. Bu artışın bir kısmı nüfusun doğal yollarla artması olsa da çoğunluğu iç göçlere dayanmaktadır. Mersin'de iç göçlerden dolayı özellikle bu yıllarda çok hızlı bir kentleşme yaşanmıştır. Mersin'e iç göçleri tetikleyen unsurlar; şehrin ekonomik yapısı (serbest ticaret bölgesi, lojistik olanaklar, tarım, Mersin limanı), iklimin ılıman olması, konut ve yaşamın ucuz olması ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde yaşanan terör olayları ve bu bölgelere coğrafik olarak yakın olması olarak sıralanabilir.¹⁴⁶

Mersin'in ekonomik yapısına baktığımızda genel olarak tarım, sanayi, ticaret, ulaştırma ve turizm sektörleri öne çıkmaktadır. Özellikle tarım Mersin'deki en önemli ekonomik geçim kaynağıdır. Tarım alanında narenciye, sebze ve meyve üretimi gelişmiştir. Narenciye, muz, çilek, şeftali, kayısı gibi meyveler üretilmektedir. Sanayi sektörüne baktığımızda; gıda, yem, dokuma-giyim, orman ürünleri, kâğıt, kimya-plastik sanayi, krom ve çimento sanayi, cam sanayi ve gübre sanayi önemli sanayi kollarını oluşturmaktadır.¹⁴⁷ Mersin limanı şehrin ticaret sektörünün gelişmesindeki en önemli unsurdur. Mersin özellikle coğrafi ve özel konum itibariyle Ortadoğu'nun gelecekteki en büyük ticaret merkezlerinden biri olabilme özelliğine

¹⁴² Ali Demirtaş, **İçel İli Yakın Çevre İncelemeleri**, 6. Baskı, Ankara: s. 50.

¹⁴³ Erjem, 33.

¹⁴⁴ 'Mersin Nüfusu', <https://www.nufusu.com/il/mersin-nufusu> . (12 Kasım 2017)

¹⁴⁵ **Türkiye İstatistik Kurumu (TUİK)**, 'Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Haber Bülteni', 31 Ocak 2017, file:///C:/Users/fatma/Downloads/Adrese_Dayal%C4%B1_N%C3%BCfus_Kay%C4%B1t_Sist_31.01.2017.pdf. (12 Kasım 2017)

¹⁴⁶ Erjem, s. 37.

¹⁴⁷ Develi, 139.

sahiptir. Turizm sektörüne bakacak olursak turizm potansiyeli çok yüksek olmasına rağmen yeterince değerlendirilememektedir. Özellikle Kızkalesi, Yumuktepe, Uzuncaburç, Ashab-ı Keyf mağarası, Kleopatra Kapısı gibi pek çok tarihi ve turistik mekânları, ören yerleri, doğal güzellikleri, sahilleri, dağı, denizi ve yaylaları mevcuttur. Turizm konusunda da gelecek vadeden şehirlerdendir.¹⁴⁸

Mersin'in eğitim ve kültür yapısına baktığımızda Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2015 eğitim istatistiklerine göre Türkiye'de 6 yaş üstü okuma yazma bilmeyenlerin oranı %3.78 iken, Mersin'deki oran %2.7'dir.¹⁴⁹ Okuma yazma bilme oranı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Mersin'de okuma yazma bilmeyenlerin oranı özellikle Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinden gelen kişilerde daha yüksektir. Eğitimle ilgili diğer bir sorun ise hızlı nüfus artışıyla birlikte okul altyapısının yeterli olamamasıdır. Alt yapı yetersizliğinden dolayı yoğun göçe maruz kalan bölgelerdeki okullarda sınıflar oldukça kalabalıklaşmıştır. Bu da eğitimde kalitenin düşmesine neden olmaktadır.¹⁵⁰ Kültürel açıdan bakıldığında Mersin kültür ve sanat etkinlikleri bakımından son derece canlı bir şehirdir. İçel Sanat Kulübü, Mersin Devlet Opera ve Balesi, Devlet Tiyatrosu, Mersin Uluslararası Müzik Festivali gibi kültür sanatla ilgili pek çok kurum ve kuruluş mevcuttur.

2.3.2. Mersindeki Suriyeli Mülteci Çocuklar ve Eğitim

Mersin'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitim olanaklarına baktığımızda Suriyelilerin kendilerinin açtıkları özel okullar, lise ve üniversiteler, devlet okulları ve geçici eğitim merkezleri vardır. Zengin Suriyeliler kendi ilkokul, ortaokul, lise ve üniversitelerini açıp çocuklarına buralarda eğitim aldırılmaktadırlar. Diğer çocuklar için de MEB'e bağlı devlet okulları ve sayıca yirmiden fazla olan geçici eğitim merkezleri bulunmaktadır.

Mersin'deki Suriyeli mültecilerin kendilerine ait beş okulu bulunmakta ve 4.484 öğrenci burada eğitim görmektedir. Şehir genelinde de binden fazla Suriyeli öğrenci MEB okullarında eğitim almaktadırlar. Yine yaklaşık yirmi bin öğrenci de geçici eğitim merkezlerinde eğitim almaktadırlar.¹⁵¹ MEB müsteşar yardımcısı Yusuf Büyük Mersin'deki Suriyeli çocuklarla

¹⁴⁸ Erjem, s. 38-41.

¹⁴⁹ TÜİK, "Türkiye'nin Okuma Yazma Durumu", 2015, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr> . (12 Kasım 2017)

¹⁵⁰ Erjem, s. 43.

¹⁵¹ Oytun, Gündoğan, s. 38.

ilgili UNİCEF işbirliğiyle yaptığı toplantıda Mersin'deki Suriyeli çocuklarla ilgili olarak şunları söyledi:

"Bütün AB ülkelerinin Türkiye Cumhuriyeti'ne yardımı 200 milyon dolar. Biz ülke olarak bu yapılanları ne ülke içindeki insanlara ne de ülke dışındakilere anlatabildik. Şu anda 2 milyona yaklaşan geçici koruma altında olan Suriye vatandaşı var. Hiçbir problem olmadan ülkemizde 4 yıldır yaşıyorlar. Biz 2 milyon insanı bağrımıza basmışız ama bütün AB ülkelerinin kabul ettiği mülteci sayısı 130 bin. Kalifiye, alanında yetişmiş insanları seçip alıyorlar. 130 binin reklamını yapıyorlar. Kabul edilen insanlar için yaptıklarını anlatıyorlar. Türkiye'de 11 ilde 23 kamp merkezinde 220 bin geçici koruma altındaki Suriye vatandaşlarının bütün ihtiyaçları karşılanıyor. Bu kamplarda 70 bin çocuk eğitim öğretime devam ediyor. Bu kamplarda anaokulundaki 12. sınıfa kadar Suriye çocukları Arapça ve Suriye müfredatında Suriyeli öğretmenlerle eğitim öğretime devam ediyor. Özellikle Suriyeli çocukların eğitimiyle ilgili faaliyetlerde Mersin'in diğer illere örnek olabilecek niteliktedir."¹⁵²

Mersin Milli Eğitim Müdürlüğü Yabancılara Yönelik Eğitim Hizmetleri sorumlusu şube müdürü Murat Bağış'ın ifadelerine göre, Mersin'de yaklaşık beş bin Suriyeli mülteci çocuk MEB'e bağlı devlet okullarında eğitim almakta, yaklaşık on beş bin Suriyeli çocuk da geçici eğitim merkezlerinde eğitim almaktadır. Yani yirmi binden fazla Suriyeli mülteci çocuğa eğitim-öğretim hizmeti verilmektedir. Yine Mersin'de açılan Geçici Eğitim Merkezi sayısı Mezitli'de 6, Akdeniz'de 5, Yenişehir'de 3, Toroslar 'da 2, Erdemli 'de 1, Silifke'de 1 ve Tarsus'ta 1 olmak üzere Mersin genelinde toplam 19 adettir.¹⁵³

Mersin'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitim durumuna baktığımız zaman diğer şehirlere göre daha iyi bir tablo vardır. Mersin'deki Suriyelilerin maddi olarak daha iyi seviyede olmaları çocuklarının eğitimi için özel okul açmalarına ve çocuklarının eğitimine daha çok özen göstermelerine neden olmuştur. Suriyeli mülteci çocukların eğitim olanakları olarak özel okullar, devlet okulları ve geçici eğitim merkezleri mevcuttur. Özellikle geçici eğitim merkezleri Suriyeli çocukların eğitimi için kısa süreli ve acilen yapılan bir çözüm

¹⁵² MEB Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü, **Mersin'de Suriyelilere Yönelik Yürütülen Eğitim Hizmetlerini Görüşmek Üzere Müsteşar Yardımcısı Yusuf Büyük ve UNICEF Yetkililerin Katılımıyla İlimizde Toplantı Yapıldı**, 24 Ekim 2015, <http://mersin.meb.gov.tr/www/mersinde-suriyelilere-yonelik-yurutulen-egitim-hizmetlerini-gorusmek-uzere-mersin-il-milli-egitim-mudurlugu-ve-unicef-isbirliginde-toplanti-yapildi/icerik/544> . (28 Ekim 2017)

¹⁵³ MEB Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü, **Mersin'de 20 bin Suriyeli Çocuk Okula Kazandırıldı**, 8 Nisan 2016. (28 Ekim 2017)

önerisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Çocukların Türkçeyi öğrenmeleri, eğitimlerinin aksamaması ve Türkiye'ye uyum sağlaması konularında bu okullar oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Mersin'de Suriyelilerin sayısının oldukça fazla olması ve Suriyeli çocukların eğitim konusunda önemli adımlar atılması diğer şehirlere örnek olabilecek niteliktedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

III. MERSİN'DEKİ SURİYELİ MÜLTECİ ÇOCUKLARININ EĞİTİM PROBLEMLERİ VE ENTEGRASYON SÜREÇLERİ İLE İLGİLİ ALAN ARAŞTIRMASININ BULGULARI VE BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukları Tanıma ve Demografik Bulgular

3.1.1. Cinsiyetleri

Tablo 1

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Cinsiyet Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Erkek	137	% 46,0
B) Kadın	161	% 54,0
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan 298 Suriyeli mülteci çocuktan 137 tanesi erkek, 161 tanesi ise kızdır. Katılımcıların cinsiyetlerine göre oranlarına baktığımızda katılımcıların % 54'ü kız, % 46'sı erkektir. Bu oranlara göre katılımcıların cinsiyet olarak dağılımları birbirine çok yakındır.

Suriyeli mülteci çocuklar Geçici Eğitim Merkezlerinde karma eğitim almaktadırlar. Sınıflarda kız ve erkek öğrenci sayıları birbirlerine yakındır. Ancak araştırma yaptığımız geçici eğitim merkezindeki gözlemlerimize göre; genellikle lise düzeyindeki sınıflarda (9-10-11-12) erkek öğrenciler daha fazla iken, hatta bazı sınıflarda hiç kız öğrenci yokken; ilkokul (1-2-3-4) ve ortaokul (5-6-7-8) düzeyindeki sınıflarda kız öğrenciler nispeten erkek öğrencilerden daha fazladır. Yine sınıf mevcutlarıyla ilgili yaptığımız gözlemlerde ilkokul düzeyindeki sınıflar daha kalabalık, lise düzeyindeki sınıflar ise mevcut olarak çok daha azdır. Bunun sebepleri olarak; maddi sıkıntılardan dolayı lise düzeyindeki erkek öğrencilerin hem okuyup hem de çalışmak zorunda olması, kız öğrencilerin erken yaşta evlendirilmeleri, ailelerin topluma uyum sağlayamadıkları için kız çocuklarını okula göndermede çeşitli çekincelerinin olması gibi nedenler sayılabilir.

3.1.2. Yaşları

Tablo 2

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Yaşa Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) 7-8	2	% 0,7
B) 9-10	29	% 9,7
C) 11-12	59	% 19,8
D) 13-14	69	% 23,2
E) 15-16	85	% 28,5
F) 17-18	48	% 16,1
G) 18 üstü	6	% 2,0
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların yaşlarına göre dağılımına baktığımızda 298 katılımcıdan; 2 tanesi 7-8 yaşlarında, 29 tanesi 9-10 yaşlarında, 59 tanesi 11-12 yaşlarında, 69 tanesi 13-14 yaşlarında, 85 tanesi 15-16 yaşlarında, 48 tanesi 17-18 yaşlarında ve 6 tanesi 18 yaş ve üstü yaşıdır. Bu sayılara göre katılımcıların % 0,7'si 7-8 yaşında, % 9,7'si 9-10 yaşlarında, % 19,8'i 11-12 yaşlarında, % 23,2'si 13-14 yaşlarında, % 28,5'i 15-16 yaşlarında, % 16,1'i 17-18 yaşlarında ve % 2'si 18 yaş ve üstüdür.

Bu verilere göre katılımcıların yaşları 7 ile 18 yaş ve üstü arasındadır. Yani tüm sınıf düzeyinden (ilkokul, ortaokul, lise) katılımcı mevcuttur. Ankete katılanların yaklaşık yarısını 13-14 ve 15-16 yaşlarındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Katılımcılardan 7-8 yaş grubunda olanların sayısı en azdır. Bunun sebebi ise bu yaştaki öğrencilerin daha Türkçe okuma ve yazmayı tam öğrenememeleri ve anket sorularının çok fazla gelmesidir. Bu iki sebepten dolayı anketimize daha çok ortaokul ve lise düzeyindeki öğrenciler katılım göstermişlerdir.

3.1.3. Uyrukları

Tablo 3

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Uyruklarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Arap	273	% 91,6
B) Türkmen	4	% 1,3
C) Kürt	20	% 6,7
D) Diğer	1	% 0,3
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların uyruklarına baktığımızda 298 kişiden, 273'ü Arap, 4'ü Türkmen, 20'si Kürt ve 1 tanesi de bunlar dışında başka bir uyruktandır. Oranları ise, katılımcıların % 91,6'sı Arap, % 1,3'ü Türkmen, % 6,7'si Kürt ve %0,3'ü ise diğer uyruktandır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu Arap kökenlidir. Ancak içlerinde az da olsa Kürt ve Türkmen'de vardır. Bu verilere göre; Suriye'den gelen mülteciler sadece Arap uyruklu değildir, bunların yanında Kürtler ve az da olsa Türkmenler de vardır.

3.1.4. Anne-Baba Yaşama Durumları

Tablo 4

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Anne-Baba Yaşama Durumlarına Göre Dağılımları

Kategoriler	Sayı	Yüzde %
A) Sadece anne yaşıyor.	21	% 7,0
B) Sadece baba yaşıyor.	15	% 5,0
C) Her ikisi de yaşıyor.	246	% 82,6
D) Her ikisi de yaşamıyor	16	% 5,4
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan 298 Suriyeli mülteci çocuktan 246 tanesinin anne ve babası yaşamakta iken 16 tanesinin anne ve babası yaşamamakta, 21 tanesinin sadece annesi yaşamaktayken 15 tanesinin ise sadece babası yaşamaktadır. Oranlarına baktığımızda, % 82,6'sının annesi ve babası yaşamakta, % 5,4'ünün anne ve babası yaşamamakta, % 7'sinin sadece annesi ve % 5'inin ise sadece babası yaşamaktadır.

Katılımcıların büyük çoğunluğunun anne ve babası yaşamaktadır. Ancak katılımcılardan 16'sının anne ve babası yaşamamaktadır. Babası vefat edenlerin sayısı 21 iken, annesi vefat edenlerin sayısı 15'tir. Suriyeli mülteciler Suriye'deki iç çatışma ve savaşlar neticesinde ülkemize sığınma talebiyle geldikleri için anne ve babalarının vefat etmesi ve ya içlerinden birinin vefat etmiş olması olağandır. Katılımcıların % 18'i anne ve babası vefat etmiş ya da bunlardan herhangi biri vefat etmiş durumdadır. Geri kalan % 82'sinin ise anne ve babaları yaşamaktadır ancak Suriyeli mülteci çocukların geneline bakıldığında, anne ve baba vefat etmiş ya da herhangi biri vefat etmiş olma olasılığı % 18'den daha fazla olabilir. Çünkü anne ve baba yaşamayan ya da baba yaşamayan mülteci çocuklar dışarda çalışmak zorunda oldukları için okula gelememektedir. Anne ve baba yaşama durumu Suriyeli mülteci çocukların eğitim hayatını etkileyen önemli konulardan biridir.

3.1.5. Babalarının Eğitim Durumları

Tablo 5

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Babalarının Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) İlkokul mezunu	36	% 12,1
B) Ortaokul mezunu	110	% 36,9
C) Lise mezunu	89	% 29,9
D) Üniversite mezunu	63	% 21,1
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların babalarının eğitim durumuna baktığımızda 39 tanesinin babası ilkokul mezunu, 110 tanesinin babası ortaokul mezunu, 89 tanesinin babası lise mezunu, 63 tanesinin babası üniversite mezunudur. 298 katılımcının babalarının eğitim durumlarını oranladığımızda ise; % 12,1'inin babası ilkokul mezunu, % 36,9'unun babası ortaokul mezunu, % 29,9'unun babası lise mezunu ve % 21,1'inin babası ise üniversite mezunudur.

Katılımcıların babalarının yaklaşık yarısı lise ve üniversite mezunudur. Suriyeli mültecilerin genel eğitim durumuna baktığımız zaman lise ve üniversite mezunu sayısı çok azdır. Bu oranlara bakarak, eğitilmiş kişilerin çocuklarının eğitimi için daha fazla özen gösterdiği söylenebilir. Nitekim katılımcıların babalarının eğitim durumlarında en az oran ilkokul mezunlarıdır. En çok oran ise ortaokul mezunu olanlardır. Mersin'e gelen Suriyeli mülteciler diğer illere göre daha zengin ve eğitim durumları açısından da daha iyi bir konumdadır. Mersin'de Suriyelilerin kendi açtıkları ilkokul, ortaokul, lise ve üniversite de mevcuttur. Babanın eğitim durumunun yüksek olmasıyla çocukların okula gitmesi arasında da olumlu bir ilişki olduğu söylenebilir.

3.1.6. Annelerinin Eğitim Durumları

Tablo 6

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Annelerinin Eğitim Durumlarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A)İlkokul mezunu	42	% 14,1
B) Ortaokul mezunu	119	% 39,9
C) Lise mezunu	80	% 26,8
D) Üniversite mezunu	57	% 19,1
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların 42'sinin annesi ilkokul mezunu, 119'unun annesi ortaokul mezunu, 80'inin annesi lise mezunu, 57'sinin annesi ise üniversite mezunudur. 298 katılımcının annelerinin eğitim durumlarını oranladığımızda ise; % 14,1'i ilkokul mezunu, % 39,9'u ortaokul mezunu, % 26,8'i lise mezunu, % 19,1'i ise üniversite mezunudur.

Katılımcıların annelerinin eğitim durumlarına baktığımızda babalarının eğitim durumlarının oranlarıyla benzerlik göstermektedir. Ancak katılımcıların babalarının eğitim durumları annelerinin eğitim durumlarına göre daha yüksektir. Üniversite ve lise mezunları oranlarını karşılaştırdığımızda babalarda % 51'lik bir oran çıkarken, annelerde ise % 34'lük bir oran çıkmaktadır. Kadınların eğitim durumlarının erkeklere göre daha alt seviyelerde olduğu düşünülürse oranların bu şekilde olması normal bir durumdur. Bu sonuçlara göre anne ve babanın eğitim durumuyla çocukların okula gitme durumları arasında olumlu bir ilişki olduğu söylenebilir. Bilinçli ve eğitilmiş ebeveynler çocuklarının kayıp nesil olmaması için daha fazla gayret göstermektedirler.

3.1.7. Kardeş Sayıları

Tablo 7

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Tek çocuğum	13	% 4,4
B) 2-3	100	% 33,6
C) 4-5	123	% 41,3
D) 6-7	43	% 14,4
E) 8 ve daha fazla	19	% 6,4
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan 298 Suriyeli mülteci çocuğun kardeş sayılarına göre dağılımlarına baktığımızda; 13 tanesi tek çocuk, 100 tanesi 2-3 kardeş, 123 tanesi 4-5 kardeş, 43 tanesi 6-7 kardeş, 19 tanesi ise 8 ve daha fazla kardeş sayısına sahiptir. Katılımcıların kardeş sayılarına göre oranları ise; tek çocuk olanların oranı % 4,4, 2-3 kardeş olanların oranı % 33,6, 4-5 kardeş olanların oranı % 41,3, 6-7 kardeş olanların oranı % 14,4 ve 8 ve daha fazla kardeş sayısına sahip olanların oranı % 6,4'tür.

Katılımcıların çoğu çok çocuklu ailelere mensuptur. Tek çocuk olanların sayısı çok azdır. Arap toplumlarında doğurganlık ve çok çocuklu olma kültürü yaygın olduğu için, katılımcıların kalabalık ailelere mensup olması normal bir durumdur. Ancak katılımcıların anne-babalarının Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin genel durumuna göre daha eğitilmiş olmasından dolayı kardeş sayıları 2-5 arasında yoğunlaşmaktadır. Katılımcıların yaklaşık % 75'i 2 ile 5 çocuk arasında kardeşe sayısına sahiptir. Yaklaşık % 20'lik kısım ise 6 ve üstü kardeş sayısına mensuptur. Kardeş sayılarının fazla olması dolayısıyla evde yaşayan birey sayısının fazla olmasına neden olmakta ve bu durum da maddi sıkıntılara yol açmaktadır. Bu yüzden evdeki birey sayısı arttıkça çocukların okula gitme oranları arasında olumsuz bir ilişki kurulabilir.

3.1.8. Okuldaki Sınıf Düzeyleri

Tablo 8

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Okudukları Sınıflara Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) İlkokul	65	% 21,8
B) Ortaokul	158	% 53,0
C) Lise	75	% 25,2
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların okudukları sınıflara baktığımızda ilkokul (1-2-3-4), ortaokul (5-6-7-8) ve lise (9-10-11-12) olmak üzere her düzeyden öğrenci mevcuttur. Ankete katılan 298 öğrenciden; 65 tanesi ilkokul düzeyinde, 158 tanesi ortaokul düzeyinde ve 75 tanesi lise düzeyinde okumaktadır. Katılımcıları sınıf düzeylerine göre oranladığımızda; ilkokulda okuyanların oranı % 21,8, ortaokulda okuyanların oranı % 53, lisede okuyanların oranı ise % 25,2'dir.

Ankete katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu ortaokul ve lise düzeyindedir. İlkokul düzeyinden katılanların sayısı diğerlerine göre oldukça azdır. Bunun nedeni ilkokul öğrencilerine anket sorularının uzun gelmesi ve Türkçe okuyup anlamada sıkıntı çekmeleridir. Katılımcılardan lise düzeyinde okuyanlar ise ortaokul düzeyine göre oldukça az sayıdadır. Bunun nedeni ise lise öğrencilerinin sınıf sayılarının çok daha az olmasıdır. Lise öğrencilerinin maddi sıkıntılardan dolayı dışarda çalıştıkları için, sınıf mevcutları ilkokul ve ortaokul sınıflarına oranla çok daha azdır. Nitekim anket uygulanırken karşılaştığımız lise öğrencilerinin büyük çoğunluğu hem okuyup hem de çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Geçici Eğitim Merkezlerinde ilkokul, ortaokul ve lise düzeylerinde eğitim verilmektedir. Katılımcıların sınıf düzeylerine baktığımız zaman üç düzeyi de kapsamaktadır.

3.1.9. Oturdukları Evin Durumu

Tablo 9

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Oturdukları Evlerin Durumuna Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Kendi evimiz	7	% 2,3
B) Kira	285	% 95,6
C) Diğer	6	% 2,0
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların oturdukları evlerin durumuna baktığımızda; toplamda 298 kişi olan katılımcılardan 7 tanesi kendi evinde ikamet etmekte, 285 tanesi kirada oturmakta ve 6 tanesi ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Katılımcıların oturdukları evin durumuna göre oranladığımızda % 95,6'sı kirada oturmakta, % 2,3'ü kendi evinde oturmaktadır. % 2'si ise diğer seçeneğini işaretlemiş olup; çeşitli yardım kuruluşlarının ya da hayırsever kişilerin desteğiyle oturmaktadırlar.

Katılımcıların çok büyük bir kısmı kirada oturmaktadırlar. Küçük bir kısmının ise kendi evi vardır. Suriyeli mülteciler göç ederken arkalarında evlerini, arabalarını, işyerlerini bırakarak canlarını kurtarmak için komşu ülkelere sığındıkları için göç ettikleri ülkelerde fakirliğe ve yoksulluğa düşmüşlerdir. Pek çoğu beslenme, giyinme, barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamakta zorluk çekmektedir. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin durumu da bu şekildedir. Pek çoğu devletin kendilerine sağladığı imkânlarla veya hayırsever insanların destekleriyle temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmaktadır. Bu sebeplerden ötürü ev sahibi olmaları onlar için kolay bir mesele değildir. Aralarında zengin olanlar ev alabilirken, çoğunluğu fakirlik içinde oldukları için ancak temel ihtiyaçlarını karşılayabilmektedirler.

3.1.10. Evde Kaç Kişi Yaşadıkları

Tablo 10

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Evde Kaç Kişiyile Yaşadıklarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) 2-3 kişi	10	% 3,4
B) 4-5 kişi	115	% 38,6
C) 6-7 kişi	107	% 35,9
D) 8-9 kişi	42	% 14,1
E) 10 ve daha fazla kişi	24	% 8,1
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların evde yaşadıkları kişi sayılarına göre durumları; 2-3 kişi yaşayan 10 kişi, 4-5 kişi yaşayan 115 tane, 6-7 kişi yaşayan 107 kişi, 8-9 kişi yaşayan 42 kişi ve 10 kişi ya da daha fazla yaşayan ise 24 kişidir. Toplamda 298 kişinin katıldığı ankette % 3,4'lük kısım aynı evde 2-3 kişi yaşamakta, % 38,6'lık kısım 4-5 kişi aynı evde yaşamakta, % 35,9'luk kısım 6-7 kişi aynı evde yaşamakta, % 14,1'lik kısım 8-9 kişi aynı evde yaşamakta ve % 8,1'lik kısmı ise 10 kişi ve daha fazla kişi aynı evde yaşamaktadırlar.

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocuklarının büyük kısmı kalabalık ailelerde yaşamaktadır. Maddi sıkıntılardan dolayı birkaç ailenin aynı evi paylaşması ya da akrabaların birlikte yaşaması gibi nedenlerle çocukların yaşadıkları evlerin mevcudu da artmaktadır.

3.2. Suriyeli Mülteci Çocukların Göç Etme Süreçleri İle İlgili Bulgular

3.2.1 Türkiye'ye Göç Etme Sebepleri

Tablo 11

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye'ye Göç Etme Sebeplerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Savaş	264	% 88,6
B) Terör ve iç karışıklıklar	17	% 5,7
C) Ekonomik sebepler	7	% 2,3
D) Mezhep çatışmaları	5	% 1,7
E) Diğer sebepler.	5	% 1,7
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların göç etme sebeplerine göre dağılımına baktığımızda; 264 tanesi savaş nedeniyle, 17 tanesi terör ve iç karışıklıklar nedeniyle, 7 tanesi ekonomik sebeplerle, 5 tanesi mezhep çatışmasından dolayı ve 5 tanesi diğer başka bir nedenden dolayı göç ettiğini beyan etmiştir. Ankete katılan 298 kişinin göç etme sebeplerini oranladığımızda; savaş nedeniyle göç edenler %88,6, terör ve iç karışıklıklardan dolayı göç edenler % 5,7, ekonomik sebeplerden dolayı göç edenler % 2,3, mezhep çatışmalarından dolayı göç edenler % 1,7 ve diğer sebeplerle göç edenlerin oranı ise %1,7'dir.

Göç etme sebeplerine baktığımız zaman büyük bir kısmı savaş nedeniyle göç etmiştir. Zaten Suriyeliler; Suriye'deki iç çatışma ve savaşlardan dolayı sığınma talebiyle Türkiye'ye göç etmişlerdir. Suriye krizinin ilk çıktığı zamanlarda Türkiye'ye sığınan Suriyeliler gerçekten de iç savaştan kaçmak, can ve mal güvenlilikleri tehlikede olduğu için sığınmışlardır. Ancak daha sonraki yıllarda Türkiye'nin açık kapı politikasından dolayı ekonomik sebeplerden dolayı da gelen mülteciler olduğu bilinmektedir. Araştırmada ekonomik ve diğer sebeplerden dolayı gelenlerin sayısı % 4'lük bir dilime denk gelmektedir. Sayıları az da olsa ekonomik sebeplerden ya da yaşam standardını yükseltmek ve ya Avrupa ülkelerine geçebilmek için transit ülke olarak gördükleri Türkiye'ye göç eden Suriyeli sığınmacılarda mevcuttur.

3.2.2. Mersin'e Göç Etme Sebepleri

Tablo 12

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Mersin'e Göç Etme Sebeplerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Tesadüfen göç ettik	85	% 28,5
B) BM göç ettirdi	16	% 5,4
C) Akrabalarımız vardı	129	% 43,3
D) Daha önce gelmiştik.	23	% 7,7
E) Diğer sebepler.	45	% 15,1
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Mersin'e göç etme sebeplerine baktığımızda; 85 tanesi Mersin'e tesadüfen göç ettiğini, 16 tanesi BM'in göç ettirdiğini, 129 tanesi Mersin'de akrabalarının olduğunu, 23 tanesi daha önceleri Mersin'e geldikleri için göç ettiğini ve 45 tanesi diğer sebeplerden dolayı göç ettiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların Mersin'e göç etme sebeplerine göre yüzdelerine baktığımızda; tesadüfen göç ettik diyenler % 28,5, BM tarafından göç ettirildik diyenler % 5,4, akrabalarımız vardı diyenler % 43,3, daha önce geldiğimiz için göç ettik diyenler % 7,7 ve diğer sebeplerden dolayı göç ettik diyenler ise % 15,1'dir.

Suriyeli mültecilerin Mersin'i tercih etmelerinin en büyük sebebi daha önceden akrabalarının buraya gelmiş olmasıdır. Bu durum göç teorilerinden ilişkiler ağı (network) teorisini doğrular niteliktedir. Nitekim ilişkiler ağı teorisinde; göçmenlerin göç ettikleri ülke ile göç veren ülke arasında kurdukları sosyal ağları ve bu ağların, devam eden göç sürecine etkisini temel alır. Mersin'e ilk göç eden Suriyeli mülteciler zamanla akrabalarını da buraya çekmişlerdir. Suriyelilerin Mersin'i tercih etmelerinin bir diğer sebebi de özellikle zengin olanların daha önceleri Mersin'e gelmiş olmalarıdır. Yine Mersin'de yaşamın ucuz olması, kiraların düşük olması, Suriye sınırına yakın olması gibi etkenler de Suriyelilerin Mersin'i tercih etmelerinde etkili olmuştur.

3.2.3. Mersin'e Göç Etmeden Önce Kamplarda Kalma Durumları

Tablo 13

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Mersin'e Göç Etmeden Önce Kamplarda Kalıp Kalmadıklarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, kampta kaldık.	45	% 15,1
B) Hayır, kampta kalmadık.	253	% 84,9
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Mersin'e gelmeden önce kampta kalıp kalmadıklarına göre durumlarına baktığımızda, 298 katılımcıdan 253'ü kampta kalmadığını ifade ederken 45 katılımcı Mersin'e gelmeden önce kampta kaldığını ifade etmiştir. Oranları ise % 84,9'u kampta kalmadan Mersin'e göç etmiştir; %15,1'i ise kamplarda bir süre kaldıktan sonra Mersin'e göç etmiştir.

Suriye krizinin ilk başlarında sınırlara kamplar kurulmuş ancak zamanla sayıları milyonları bulan çok sayıda mültecinin Türkiye'ye gelmesiyle kamplar yetersiz kalmış ve mültecilerin büyük kısmı büyük şehirlere dağılmıştır. Şu anda yaklaşık 3 buçuk milyon mülteciye yalnızca 250 bini kamplarda kalmaktadır. Bu yüzden katılımcılarında büyük bir kısmı % 84'lük kısmı kamplarda kalmadan direk büyük şehirlere dağılmışlardır. Mersin'e gelen mültecilerin de büyük kısmı kamplarda kalmadan doğrudan Türkiye sınırından geçerek Mersin'e gelmişlerdir.

3.2.4. Türkiye’de Kaç Yıldır Yaşadıkları

Tablo 14

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’de Yaşama Sürelerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) 1 yıldan az	24	% 8,1
B) 1 yıldır	36	% 12,1
C) 2 yıldır	77	% 25,8
D) 3 yıldır	92	% 30,9
E) 4 yıldır	48	% 16,1
F) 5 yıldır	21	% 8
G) 5 yıldan fazla	4	% 1,3
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan katılımcıların Türkiye’de yaşama süreleriyle ilgili dağılımları; 24 katılımcı Türkiye’de 1 yıldan az kaldığını, 36 katılımcı 1 yıldır Türkiye’de kaldığını, 77 katılımcı 2 yıldır Türkiye’de yaşadığını, 92 katılımcı 3 yıldır Türkiye’de yaşadığını, 48 katılımcı 4 yıldır Türkiye’de yaşadığını, 21 katılımcı 5 yıldır Türkiye’de yaşadığını ve 4 katılımcı ise 5 yıldan fazladır Türkiye’de yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Oranladığımızda ise; % 8,1’i 1 yıldan az yaşamakta, % 12,1’i 1 yıldır yaşamakta, % 25,8’i 2 yıldır yaşamakta, % 30,9’u 3 yıldır yaşamakta, % 16,1’i 4 yıldır yaşamakta, % 8’i 5 yıldır yaşamakta, % 1,3’ü 5 yıldan fazla yaşamaktadır.

Katılımcıların Türk toplumuna entegrasyon süreçleriyle Türkiye’de yaşama süreleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülmektedir. Katılımcıların çoğu yani yaklaşık % 56’sı 3 yıl ile 5 yıldan fazladır Türkiye’de yaşamaktadırlar. Bunun yanında % 20’lik bir kısım da 1 yıldır veya 1 yıldan az zamandır Türkiye’de yaşadığını ifade etmiştir. Bu sonuçlardan yola çıkarak Suriyeli mülteci göçü son 3 yıldır daha da artarak devam etmiştir.

3.2.5. Mersin’de Kaç Yıldır Yaşadıkları

Tablo 15

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Mersin’de Yaşama Sürelerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) 1 yıldan az	33	% 11,1
B) 1 yıldır	59	% 19,8
C) 2 yıldır	72	% 24,2
D) 3 yıldır	79	% 26,5
E) 4 yıldır	43	% 14,4
F) 5 yıldır	9	% 3,0
G) 5 yıldan fazla	3	% 1,0
Toplam	298	100,0

Ankete katılan katılımcıların Mersinde yaşama süreleriyle ilgili dağılımları; 33 katılımcı 1 yıldan az kaldığını, 59 katılımcı 1 yıldır kaldığını, 72 katılımcı 2 yıldır yaşadığını, 79 katılımcı 3 yıldır yaşadığını, 43 katılımcı 4 yıldır yaşadığını, 9 katılımcı 5 yıldır yaşadığını ve 3 katılımcı ise 5 yıldan fazladır Mersinde yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Oranladığımızda ise; % 11,1’i 1 yıldan az yaşamakta, % 19,8’i 1 yıldır yaşamakta, % 24,2’i 2 yıldır yaşamakta, % 26,5’i 3 yıldır yaşamakta, % 14,4’ü 4 yıldır yaşamakta, % 3’ü 5 yıldır yaşamakta, % 1’i 5 yıldan fazla yaşamaktadır.

Mersin’de yaşayan Suriyeli mültecilerin yaşama sürelerine baktığımızda son 3 yılda Mersine yoğun bir şekilde mülteci göçü olduğu söylenebilir. Suriye krizinin ilk başlarında Mersin’e gelenler çok az iken son yıllarda Suriyeli mülteci sayısında hızlı bir artış meydana gelmiştir. Özellikle Mersin’e geliş nedenlerine baktığımızda akrabalık bağları kurularak göçlerin devam etmesi hızlandırılmıştır. Türkiye’de ve Mersin’de yaşama süreleri uzun olanların Türk toplumuna daha fazla uyum sağlayabilmiş olacağı düşünülmektedir

3.3. Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’deki Eğitimleri ve Eğitim Problemleriyle İlgili Bulgular

3.3.1. Türkiye’de Aldıkları Eğitim Süreleri

Tablo 16

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’de Aldıkları Eğitim Sürelerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) 1 yıldan az	57	% 19,1
B) 1 yıldır	71	% 23,8
C) 2 yıldır	93	% 31,2
D) 3 yıldır	58	% 19,5
E) 4 yıldır	19	% 6,4
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’de aldıkları eğitim sürelerine ilişkin dağılıma baktığımızda; 298 katılımcıdan 57’si 1 yıldan az süredir eğitim almakta, 71 tanesi 1 yıldır eğitim almakta, 93 tanesi 2 yıldır eğitim almakta, 58 tanesi 3 yıldır eğitim almakta, 19 tanesi 4 yıldır eğitim almaktadır. Toplamda 298 katılımcının % 19,1’i 1 yıldan az süredir Türkiye’de eğitim almakta, % 23,8’i 1 yıldır, % 31,2’si 2 yıldır, % 19,5’i 3 yıldır, % 6,4’ü 4 yıldır Türkiye’de eğitim almaktadırlar.

Katılımcıların büyük çoğunluğu yani yaklaşık % 70’i iki yıldan az süredir Türkiye’de eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir. Suriye’den Türkiye’ye mülteci göçü 6 yıldır devam etmesine rağmen çocukların çoğu 2 yıldan az süredir eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir. Bunun nedeni ise, Suriyeli mülteci hareketlerinin başlangıçta bu denli büyüyeceği tahmin edilememiş ve ilk yıllarda kalıcı çözümler yerine geçici çözümler üzerinde durulmasıdır. Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’de eğitim alma süreleri ile Türk toplumuna uyum sağlama süreçleri arasında olumlu bir bağlantı kurulabilir.

3.3.2. Eğitim Olanaklarına Ulaşmaları

Tablo 17

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim Olanaklarına Ulaşmada Yaşadıkları Sıkıntılara Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, yaşadım.	131	% 44,0
B) Hayır, yaşamadım.	167	% 56,0
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların eğitim olanaklarına ulaşmada yaşadıkları sıkıntılara göre dağılımlarına baktığımızda; 131 katılımcı eğitim olanaklarına ulaşmada sıkıntı yaşadığını ifade ederken, 167 katılımcı eğitim olanaklarına ulaşmada sıkıntı yaşamadıklarını beyan etmişlerdir. Ankete katılan 298 katılımcının % 56'sı eğitim olanaklarına ulaşırken sıkıntı yaşamazken; % 44'ü eğitim olanaklarına ulaşmada sıkıntı yaşamışlardır.

Eğitim olanaklarına ulaşımın kolay olması sosyal entegrasyon kriterlerindedir. Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların yarısından fazlası eğitim olanaklarına ulaşırken herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmadıklarını ifade etmişlerdir. Eğitim olanaklarına ulaşmada sıkıntı yaşanmaması, topluma entegre edilmek istenilen grubun, toplumun ortak fırsatlarına erişiminin kolaylaştığının ve uyum sürecinde ilerlemelerin olduğunun gösterir. Ancak katılımcıların % 44'lük bir bölümü de eğitim olanaklarına ulaşmada çeşitli zorluklarla karşılaştığını ifade etmişlerdir. Bu oran ne kadar düşerse Suriyeli mülteci çocukların topluma entegrasyon süreçleri de o derece kolaylaşacağı anlamına gelecektir. Alan araştırması sadece Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim gören Suriyeli mülteci çocuklar üzerinde yapıldığı için bu araştırmanın bulguları, okula gelemeyen yüzbinlerce mülteci çocuğun durumlarını kapsayamamaktadır. Araştırmanın bulgularına okula gidemeyen çocukları da ekleyerek yorumladığımızda, eğitim olanaklarına ulaşamayan çocuk sayısının oranı eğitim olanaklarına kolayca ulaşabilenlere göre daha fazla olacağı aşikârdır. Okul sayısının yetersiz olması, Suriyeli okullarda öğretmen ihtiyacının fazla olması, çocukların maddi sıkıntılardan dolayı okula gidememesi gibi problemler de eğitim olanaklarına ulaşımı olumsuz etkilemektedir.

3.3.3. Türkiye’de Aldıkları Eğitimin Denkliği

Tablo 18

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’de Aldıkları Eğitimin Denkliğiyle İlgili Görüşlerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, denk.	130	% 43,6
B) Hayır, denk değil.	167	% 56,0
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’de aldıkları eğitimin Suriye’de aldıkları eğitime denkliğiyle ilgili düşüncelerine baktığımızda; 298 katılımcıdan 167’si Türkiye’deki aldıkları eğitimi Suriye’de aldıkları eğitimle denk olmadığını ifade ederken 130 tanesi denk olduğunu ifade etmiştir. Yüzdelerine göre; % 56’sı Türkiye’de aldıkları eğitimin Suriye’de aldıkları eğitimle denk olmadığını düşünürken, % 43,6’sı denk olduğunu düşünmektedir.

Geçici Eğitim Merkezleri; Suriye krizinin geçici bir şekilde ele alınıp, çocukların Türkiye’de yaşadıkları sürece eğitim konusunda Suriye’ye tekrar döndüklerinde mağdur olmamaları için belli şehirlerde kurulmuş eğitim merkezleridir. Bu açıdan baktığımızda Geçici Eğitim Merkezlerinde verilen eğitim ne Suriye müfredatı için ne de Türkiye müfredatı için yeterli değildir. Ankete katılan çocuklarında büyük çoğunluğu Türkiye’deki aldıkları eğitimin Suriye’deki aldıkları eğitime denk olmadığını beyan etmişlerdir. Bunun nedeni Geçici Eğitim Merkezlerinin kuruluş amacından ve burada verilen eğitimin Suriye müfredatına uygun olmamasından kaynaklanmaktadır. Nitekim bu eğitim merkezlerinde 15 saat zorunlu Türkçe dersi ve bunun yanında çeşitli kültür dersleri serbest bir şekilde verilmektedir.

3.3.4. Türkiye’deki Eğitimin Yeterliliği

Tablo 19

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’de Aldıkları Eğitimin Yeterliliğiyle İlgili Görüşlerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, yeterli buluyorum	158	% 53,0
B) Hayır, yeterli bulmuyorum	92	% 30,9
C) Kararsızım	48	% 16,1
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’deki aldıkları eğitimin yeterliliğiyle ilgili düşüncelerine baktığımızda; 158 tanesi Türkiye’deki aldıkları eğitimi yeterli bulurken, 92 tanesi yeterli bulmamakta iken 48 tanesi de bu konuda kararsız olduğunu ifade etmektedir. 298 katılımcıdan % 53’ü Türkiye’de aldıkları eğitimi yeterli bulurken, % 30,9’u yeterli bulmamakta ve % 16,1’i de kararsız durumdadır.

Katılımcıların çoğunluğu Türkiye’de aldığı eğitimi yeterli bulmaktadır. Geçici Eğitim Merkezleri, geçici süreliğine kurulmuş ve Suriyeli mülteci çocukların devlet okullarına kademeli olarak geçişinde yardımcı olan ara eğitim merkezleridir. Özellikle bu okullarda verilen 15 saatlik Türkçe dersiyle Suriyeli mülteci çocuklara Türkçe okuma-yazma, etkin şekilde Türkçeyi kullanma gibi Türkçe dil eğitimi üzerinde ciddi şekilde durulmaktadır. Suriye’deki iç çatışmalar ve savaş geçen 6 yıla rağmen hala durulmadığı için Suriyeli mülteci çocuklarda artık Türkiye’de kalıcı olacaklarının farkındadırlar. Bu yüzden Türkçe öğrenmek ve Türk eğitim sistemine entegre olmak onlar için Suriye’deki eğitime denk eğitim almaktan daha elzem hale gelmiştir. Bu yüzden Geçici Eğitim Merkezlerinde her ne kadar Suriye’deki eğitime denk eğitim almasalar da Türkçe öğrenmek ve kademeli olarak Türk eğitim sistemine uyum sağlamayı yeterli görmektedirler.

3.3.5. Okuldaki Öğretmenlerle Anlaşabilme

Tablo 20

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Okuldaki Öğretmenlerle Anlaşabilme Durumlarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, anlaşabiliyorum	232	% 77,9
B) Hayır, anlaşamıyorum	66	% 22,1
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların okuldaki öğretmenlerle anlaşabilme durumlarına baktığımız zaman 232 tanesi okuldaki öğretmenlerle anlaşabildiğini ifade ederken, 66 tanesi anlaşamadığını ifade etmiştir. Ankete katılan 298 katılımcının % 77,9'u okuldaki öğretmenleriyle anlaşabilirken, % 22,1'i öğretmenleriyle anlaşamamaktadır.

Öğrenciler için okuldaki öğretmenlerle anlaşabilmek, eğitim sürecinde olumlu etkileri olan bir husustur. Suriyeli mülteci çocuklar özellikle Türkçe bilmemelerinden dolayı eğitim alırken okuldaki Türk öğretmenleriyle anlaşabilme konusunda sıkıntı yaşayabilmektedirler. Ankete katılan katılımcılar okuldaki öğretmenlerle anlaşabilme konusunda oldukça olumlu bir tablo çizmişlerdir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu okuldaki öğretmenleriyle rahatça anlaşabildiğini ifade etmiştir. Suriyeli mülteci çocukların eğitimle entegrasyon süreçlerinde büyük çoğunluğunun okuldaki öğretmenleriyle iyi anlaşabilmesi bu süreçte olumlu sonuçlar doğurmaktadır.

3.4. Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim ve Entegrasyon Süreçleriyle İlgili Bulgular

3.4.1. Türkiye Hakkındaki Bilgileri Nerelerden Öğrenme

Tablo 21

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Hakkındaki Bilgilerini Nereden Öğrendiklerine Dair Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Okulda	197	% 66,1
B) Sokakta	54	% 18,1
C) İnternette ve televizyonda	30	% 10,1
D) Arkadaş çevrende	10	% 3,4
E) Diğer	7	% 2,3
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkiye hakkındaki bilgilerini nereden öğrendiklerine bakacak olursak; 197 tanesi Türkiye hakkındaki bilgileri okuldan öğrendiğine, 54 tanesi sokakta öğrendiğini, 30 tanesi internette ve televizyonda öğrendiğini, 10 tanesi arkadaş çevresinde öğrendiğini ve 7 tanesi ise diğer şekilde öğrendiğini belirtmiştir. Ankete katılan 298 çocuğun Türkiye hakkındaki bilgileri en çok nerelerden öğrendiklerine dair yüzdeler dağılımlarına baktığımızda; % 66,1'i okulda, % 18,1'i sokakta, % 10,1'i internette ve televizyonda, % 3,4'ü arkadaş çevresinde, % 2,3'ü diğer şekillerde Türkiye hakkında bilgiler elde ettiklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu Türkiye hakkındaki bilgilerini okulda öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna uyum sağlayabilmeleri için Türk kültürünü ve Türk toplumunun normlarını öncelikle öğrenmeleri ve benimsemeleri gerekmektedir. Geçici Eğitim Merkezlerinde haftalık zorunlu 15 saat Türkçe dersleri verilmektedir. Türkçe dersi anlatılırken bir taraftan da Türk kültürü, örf ve adetler de mülteci çocuklara öğretilmektedir. Bu tablodan anlaşıldığı üzere Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna entegrasyon sürecinde okula gitmeleri olumlu etkiler doğurmaktadır.

3.4.2. Türkçeyi Nerede Öğrendikleri

Tablo 22

**Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkçeyi Nerede Öğrendiklerine
Göre Dağılımları**

	Sayı	Yüzde %
A) Okul	216	72,5
B) Sokak	48	16,1
C) Kurs	15	5,0
D) Daha önceden biliyordum	9	3,0
E) Türkçe bilmiyorum	10	3,4
Toplam	298	100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkçeyi nerede öğrendiklerine dair dağılımlarına baktığımızda; toplamda 298 katılımcıdan 216'sı Türkçeyi okulda öğrendiğini ifade ederken, 48'i sokakta, 15'i kursta, 9'u daha önce Türkçe bildiğini ve 10 katılımcı da Türkçe bilmediğini ifade etmiştir. Yüzdeler dağılımları ise; katılımcıların % 72,5'i Türkçeyi okulda, % 16,1'i sokakta, % 5'i kursta, %3'ü daha önceden bildiğini ve % 3,4'ü ise Türkçe bilmediğini beyan etmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu Türkçeyi okulda öğrendiklerini ifade etmişlerdir. Nitekim Geçici Eğitim Merkezlerinde haftalık 15 saat zorunlu Türkçe dersi verilmektedir. Tablo 22'deki sonuca göre Geçici Eğitim Merkezlerinde verilen Türkçe derslerinin, Suriyeli çocuklara Türkçe öğretimi konusunda başarılı bir sonuç çıkardığı söylenebilir. Bu çocukların Türk toplumuna uyum ve entegrasyonlarının sağlanması için öncelikle Türkçeyi öğrenip, kullanmaları önemli hususlardandır. Çocukların büyük çoğunluğunun Türkçeyi okulda öğrenmeleri, toplumsal uyum ve entegrasyonda eğitimin kolaylaştırıcı ve hızlandırıcı etkileri olduğunu göstermektedir.

3.4.3. Türkçe Öğrenme Düzeyleri

Tablo 23

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkçe Öğrenme Düzeylerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde
A) İyi	127	% 42,6
B) Orta	113	% 37,9
C) Kötü	44	% 14,8
D) Türkçe bilmiyorum	14	% 4,7
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkçeyi öğrenme düzeylerine bakacak olursak; 127 tanesi iyi şekilde Türkçe bilmekte, 113 tanesi orta seviyede Türkçe bilmekte, 44 tanesi kötü seviyede Türkçe bilmekte ve 14 tanesi Türkçe bilmediğini ifade etmiştir. Yüzdeler oranlarına baktığımızda ise; % 42,6'sı Türkçeyi iyi şekilde bildiğini, % 37,9'u Türkçeyi orta seviyede bildiğini, % 14,8'i Türkçeyi kötü seviyede bildiğini ve % 4,7'si ise Türkçeyi bilmediğini ifade etmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu Türkçe bilmektedirler. Yarıya yakını iyi derecede Türkçe bildiğini ifade etmiştir. Toplumsal entegrasyon sürecinde toplumun konuştuğu dile hakim olmak önemli uyum kriterlerdendir. Suriyeli mülteci çocuklardan okula gidenler, bu tabloya göre; Geçici Eğitim Merkezlerinde Türkçe öğrenmişler ve Türkçeyi iyi bir şekilde kullandıklarını ifade etmişlerdir. Türk toplumuna uyum süreçlerinde Türkçe bilip, konuşmaları önemli bir rol oynamaktadır. Bu açıdan baktığımızda Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna entegrasyon ve uyum süreçlerinde okula gitmeleri, eğitim almaları olumlu katkılar sağlamaktadır.

3.4.4. Okul Dışında Türkçe Konuşanlar

Tablo 24

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Okul Dışında Türkçe Konuşma Durumlarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
Evet, konuşuyorum	191	% 64,1
Hayır, konuşmuyorum.	107	% 35,9
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocuklardan okul dışında da Türkçe konuşmalarına dair durumlarına baktığımızda; 191 tanesi okul dışında Türkçe konuşurken, 107 tanesi okul dışında Türkçe konuşmadığını ifade etmiştir. Okul dışında Türkçe konuşma oranlarına baktığımızda; toplamda 298 katılımcının % 64,1'i okul dışında da Türkçe konuşurken, % 35,9'u okul dışında Türkçe konuşmamaktadır.

Katılımcıların yarısından fazlası okul dışında da Türkçe konuştuklarını ifade etmişlerdir. Sadece okul içinde değil okul dışında da Türkçe konuşmak Suriyeli mülteci çocukların Türkçeye hâkim olduklarının göstergelerindedir. Türk toplumuna uyum sürecinde Türkçeyi sadece okulda değil, okul dışında da kullanmaları önemlidir. Okula giden Suriyeli mülteci çocukların yarısından fazlası okul dışında da Türkçeyi kullanması, okulun yani eğitim almanın mülteci çocukların Türk toplumuna entegrasyon sürecini hızlandırdığını göstermektedir.

3.4.5. Okulda Türk Arkadaş Edinme

Tablo 25

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Okulda Tanıştıkları Türk Arkadaşlarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, var	99	% 33,2
B) Hayır, yok	199	% 66,8
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların okulda tanıştıkları Türk arkadaşlarına göre dağılımlarına baktığımızda 99 tanesinin okul içinde tanıştığı Türk arkadaşı varken, 199 tanesinin okulda tanıştığı Türk arkadaşı yoktur. Yüzdeler oranlarına baktığımızda ise, 298 katılımcının % 66,8'inin okulda tanıştığı Türk arkadaşı yokken; % 33,2'sinin okulda tanıştıkları Türk arkadaşları vardır.

Topluma uyum sürecinde, toplumdaki bireylerle ilişki kurmak, arkadaşlık etmek, anlaşabilmek önemli uyum kriterlerindedir. Suriyeli mülteci çocukların okulda tanıştıkları, görüştükları ve anlaşmaya çalıştıkları Türk arkadaşlarının olması onların Türk toplumuna entegre olmaları sürecinde olumlu etkileri olan bir husustur. Katılımcıların yaklaşık üçte birinin okulda tanıştığı Türk arkadaşı vardır. Bu anket, devlet okullarında Türk çocuklarla karma eğitim alan Suriyeli mülteci çocuklarla yapılsaydı nitekim bu sorunun sonucu daha farklı çıkabilirdi. Anketi uyguladığımız Geçici Eğitim Merkezi sadece Suriyeli mülteci çocuklara eğitim vermekte olduğu için bu şekilde bir sonuç ortaya çıkmıştır. Yine de bu şekilde bir sonuç çıkması da mülteci çocukların topluma entegrasyon süreçlerinde okulun olumlu etkiler sağladığını göstermektedir.

3.4.6. Okul Dışında Türk Arkadaşı Edinme

Tablo 26

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Okul Dışında Görüştükleri Türk Arkadaşlarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, var	134	% 45,0
B) Hayır, yok	164	% 55,0
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların okul dışında görüştikleri Türk arkadaşlarına göre dağılımlarına baktığımızda 134 tanesinin okul dışında görüştüğü Türk arkadaşı varken, 164 tanesinin okul dışında görüştüğü Türk arkadaşı yoktur. Yüzdeler oranlarına baktığımızda ise, 298 katılımcının % 55'inin okul dışında görüştüğü Türk arkadaşı yokken; % 45'inin okul dışında görüştüğü Türk arkadaşları vardır.

Katılımcıların okul dışında görüştikleri Türk arkadaşlarına göre dağılımlarına baktığımızda, arkadaşı olan ve olmayanlar birbirine yakın oranlardadır. Katılımcıların okul içinde tanıştıkları ve görüştikleri Türk arkadaşlarına göre dağılımını gösteren tablo 25 ile katılımcıların okul dışında görüştüğü Türk arkadaşlarına göre dağılımlarını gösteren tablo 26'yı karşılaştırdığımızda; okul dışında Türk arkadaş edinme ve görüşme oranı daha yüksektir. Sadece okul içinde değil okul dışında da Türk arkadaş edinmek, görüşmek ve anlaşabilmek çocukların topluma entegrasyon süreçlerinde olumlu katkıları olan hususlardandır.

3.4.7. Türklerle Anlaşabilme Düzeyi

Tablo 27

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türk Arkadaşlarıyla Anlaşabilmeleri Durumuna Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, iyi anlaşıyorum	142	% 47,7
B) Bazen iyi, bazen kötü anlaşıyorum	121	% 40,6
C) Anlaşamıyorum	35	% 11,7
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türk arkadaşlarıyla anlaşabilmeleri durumuna göre dağılımlarına baktığımızda; 142 tanesi Türk arkadaşlarıyla anlaşabildiğini ifade ederken, 121 tanesi Türk arkadaşlarıyla bazen iyi bazen kötü anlaştığını, 35 tanesi de anlaşamadığını ifade etmiştir. Yüzdeler oranlarına baktığımızda ise % 47,7'si Türk arkadaşlarıyla anlaşabildiğini, % 40,6'sı bazen anlaşır, bazen anlaşamadığını ve % 11,7'si anlaşamadığını belirtmiştir.

Katılımcıların Türk arkadaşlarıyla anlaşabilme oranı, anlaşamama oranına göre oldukça yüksektir. Topluma entegrasyon sürecinde toplumun bireyleriyle anlaşabilme, iletişim kurma, kendini ifade edebilme önemlidir. Katılımcıların büyük çoğunluğunun Türk arkadaşlarıyla anlaşabildiğini ifade etmesi topluma uyum sürecinde olumlu etkileri olan bir durumdur.

3.4.8. Türkiye'nin Kimlik Belgesi Vermesi

Tablo 28

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye Tarafında Verilen Kimlik Belgelerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, var.	225	% 75,5
B) Hayır, yok.	37	% 12,4
C) Bilmiyorum.	36	% 12,1
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocuklara Türkiye tarafından kimlik belgesi verilip verilmemesi bakımından dağılımlarına baktığımızda; 225 katılımcının kimlik belgesi varken, 37'sinin kimlik belgesi yoktur ve 36 katılımcı ise kimlik belgesi olup olmadığını bilmemektedirler. Yüzdeler oranlarına baktığımızda; % 75,5'inin kimlik belgesi bulunmakta, % 12,4'ünün kimlik belgesi bulunmamakta ve % 12,1'i ise kimlik belgesinin olup olmadığını bilmemektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu Türkiye tarafından kendilerine kimlik belgesi verildiğini ifade etmişlerdir. Topluma uyum sürecinde kimlik belgesine sahip olmak önemli hususlardandır. Bu açıdan baktığımızda ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların büyük çoğunluğunun kimlik belgesine sahip olması topluma entegrasyon sürecinde olumlu etkileri olan bir durumdur.

3.4.9. Göç Etmeden Önce Türkiye'ye Gelme Durumları

Tablo 29

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Göç Etmeden Önce Türkiye'ye Gelme Durumlarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, geldim.	33	% 11,1
B) Hayır, Gelmedim.	265	% 88,9
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların göç etmeden önce Türkiye'ye gelme durumlarına göre dağılımlarına baktığımızda; 33 katılımcı daha önce Türkiye'ye geldiğini ifade ederken, 265 katılımcı daha önce Türkiye'ye gelmediğini belirtmiştir. Göç etmeden önce Türkiye'ye gelme durumlarına göre 298 katılımcıyı oranladığımızda ise % 88,9'u daha önce gelmediğini ifade ederken % 11,1'i geldiğini ifade etmiştir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu göç etmeden önce Türkiye'ye gelmediklerini ifade etmişlerdir. Yani ankete katılan mülteci çocukların büyük bir kısmı Türkiye'ye ilk defa sığınma talebiyle gelmiştir. Bu durum mültecilerin çoğunun Türkiye'ye gelmeden önce Türkiye hakkındaki bilgileri duyararak öğrendikleri anlamına gelmektedir. Katılımcılardan çok az bir kısmı göç etmeden önce Türkiye'ye geldiğini ifade etmiştir. Suriye Türkiye'nin en uzun sınır komşusudur. Özellikle Suriye sınırındaki illerde yaşayan Türk vatandaşlarından, Suriyelilerle akrabalık ilişkileri bulunanlar vardır. İki ülkenin komşu olması, aynı dine sahip olmaları ve yakın coğrafyalarda yaşamalarından dolayı kültürel yakınlıklar olsa da toplumsal yaşam konusunda büyük farklılıkları mevcuttur. Toplumsal yaşam farklılıkları da Suriye'den gelen mültecilerin Türk toplumuna uyum sürecinde ve toplumsal kabulünde çeşitli zorlukların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

3.4.10. Göç Etmeden Önce Türkiye Hakkındaki Fikirleri

Tablo 30

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Göç Etmeden Önce Türkiye Hakkındaki Fikirlerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Çok iyi	60	% 20,1
B) İyi	111	% 37,2
C) Orta	76	% 25,5
D) Kötü	18	% 6,0
E) Fikir sahibi değildim	33	% 11,1
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların göç etmeden önce Türkiye hakkındaki fikirlerine göre dağılımlarına baktığımızda; 298 katılımcıdan 60 tanesi göç etmeden önce Türkiye hakkındaki fikri çok iyi, 111 tanesinin iyi, 76 tanesinin orta, 18 tanesinin kötü ve 33 tanesi de fikir sahibi olmadığını ifade etmiştir. Yüzdeler oranları ise, % 20,1'i çok iyi düşünmekte, % 37,2'si iyi, % 25,5'i orta, % 6'sı kötü ve % 11,1'i fikir sahibi olmadığını belirtmiştir.

Katılımcıların Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye hakkındaki görüşlerine baktığımızda yarısından çoğu Türkiye hakkında çok iyi ve iyi düşünelere sahiptir. Katılımcıların büyük bir kısmı sığınma talebinden önce Türkiye hakkında olumlu düşünelere sahiptir. Türkiye hakkında kötü düşünenler ise, katılımcılar içinde çok küçük bir grubu oluşturmaktadır.

3.4.11. Türkiye'ye Göç Ettikten Sonra Türkiye Hakkındaki Fikirleri

Tablo 31

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Göç Ettikten Sonra Türkiye Hakkındaki Fikirlerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Çok iyi	65	% 21,8
B) İyi	113	% 37,9
C) Orta	76	% 25,5
D) Kötü	29	% 9,7
E) Kararsızım	15	% 5,0
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların göç ettikten sonra Türkiye hakkındaki fikirlerine göre dağılımlarına baktığımızda; 298 katılımcıdan 65 tanesi göç ettikten sonra Türkiye hakkındaki fikri çok iyi, 113 tanesinin iyi, 76 tanesinin orta, 29 tanesinin kötü ve 15 tanesi de kararsız olduğunu ifade etmiştir. Yüzdeler oranları ise, % 21,8'i çok iyi düşünmekte, % 37,9'u iyi, % 25,5'i orta, % 9,7'si kötü ve % 5'i fikir sahibi olmadığını belirtmiştir.

Katılımcıların Türkiye'ye göç ettikten sonra Türkiye hakkındaki fikirlerine baktığımızda ise; büyük kısmı Türkiye hakkında iyi düşüncelere sahiptir. Türkiye'ye sığınmadan önce Türkiye hakkındaki görüşlerinin gösterildiği tablo 30'daki oranlara göre Türkiye'ye geldikten sonraki görüşlerinin yer aldığı tablo 31 karşılaştırıldığında; küçük de olsa olumlu yönde değişiklikler vardır. Tablo 30'da kararsız olanlar, tablo 31'de sayıca azalmış ve Türkiye hakkında çok iyi ve iyi düşünceye doğru değişmiştir. Kötü düşünenlerin sayısında da azalma görülmüştür. Ancak iki tablo arasında çok büyük bir değişiklik olmayıp sadece çok küçük oranlarda olumlu etkiler olmuştur. Topluma uyum sürecinde toplum hakkındaki fikirlerin iyi olması önemli bir etkidir.

3.4.12. Türkiye’deki Sosyal Yaşama Uyum Sağlama

Tablo 32

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’deki Sosyal Yaşama Uyumlarına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, uyum sağladım	164	% 55,0
B) Uyum sağlayamadım.	72	% 24,2
C) Kararsızım	61	% 20,5
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlamaları durumuna göre dağılımına baktığımızda; 164 katılımcı Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağladığını ifade ederken 72 katılımcı uyum sağlayamadığını ve 61 katılımcı ise kararsız olduğunu belirtmiştir. Yüzdeler oranlarına baktığımızda ise, Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağladım diyenler % 55, uyum sağlayamadım diyenler % 24,2, kararsız olanlar ise % 20,5’tir.

Katılımcıların Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlama konusundaki düşüncelerine baktığımızda; katılımcıların çoğu Türk toplumuna uyum sağladığını ifade etmiştir. Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna entegrasyon süreçlerinde topluma uyum sağlamaları önemlidir. Yarıdan çoğu uyum sağladığını söylerken yaklaşık yarısı da uyum sağlayamadığını veya kararsız kaldığını ifade etmektedir. Uyum sağlama oranı ne kadar yükselirse, Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna uyum ve kabul süreçleri de o denli başarılı olacaktır.

.4.13. Türkiye’de Kendini En Çok Nerede Hissetme

Tablo 33

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türkiye’de Kendilerini En Çok Nerede Hissettiklerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Kendi memleketimde	87	% 29,2
B) Yabancı memlekette	124	% 41,6
C) Kararsızım	87	% 29,2
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’de kendilerini en çok nerede gibi hissettiklerine dair durumlarına baktığımızda; 87 katılımcı kendini memleketinde gibi hissettiğini, 124 katılımcı kendini yabancı bir memlekette gibi hissettiğini ve 87 katılımcı ise kararsız olduğunu beyan etmiştir. Ankete katılan 298 katılımcıdan % 29,2’si Türkiye’de kendini memleketinde gibi hissetmekte, % 41,6’sı yabancı memlekette gibi hissetmekte ve % 29,2’si ise hisleri konusunda kararsızdır.

Toplumsal entegrasyon sürecinde kişilerin kendilerini topluma ait hissetmeleri, kendilerini içinde buldukları toplumun bir parçası kabul etmeleri ve bu şekilde hissedip düşünmeleri önemlidir. Topluma aidiyet hissi, kendi memleketindeymiş gibi hissetmek ve kendini toplumda bir bütünün parçasıymış gibi hissetmek entegrasyon sürecinin başarılı bir şekilde gerçekleştirildiğinin göstergelerindedir. Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların çoğu kendini Türkiye’de yabancı memlekette gibi hissetmektedirler. Katılımcıların yarısından fazlası ise kendi memleketinde veya ne hissettiği konusunda kararsızdır. Katılımcıların Türkiye’de kendilerini memleketinde gibi hissetme oranlarının artması toplumsal entegrasyon süreçlerinin de başarılı bir şekilde gerçekleştiğini göstermektedir. Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’de topluma uyum sağlayabilecek kadar uzun süredir yaşamamaları, entegrasyonun bir süreç olup uzun süreye ihtiyaç duyması ve bu çocukların sığınma talebiyle Türkiye’ye göç edip Suriye’deki yaşam standartlarına göre çok daha düşük standartlarda olmaları uyum süreçlerini yavaşlatmaktadır.

3.4.14. Kendini Türk Vatandaşı Gibi Hissetme

Tablo 34

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Kendilerini Türk Vatandaşı Gibi Hissetmelerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, hissediyorum	108	% 36,2
B) Hayır, hissetmiyorum	153	% 51,3
C) Kararsızım	37	% 12,4
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların kendilerini Türk vatandaşı gibi hissetme durumlarına göre dağılımlarına baktığımızda, 153 tanesi kendini Türk vatandaşı gibi hissetmezken, 108 katılımcı kendini Türk vatandaşı gibi hissetmekte ve 37 katılımcı ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcıların kendilerini Türkiye’de Türk vatandaşı gibi hissetmelerine göre oranladığımızda ise kendisini Türk vatandaşı gibi hissedenler % 36,2, hissetmeyenler % 51,3, kararsız alanlar ise % 12,4’tür.

Katılımcıların yarıdan fazlası kendini Türk vatandaşı olarak hissetmediğini ve yarıya yakını ise Türk vatandaşı olarak hissettiğini veya kararsız olduğunu belirtmiştir. Bu soru da önceki tabloda olduğu gibi toplumsal aidiyet hissi ile ilişkilidir. Dolayısıyla Türkiye’de kendilerini en çok nerede hissettikleri oranlarının olduğu tablo 33 ile tablo 34’ü karşılaştırdığımızda oranlar birbirine çok yakındır. Tablo 34’deki Türk vatandaşı gibi hissedenlerin sayısı, tablo 33’deki Türkiye’de kendini memleketindeymiş gibi hissedenlerin sayısından daha fazladır. Göç edilen yere vatandaşlık duygusu ile bağlanmak ile doğup büyüdüğü memleketiymiş gibi düşünmek, hissetmek ve bu şekilde bağlanmak arasındaki aidiyet bağları birbirinden oldukça farklıdır. Vatandaşlık bağı hak ve sorumluluk duyguları ile devlete bağlılığı ifade ederken memleket olarak görmek daha içsel ve köklü bir bağlılığı ifade etmektedir. Bu yüzden ankete katılan Suriyeli mülteci çocuklardan Türkiye’ye vatandaşlık bağı ile ait hissedenlerin oranı; kendi memleketindeymiş gibi hissedenlerin oranından daha yüksektir.

3.4.15. Türk Vatandaşı Olmak İsteyenler

Tablo 35

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Türk Vatandaşı Olmak İstemelerine Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, Türk vatandaşı olmak istiyorum.	157	% 52,7
B) Hayır, Türk vatandaşı olmak istemiyorum.	90	% 30,2
C) Kararsızım	51	% 17,1
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türk vatandaşı olmak istemelerine göre dağılımlarına baktığımızda, 157 katılımcı Türk vatandaşı olmak isterken, 90 katılımcı Türk vatandaşı olmak istememekte ve 51 katılımcı ise kararsız durumdadır. Yüzdeler oranlarına bakarsak; 298 katılımcının % 52,7'si Türk vatandaşı olmak istemekte, % 30,2'si Türk vatandaşı olmak istememekte ve % 17,1'i ise kararsız durumdadır.

Katılımcıların yarısından fazlası Türk vatandaşı olmak istediğini ifade etmişlerdir. Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin yasal statüsü "*geçici koruma statüsü*" dır. Geçici koruma statüsü sığınmacılık ile mültecilik arasında yasal bir statüdür. Bu açıdan baktığımızda Suriyeli mültecilerin Türkiye'deki hukuki konumlarını arttırmaları için Türk vatandaşı olmaları gerekmektedir. Nitekim Türkiye'ye sığınma talebiyle gelen Suriyeli mülteciler, ilk zamanlarda krizin bu kadar süreceğini tahmin edememişlerdir. Türkiye'de kalıcı olduklarını anladıktan sonra devletin imkânlarından yararlanmak için hukuki statülerini yükseltmeleri gerekmektedir. Diğer taraftan toplumsal entegrasyon sürecinde hukuken vatandaş olarak tanınmak ve vatandaş olmayı istemek önemli hususlardandır. Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların çoğunluğunun Türk vatandaşı olmak istemesi toplumsal uyumda olumlu bir durumu yansıtmaktadır.

3.4.16. Suriye'yi Ne Sıklıkla Özleme

Tablo 36

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Suriye'yi Özleme Sıklığına Göre Dağılımları

	Sayı	Yüzde %
A) Her zaman	163	% 54,7
B) Ara sıra	111	% 37,2
C) Hiç özlemiyorum	24	% 8,1
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Suriye'yi özleme sıklıklarına göre dağılımlarına baktığımızda, 163 tanesi her zaman Suriye'yi özlediğini ifade ederken, 111 tanesi ara sıra özlemekte ve 24 tanesi ise hiç özlememektedir. Ankete katılan 298 kişinin Suriye'yi özleme sıklığına göre oranladığımızda; her zaman özleyenlerin oranı % 54,7, ara sıra özleyenlerin oranı % 37,2 ve hiç özlemeyenlerin oranı ise % 8,1'dir.

Katılımcıların yarısından fazlası her zaman Suriye'yi özlediğini ifade etmiştir. Yine yarıya yakını ise ara sıra özlediğini veya hiç özlemediğini belirtmiştir. Göç etmeden önce yaşadığı yeri özlemek, kendini hala oraya ait hissetmek; göçle geldiği yere uyum sağlamayı, içinde bulunduğu topluma kendini ait hissetmeyi ve toplumsal kabulü zorlaştıran unsurlardandır. Bu durumu Suriyeli mülteci çocuklar üzerinden düşündüğümüzde; Suriye'deki yaşam standartları ve kalitesiyle Türkiye'ye geldikten sonrakini karşılaştırırsak maddi ve manevi olarak büyük düşüşler olduğu aşikârdır. Bundan dolayı da oyun oynaması gereken yaşta pek çok sıkıntıyla karşı karşıya gelen bu çocukların Suriye'yi ve aslında Suriye'deki eski hayatlarını özlemeleri doğal bir durumdur. Yine de aralarında Türkiye'deki yaşama uyum sağlayabilen ve Suriye'yi özlemeyen veya dönmek istemeyenler de vardır.

3.4.17. Suriye'ye Geri Dönmek İsteme

Tablo 37

Ankete Katılan Suriyeli Mülteci Çocukların Suriye'ye Tekrar Dönmeyi İstemelerine Göre Durumları

	Sayı	Yüzde %
A) Evet, dönmek istiyorum	176	% 59,1
B) Hayır, dönmek istemiyorum	81	% 27,2
C) Kararsızım	41	% 13,8
Toplam	298	% 100,0

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Suriye'ye tekrar dönmeyi istemekle ilgili durumlarına baktığımızda; 176 katılımcı savaş bittiğinde Suriye'ye dönmek istediğini belirtirken, 81 katılımcı dönmek istemediğini ve 41 katılımcı ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Yüzdeler oranlarına baktığımızda 298 katılımcının % 59,1'i Suriye'ye dönmek isterken, % 27,2'si dönmek istememekte ve % 13,8'i ise kararsız durumdadır.

Katılımcıların yarısından fazlası Suriye'ye geri dönmek istediklerini ifade etmişlerdir. Suriyeli mülteciler Türkiye'ye kendi ülkelerindeki savaş ve iç karışıklıktan dolayı sığınma talebiyle geldikleri için Türkiye'deki yaşam standartları Suriye'deki yaşam standartlarına göre oldukça farklılık göstermektedir. Özellikle mülteci çocuklar normal bir yaşam sürdürürken ülkelerinde çıkan savaş ve iç karışıklıklardan dolayı ya aile bireylerini kaybetmiş ya da başka ülkede sığınmacı durumuna düşmüş ve bu şekilde gelecekleri hakkında hayal bile kuramayacak hale gelmişlerdir. Tüm bunlar çocukların eski yaşamlarını, doğup büyüdüğü memleketlerini özlemelerine, iyi düşüncelerle savaşın bitmesini temenni etmeleri ve geri dönme hayalleri kurmalarına neden olmaktadır. Ancak katılımcıların bazıları da dönmek istemediklerini belirtmektedirler. Topluma uyum sürecinde içinde yaşadığı toplumu benimseyip, kendini toplumun bir parçası olarak görmek ve geldiği topluma geri dönmeme isteği toplumsal entegrasyonun başarılı bir şekilde gerçekleştiğinin göstergelerindedir.

3.5. Suriyeli Mülteci Çocukların Entegrasyon Süreçleriyle İlgili Çapraz Tablolar

3.5.1. Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye’de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun?

Tablo 38

Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye’de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun? Crosstabulation

		Kendi memleketimde	Yabancı memlekette	Kararsızım	Toplam
İyi	Sayı	35	58	34	127
	Sıra %	27,6%	45,7%	26,8%	100,0%
	Sütun %	40,2%	46,8%	39,1%	42,6%
	Toplam %	11,7%	19,5%	11,4%	42,6%
Orta	Sayı	34	44	35	113
	Sıra %	30,1%	38,9%	31,0%	100,0%
	Sütun %	39,1%	35,5%	40,2%	37,9%
	Toplam %	11,4%	14,8%	11,7%	37,9%
Kötü	Sayı	12	17	15	44
	Sıra %	27,3%	38,6%	34,1%	100,0%
	Sütun %	13,8%	13,7%	17,2%	14,8%
	Toplam %	4,0%	5,7%	5,0%	14,8%
Türkçe bilmiyorum	Sayı	6	5	3	14
	Sıra %	42,9%	35,7%	21,4%	100,0%
	Sütun %	6,9%	4,0%	3,4%	4,7%
	Toplam %	2,0%	1,7%	1,0%	4,7%
Toplam	Sayı	87	124	87	298
	Sıra %	29,2%	41,6%	29,2%	100,0%
	Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Tablo 39

Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye’de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun?

Ki-Kare Testi

	Değer	df	(p) Değeri (2 taraflı)
Pearson Ki Kare	3,034 ^a	6	,805
Olabilirlik Oranı	2,936	6	,817
Doğrusal İlişkiler	,031	1	,859
Geçerli Sayı	298		

Katılımcıların Türkçe öğrenme düzeyleriyle Türkiye’de kendilerini en çok nerede hissetmeleri arasındaki anlamlı ilişkiyi gösteren 38. Tablodaki çapraz testlere baktığımızda; Türkçe öğrenme düzeyi iyi olan 127 katılımcıdan 35 katılımcı Türkiye’de kendini kendi memleketinde hissederken, 58 katılımcı yabancı memlekette hissetmekte olup, 34 katılımcı kararsız olduğunu ifade etmiştir. Türkçe öğrenme düzeyi orta düzeyde olan 113 katılımcıdan; 34 katılımcı Türkiye’de kendini kendi memleketinde hissederken, 44 katılımcı yabancı memlekette hissetmekte olup, 35 katılımcı kararsız olduğunu ifade etmiştir. Türkçe öğrenme düzeyi kötü düzeyde olan 44 katılımcıdan; 12 katılımcı Türkiye’de kendini kendi memleketinde hissederken, 17 katılımcı yabancı memlekette hissetmekte olup, 15 katılımcı kararsız olduğunu ifade etmiştir. Türkçe bilmediğini ifade eden 14 katılımcıdan; 6 katılımcı Türkiye’de kendini kendi memleketinde hissederken, 5 katılımcı yabancı memlekette hissetmekte olup, 3 katılımcı kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcıların Türkçe öğrenme düzeyleriyle Türkiye’de kendilerini en çok nerede hissetmeleriyle ilgili ki-kare testlerinden çıkan sonuca göre bu iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. ($\chi^2(3)=3,034$, $p=.805$) Katılımcılar her ne kadar Türkçeyi öğrenip, kullansalar da Türkiye’ye kendilerini tam olarak ait hissedememektedirler. Kendilerini Türkiye’de yabancı memleketteymiş gibi hissetmektedirler.

3.5.2. Okul dışında görüştüğün Türk arkadaşların var mı? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?

Tablo 40

Okul dışında görüştüğün Türk arkadaşların var mı? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Crosstabulation

		Evet, uyum sağladım	Uyum sağlayamadım.	Kararsızım	Toplam
Evet, var	Sayı	85	24	25	134
	Sıra %	63,4%	17,9%	18,7%	100,0%
	Sütun %	51,5%	33,3%	41,0%	45,0%
	Toplam %	28,5%	8,1%	8,4%	45,0%
Hayır, yok	Sayı %	80	48	36	164
	Sıra %	48,8%	29,3%	22,0%	100,0%
	Sütun %	48,5%	66,7%	59,0%	55,0%
	Toplam %	26,8%	16,1%	12,1%	55,0%
Toplam	Sayı %	165	72	61	298
	Sıra %	55,4%	24,2%	20,5%	100,0%
	Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	55,4%	24,2%	20,5%	100,0%

Tablo 41

Okul dışında görüştüğün Türk arkadaşların var mı? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?

Ki-kare Testi

	Değer	Df	(p) Değeri (2 taraflı)
Pearson Ki-kare	7,188 ^a	2	,027
Olabilirlik Oranı	7,276	2	,026
Doğrusal İlişkiler	3,719	1	,054
Geçerli Sayı	298		

Katılımcıların okul dışında görüştikleri Türk arkadaşlarının olup olmaması ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayıp sağlamadıkları arasındaki anlamlı ilişkiyi gösteren tablo 40'daki çapraz testlere baktığımızda; okul dışında görüştüğüm Türk arkadaşlarım var diyen 134 katılımcıdan; 85 katılımcı Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladım diye cevap verirken, 24 katılımcı uyum sağlayamadığını ve 25 katılımcı ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Okul dışında görüştüğü Türk arkadaşının olmadığını ifade eden 164 katılımcıdan ise; 80 katılımcı Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladım diye cevap verirken, 48 katılımcı uyum sağlayamadığını ve 36 katılımcı ise kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcıların okul dışında görüştikleri Türk arkadaşları olup olmaması ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlama arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını gösteren tablo 41'deki ki-kare testine göre iki sonuç arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2(3)=7.188$, $p=.027$) Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladım diyen katılımcıların çoğunun okul dışında görüştüğü Türk arkadaşı vardır. Sosyal yaşama uyum sağlayan kişiler, toplumun bireyleriyle de iletişime geçmekte ve bu şekilde toplumun bir parçası haline gelebilmektedirler. Bu durum topluma entegrasyonun sağlıklı bir şekilde gerçekleştiğinin göstergelerindedir.

3.5.3. Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?

Tablo 42

Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Crosstabulation

		Evet, uyum sağladım	Hayır, uyum sağlayamadım.	Kararsızım	Toplam
Evet, Türk vatandaşı olmak istiyorum.	Sayı %	96	36	25	157
	Sıra %	61,1%	22,9%	15,9%	100,0%
	Sütun %	58,2%	50,0%	41,0%	52,7%
	Toplam %	32,2%	12,1%	8,4%	52,7%
Hayır, Türk vatandaşı olmak istemiyorum.	Sayı %	53	22	15	90
	Sıra %	58,9%	24,4%	16,7%	100,0%
	Sütun %	32,1%	30,6%	24,6%	30,2%
	Toplam %	17,8%	7,4%	5,0%	30,2%
Kararsızım	Sayı %	16	14	21	51
	Sıra %	31,4%	27,5%	41,2%	100,0%
	Sütun %	9,7%	19,4%	34,4%	17,1%
	Toplam %	5,4%	4,7%	7,0%	17,1%
Toplam	Sayı %	165	72	61	298
	Sıra %	55,4%	24,2%	20,5%	100,0%
	Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	55,4%	24,2%	20,5%	100,0%

Tablo 43

**Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum
Sağlayabildiniz mi?**

Ki-kare Testi

	Value	df	(p) Değeri (2 taraflı)
Pearson Ki-kare	19,685 ^a	4	,001
Olabilirlik Oranı	18,363	4	,001
Doğrusal İlişkiler	13,988	1	,000
Geçerli Sayı	298		

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türk vatandaşı olmak istemeleri ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlamları arasındaki anlamlı ilişkiyi gösteren çapraz tabloya göre; Türk vatandaşı olmak isteyen 157 kişiden 96 katılımcı Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladığını ifade ederken, 36 katılımcı uyum sağlamadığını ve 25 katılımcı ise topluma uyum konusunda kararsız olduğunu ifade etmektedir. Türk vatandaşı olmak istemediğini belirten 90 katılımcıdan 53'ü Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladığını ifade ederken, 22'si sosyal yaşama uyum sağlamadığını ve 15'i ise topluma uyum konusunda kararsız olduğunu beyan etmiştir. Türk vatandaşı olma konusunda kararsız olan 51 katılımcıdan 16'sı Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladığını ifade ederken, 14'ü uyum sağlamadığını ve 21 katılımcı ise topluma uyum konusunda kararsız olduğunu ifade etmektedir.

Türk vatandaşı olmak isteme ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlama konusundaki ki-kare analizine göre Türk vatandaşı olmak isteme ile sosyal yaşama uyum sağlama arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2(3)=19,685$, $p=.001$) Katılımcılardan Türk vatandaşı olmak isteyenler daha çok Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayanlardır. Yani topluma uyum sağlayıp, topluma entegre olduğunu ifade edenler aynı zamanda toplumun vatandaşı da olmak istemektedirler. Nitekim, toplumsal entegrasyonun sağlanması için toplumun bireyleriyle aynı hukuki statüye sahip olmak ve aynı imkanlardan yararlanmak önemli unsurlardandır.

3.5.4. Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?

Tablo 44

Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Crosstabulation

		Evet, uyum sağladım	Uyum sağlayamadım.	Kararsızım	Toplam
İyi	Sayı	81	18	28	127
	Sıra %	63,8%	14,2%	22,0%	100,0%
	Sütun %	49,1%	25,0%	45,9%	42,6%
	Toplam %	27,2%	6,0%	9,4%	42,6%
Orta	Sayı	61	31	21	113
	Sıra %	54,0%	27,4%	18,6%	100,0%
	Sütun %	37,0%	43,1%	34,4%	37,9%
	Toplam %	20,5%	10,4%	7,0%	37,9%
Kötü	Sayı	19	15	10	44
	Sıra %	43,2%	34,1%	22,7%	100,0%
	Sütun %	11,5%	20,8%	16,4%	14,8%
	Yüzde %	6,4%	5,0%	3,4%	14,8%
Türkçe bilmiyorum	Sayı	4	8	2	14
	Sıra %	28,6%	57,1%	14,3%	100,0%
	Sütun %	2,4%	11,1%	3,3%	4,7%
	Yüzde %	1,3%	2,7%	0,7%	4,7%
Toplam	Sayı	165	72	61	298
	Sıra %	55,4%	24,2%	20,5%	100,0%
	Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	55,4%	24,2%	20,5%	100,0%

Tablo 45

Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?

Ki-Kare Testi

	Değer	df	(p) Değeri (2 taraflı)
Pearson Ki-Kare	19,223 ^a	6	,004
Olabilirlik Oranı	18,601	6	,005
Doğrusal İlişkiler	3,125	1	,077
Geçerli Sayı	298		

Katılımcıların Türkçe öğrenme düzeyleri ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlama arasındaki anlamlı ilişkileri gösteren tablo 44'deki çapraz tabloya göre; Türkçe öğrenme düzeyi iyi seviyede olan 127 katılımcıdan 81'i Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladığını belirtirken, 18 katılımcı uyum sağlayamadığını ve 28 katılımcı ise sosyal yaşama uyum sağlama konusunda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Katılımcılardan Türkçe öğrenme düzeyinin orta seviyede olduğunu ifade eden 113 kişiden; 61'i Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladığını, 31'i uyum sağlayamadığını ve 21'i ise sosyal yaşama uyum sağlama konusunda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Türkçe öğrenme düzeyinin kötü olduğunu ifade eden 44 katılımcıdan 19'u Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladığını belirtirken, 15 katılımcı uyum sağlayamadığını ve 10 katılımcı ise sosyal yaşama uyum sağlama konusunda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Türkçe bilmediğini belirten 14 katılımcıdan ise; 4'ü uyum sağladığını, 8'i uyum sağlayamadığını ve 2'si de kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 45'teki ki-kare testine göre; ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkçe öğrenme seviyeleri ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. ($\chi^2(3)=19,223$, $p=.004$) Katılımcılardan Türkçe öğrenme ve Türkçeyi kullanma düzeyi yüksek olanlar aynı zamanda Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladığını ifade edenlerdendir. Bu durum topluma uyum ve kabulde, toplumun ortak kullandığı dile hâkimiyetin önemini göstermektedir.

3.5.5. . Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Türkiye'de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun?

Tablo 46

Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Türkiye'de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun? Crosstabulation

		Kendi memleketimde	Yabancı memlekette	Kararsızım	Toplam
Evet, uyum sağladım	Sayı	49	79	37	165
	Sıra %	29,7%	47,9%	22,4%	100,0%
	Sütun %	56,3%	63,7%	42,5%	55,4%
	Toplam %	16,4%	26,5%	12,4%	55,4%
Uyum sağlayamadım.	Sayı	22	30	20	72
	Sıra %	30,6%	41,7%	27,8%	100,0%
	Sütun %	25,3%	24,2%	23,0%	24,2%
	Toplam %	7,4%	10,1%	6,7%	24,2%
Kararsızım	Sayı	16	15	30	61
	Sıra %	26,2%	24,6%	49,2%	100,0%
	Sütun %	18,4%	12,1%	34,5%	20,5%
	Toplam %	5,4%	5,0%	10,1%	20,5%
Toplam	Sayı	87	124	87	298
	Sıra %	29,2%	41,6%	29,2%	100,0%
	Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	29,2%	41,6%	29,2%	100,0%

Tablo 47

Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Türkiye’de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun? Ki-Kare testi

	Değer	df	(p) Değeri (2 taraflı)
Pearson Ki-Kare	17,034 ^a	4	,002
Olabilirlik Oranı	16,496	4	,002
Doğrusal İlişkiler	6,082	1	,014
Geçerli Sayı	298		

Katılımcıların Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlama ile Türkiye’de kendini en çok nerede hissettiklerine dair anlamlı ilişkileri gösteren tablo 46’daki çapraz tabloya göre; Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağladığını belirten 165 katılımcıdan 49’u kendini Türkiye’de kendi memleketinde gibi hissederken, 79’u yabancı memlekette hissettiğini ve 37’si kararsız olduğunu ifade etmiştir. Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlayamadığını belirten 75 katılımcıdan 22’si Türkiye’de kendi memleketinde gibi hissederken, 30’u yabancı memlekette hissettiğini ve 20’si ise kararsız olduğunu ifade etmiştir. Sosyal yaşama uyum konusunda kararsız kalan 61 katılımcıdan; 16’sı kendini Türkiye’de kendi memleketinde gibi hissederken, 15’i yabancı memlekette hissettiğini ve 30’u ise kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 47’deki Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlama ile Türkiye’de kendini en çok nerede hissetme arasında ki-kare testine göre iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2(3)=17,034$, $p=.002$) Katılımcılardan Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlayanlar aynı zamanda kendilerini Türk toplumuna daha çok ait hissetmişlerdir. Uyum sağlayanlar, Türkiye’yi yabancı bir memlekette ziyade kendi memleketleri gibi görmektedirler. Bu durum Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna uyum ve kabullerinde önemli bir husustur. Çocuklar ne kadar kendilerini Türk toplumuna ait hissederlerse o denli toplumun normlarını benimseyecekler ve zamanla kendilerini topluma kabul ettirebileceklerdir.

3.5.6. Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?

Tablo 48

Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? Crosstabulation

		Evet, uyum sağladım	Uyum sağlayamadım	Kararsızım	Toplam
Evet, dönmek istiyorum	Sayı	107	38	31	176
	Sıra %	60,8%	21,6%	17,6%	100,0%
	Sütun %	64,8%	52,8%	50,8%	59,1%
	Toplam %	35,9%	12,8%	10,4%	59,1%
Hayır, dönmek istemiyorum	Sayı	43	21	17	81
	Sıra %	53,1%	25,9%	21,0%	100,0%
	Sütun %	26,1%	29,2%	27,9%	27,2%
	Toplam %	14,4%	7,0%	5,7%	27,2%
Kararsızım	Sayı	15	13	13	41
	Sıra %	36,6%	31,7%	31,7%	100,0%
	Sütun %	9,1%	18,1%	21,3%	13,8%
	Toplam %	5,0%	4,4%	4,4%	13,8%
Toplam	Sayı	165	72	61	298
	Sıra %	55,4%	24,2%	20,5%	100,0%
	Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	55,4%	24,2%	20,5%	100,0%

Tablo 49

Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?

Ki-Kare Testi

	Değer	df	(p) Değeri (2 taraflı)
Pearson Ki-Kare	8,418 ^a	4	,077
Olabilirlik Oranı	8,346	4	,080
Doğrusal İlişkiler	7,262	1	,007
Geçerli Sayı	298		

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Suriye'ye tekrar dönmek istemeleriyle Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlamaları arasındaki anlamlı ilişkiyi gösteren tablo 48'deki çapraz tabloya göre; Suriye'ye tekrar dönmek istediğini ifade eden 176 katılımcıdan 107'si Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladığını ifade ederken, 38 katılımcı sosyal yaşama uyum sağlayamadığını ve 31 katılımcı da uyum konusunda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Suriye'ye tekrar dönmek istemediğini belirten 81 katılımcıdan 43'ü sosyal yaşama uyum sağladığını, 21'i sosyal yaşama uyum sağlayamadığını ve 17 katılımcı ise uyum konusunda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Suriye'ye dönme konusunda kararsız olduğunu ifade eden 41 katılımcıdan 15'i Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladığını, 13 katılımcı sosyal yaşama uyum sağlayamadığını ve 13 katılımcı ise uyum konusunda kararsız olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcıların Suriye'ye tekrar dönmek istemeleri ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlama arasındaki anlamlı ilişkiyi gösteren tablo 49'daki ki-kare testine göre, iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. ($\chi^2(3)=8.418, p=.077$) Katılımcılar Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladıklarını ifade ederken, aynı zamanda Suriye'ye de tekrar dönmek istediklerini de beyan etmişlerdir. Suriyeli mülteciler sığınma talebiyle Türkiye'ye göç ettikleri için zorunlu göçe maruz kalmışlar ve Suriye'de evlerini, işlerini bırakıp Türkiye'ye gelmiştir. Bu yüzden Türkiye'deki yaşam standartları ile Suriye'deki yaşam standartları birbirinden oldukça farklıdır. Bu açıdan baktığımızda Suriyeli mülteci çocuklar her ne kadar Türk toplumuna uyum sağladıklarını ifade etseler de eski hayatlarını özledikleri geri dönmek istemektedirler.

3.5.7. Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Ne zamandan beri Türkiye’de eğitim alıyorsunuz?

Tablo 50

Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Ne zamandan beri Türkiye’de eğitim alıyorsunuz? Crosstabulation

		1 yıldan az	1 yıldır	2 yıldır	3 yıldır	4 yıldır	Toplam
Evet, uyum sağladım	Sayı	37	34	46	37	11	165
	Sıra %	22,4%	20,6%	27,9%	2,4%	6,7%	100,0%
	Sütun %	64,9%	47,9%	49,5%	63,8%	57,9%	55,4%
	Toplam %	12,4%	11,4%	15,4%	12,4%	3,7%	55,4%
Uyum sağlayamadım.	Sayı	11	22	20	14	5	72
	Sıra %	15,3%	30,6%	27,8%	19,4%	6,9%	100,0%
	Sütun %	19,3%	31,0%	21,5%	24,1%	26,3%	24,2%
	Toplam %	3,7%	7,4%	6,7%	4,7%	1,7%	24,2%
Kararsızım	Sayı	9	15	27	7	3	61
	Sıra %	14,8%	24,6%	44,3%	11,5%	4,9%	100,0%
	Sütun %	15,8%	21,1%	29,0%	12,1%	15,8%	20,5%
	Toplam %	3,0%	5,0%	9,1%	2,3%	1,0%	20,5%
Toplam	Sayı	57	71	93	58	19	298
	Sıra %	19,1%	23,8%	31,2%	19,5%	6,4%	100,0%
	Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	19,1%	23,8%	31,2%	19,5%	6,4%	100,0%

Tablo 51

**Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi? * Ne zamandan beri
Türkiye’de eğitim alıyorsunuz? Ki-Kare Testi**

	Değer	df	(p) Değeri (2 Taraflı)
Pearson Ki-Kare	11,400 ^a	8	,180
Olabilirlik Oranı	11,342	8	,183
Doğrusal İlişkiler	,016	1	,898
Geçerli Sayı	298		

Ankete katılan Suriyeli mülteci çocukların Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlamaları ile Türkiye’de kaç yıldır eğitim aldıklarıyla ilgili çapraz tabloya göre; Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağladım diyen 165 katılımcıdan 37’si 1 yıldan az süredir eğitim almaktayken, 34’ü 1 yıldır, 46’sı 2 yıldır, 37’si 3 yıldır, 11’i 4 yıldır eğitim almaktadır. Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlayamadığını ifade eden 72 katılımcıdan 11’i 1 yıldan az süredir, 22’si 1 yıldır, 20’si 2 yıldır, 14’ü 3 yıldır, 5’i 4 yıldır eğitim aldığını beyan etmiştir. Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlama konusunda kararsız olduğunu ifade eden 61 katılımcıdan 9’u 1 yıldan az süredir eğitim almaktayken, 15’i 1 yıldır, 27’si 2 yıldır, 7’si 3 yıldır, 3’ü 4 yıldır eğitim aldığını ifade etmiştir.

Katılımcıların Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlama ile Türkiye’deki aldıkları eğitim süreleri arasındaki anlamlı ilişkiyi gösteren tablo 51’deki ki-kare testine göre iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. ($\chi^2(8)=11,400$, $p=.180$) Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağladım şeklinde ifade edenlerin katılımcıların çoğu 2 yıl ve daha fazla süredir Türkiye’de eğitim almaktadır. Geçici Eğitim Merkezlerinde Türkçe derslerinin olması öğrencilerin Türkçeyi ve Türk kültürünü öğrenmelerini sağlamaktadır.

3.5.8. Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz?

Tablo 52

Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz?

Crosstabulation

		Evet, Türk vatandaşı olmak istiyorum.	Hayır, Türk vatandaşı olmak istemiyorum.	Kararsızım	Toplam
Evet, Dönmek İstiyorum	Sayı	94	60	22	176
	Sıra %	53,4%	34,1%	12,5%	100,0%
	Sütun %	59,9%	66,7%	43,1%	59,1%
	Toplam %	31,5%	20,1%	7,4%	59,1%
Hayır, Dönmek istemiyorum	Sayı	41	26	14	81
	Sıra %	50,6%	32,1%	17,3%	100,0%
	Sütun %	26,1%	28,9%	27,5%	27,2%
	Toplam %	13,8%	8,7%	4,7%	27,2%
Kararsızım	Sayı	22	4	15	41
	Sıra %	53,7%	9,8%	36,6%	100,0%
	Sütun %	14,0%	4,4%	29,4%	13,8%
	Toplam %	7,4%	1,3%	5,0%	13,8%
Toplam	Sayı	157	90	51	298
	Sıra %	52,7%	30,2%	17,1%	100,0%
	Sütun %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam %	52,7%	30,2%	17,1%	100,0%

Tablo 53

Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz? * Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz?

Ki-Kare Testi

	Değer	df	(p) Değeri (2 taraflı)
Pearson Ki-Kare	18,017 ^a	4	,001
Olabilirlik Oranı	18,002	4	,001
Doğrusal Oranlar	3,227	1	,072
Geçerli Sayı	298		

Katılımcıların Suriye'ye geri dönmek istemeleri ile Türk vatandaşı olmak istemeleri arasındaki çapraz tabloya göre; Suriye'ye geri dönmek isteyen 176 kişiden 94'ü Türk vatandaşı olmak isterken, 60'ı Türk vatandaşı olmak istemiyor ve 22'si Türk vatandaşı olma konusunda kararsızdır. Suriye'ye geri dönmek istemeyen 81 katılımcıdan 41'i Türk vatandaşı olmak istiyor, 26'sı Türk vatandaşı olmak istemiyor ve 14'ü de Türk vatandaşı olma konusunda kararsız olduğunu ifade etmiştir. Suriye'ye dönme konusunda kararsız olan 41 katılımcıdan, 22'si Türk vatandaşı olmak istiyor, 4'ü Türk vatandaşı olmak istiyor ve 15'i Türk vatandaşı olma konusunda kararsız olduğunu beyan etmiştir.

Katılımcıların Suriye'ye tekrar dönmek istemeleri ile Türk vatandaşı olmak istemeleri arasındaki anlamlı ilişkiyi ortaya çıkaran tablo 53'teki ki-kare testine göre bu iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2(3)=18,017$, $p=.001$) Katılımcılardan Suriye'ye dönmek istemeyenlerin çoğu aynı zamanda Türk vatandaşı olmak istemektedirler. Suriye'ye dönmek istemeyenlerin çoğu Türk toplumuna başarılı bir şekilde entegre oldukları için Türk vatandaşı olup, toplumdaki diğer bireylerle eşit hak ve sorumluluklara sahip, eşit imkanlardan yararlanmak istiyor şeklinde yorumlanabilir.

SONUÇ

Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların eğitim problemleri ve Türk toplumuma entegrasyon süreçlerini ele aldığımız bu çalışmada; Suriyeli mülteci çocukların topluma uyum ve entegrasyonlarında eğitimin olumlu katkıları olduğunu ifade edebiliriz. Suriyeli mülteci çocukların toplumsal uyum ve entegrasyonlarıyla ilgili toplumun imkânlarından yararlanmaları, Türk kültürünü tanımaları, kendilerini Türk toplumuna ait hissetmeleri, Türk diline hâkimiyet ve dili etkin şekilde kullanmaları, Türk vatandaşı olmak istemeleri, eğitim hakkına sahip olmaları, eğitim imkânlarına kolayca ulaşabilmeleri ve toplumun bireyleriyle sosyal ilişkiler kurabilmeleri gibi uyum kriterine kolay ve hızlı bir şekilde sahip olmaları ve benimsemeleri için eğitim yolunun kullanılmasının gerekli olduğu görülmüştür. Nitekim bu uyum kriterleriyle ilgili Mersin'deki Geçici Eğitim Merkezlerinde eğitim gören Suriyeli mülteci çocuklarla yaptığımız saha çalışmasının sonuçları şu şekilde sıralanabilir:

- Türkiye'ye göç eden Suriyeli mülteci çocukların % 93'ü savaş ve iç karışıklıklardan dolayı Türkiye'ye göç etmiştir.
- Suriyeli mülteci çocukların % 82,1'i 2 yıldan fazla süredir Türkiye'de yaşamaktadır.
- Suriyeli mülteci çocukların % 80,9'u 1 yıldan fazla süredir Türkiye'de eğitim almaktadır.
- Suriyeli mülteci çocukların % 56'sı eğitim imkânlarına ulaşmada sıkıntı yaşamadığını ifade etmektedir.
- Suriyeli mülteci çocukların % 43'ü Türkiye'deki aldıkları eğitimin denk olduğunu ifade ederken % 53'ü ise Türkiye'de aldığı eğitimi yeterli bulmaktadır.
- Suriyeli mülteci çocukların % 80,5'i Türkçeyi iyi ve orta düzeyde bildiğini ifade ederken, %72,5'i Türkçeyi okulda öğrendiğini ve % 64'ü ise okul dışında da Türkçe konuştuğunu belirtmiştir.
- Suriyeli mülteci çocukların % 33,2'si okulda tanıştığı Türk arkadaşının olduğunu ifade ederken, % 45'i okul dışında da tanıştığı Türk arkadaşlarının olduğunu ifade etmiştir.
- Suriyeli mülteci çocukların % 77,9'u okuldaki öğretmenleriyle anlaşabilirken, % 88,3'ü de Türk arkadaşlarıyla iyi ve bazen iyi bazen kötü anlaşabildiğini ifade etmiştir.

- Suriyeli mülteci çocukların % 82,8'i Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye hakkında çok iyi, iyi ve orta olduğunu düşünürken; Türkiye'ye göç ettikten sonra % 85,2'si Türkiye hakkında çok iyi, iyi ve orta olduğunu düşündüğünü ifade etmiştir.
- Suriyeli mülteci çocukların % 75,5'inde Türkiye tarafından verilmiş kimlik belgesi bulunmaktadır.
- Suriyeli mülteci çocukların % 66,1'i Türkiye hakkındaki bilgileri okuldan öğrendiklerini ifade etmiştir.
- Suriyeli mülteci çocukların % 29,2'si Türk toplumunda kendini memleketindeymiş gibi hissederken; % 36,2'si kendini Türk vatandaşı gibi hissetmekte ve % 52,7'si Türk vatandaşı olmak istemektedir.
- Suriyeli mülteci çocukların % 55'i Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağladığını ifade etmektedir.
- Suriyeli mülteci çocukların % 54,7'si Suriye'yi her zaman özlerken, % 59,1'i Suriye'ye tekrar dönmek istemektedir.
- Suriyeli mülteci çocukların Türkçe öğrenme düzeyleri ile Türkiye'de kendilerini en çok nerede hissetmeleriyle ilgili ki-kare testlerinden çıkan sonuca göre bu iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. ($\chi^2(3)=3,034$, $p=.805$)
- Suriyeli mülteci çocukların okul dışında görüştükları Türk arkadaşları olup olmaması ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlama arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığıyla ilgili ki-kare testine göre iki sonuç arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2(3)=7.188$, $p=.027$)
- Suriyeli Mülteci çocukların Türk vatandaşı olmak istemeleri ile sosyal yaşama uyum sağlamaları arasındaki ki-kare analizine göre bu iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2(3)=19,685$, $p=.001$)
- Suriyeli mülteci çocukların Türkçe öğrenme seviyeleri ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlamaları arasında anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. ($\chi^2(3)=19,223$, $p=.004$)
- Suriyeli mülteci çocukların Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlamaları ile Türkiye'de kendini en çok nerede gibi hissetmeleri arasında ki-kare testine göre iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2(3)=17,034$, $p=.002$)
- Suriyeli mülteci çocukların Suriye'ye tekrar dönmek istemeleri ile Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlama arasındaki anlamlı ilişkiyi gösteren ki-kare testine göre, iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. ($\chi^2(3)=8.418$, $p=.077$)

- Suriyeli mülteci çocukların Türkiye'deki sosyal yaşama uyum sağlamaları ile Türkiye'deki aldıkları eğitim süreleri arasındaki anlamlı ilişkiyi gösteren ki-kare testine göre iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. ($\chi^2(5)=11,400$, $p=.180$)
- Suriyeli mülteci çocukların Suriye'ye tekrar dönmek istemeleri ile Türk vatandaşı olmak istemeleri arasındaki anlamlı ilişkiyi ortaya çıkaran ki-kare testine göre bu iki bulgu arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. ($\chi^2(3)=18,017$, $p=.001$)

Saha araştırmasından elde edilen bu sonuçlara göre; Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna uyum sağlamaları ve entegre olabilmeleri için eğitimin en önemli araçlardan biri olduğu söylenebilir. Çünkü eğitim vasıtasıyla bu çocuklar; Türkçe öğrenmekte, Türk kültürünü, örf ve adetleri, toplumsal normları tanımakta ve benimsemekte, Türk arkadaş edinip, kolayca iletişime geçip anlaşabilmekte ve ileride topluma faydalı bir fert olabilmek için çabalamaktadırlar.

Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna sağlıklı bir şekilde entegre edilmeleri ve uyum sağlamaları eğitim problemlerinin çözülmesiyle mümkündür. Suriyeli mülteci çocukların eğitim problemlerinin tespiti ve bu problemlerin halledilmesi için yetkililerin daha fazla çalışmalar yapması gerekmektedir. Sayısı milyonları aşan Suriyeli mülteci çocuklardan özellikle eğitim olanaklarına ulaşamayanların acilen okulla buluşturulmaları gerekmektedir. Sonrasında okullardaki müfredatların gözden geçirilerek Türk müfredatına entegre edilebilecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir. Ancak iyi bir eğitim verilerek Suriyeli mülteci çocukların Türk toplumuna gelecekte faydalı bireyler haline gelmesi sağlanabilir.

Suriyeli mülteci çocukların eğitimi için yetkililerin daha fazla çalışmalar yapıp, projeler üretmesi gerekmektedir. Bu çocukların ileride eğitim almamış, niteliksiz ve toplumda uyum problemleri yaşayan fertler olmasını engellemek ve bu şekilde toplumda yol açacakları tahribatları engellemek için Türk eğitim sistemine kademeli olarak entegre edilmeleri gerekmektedir.

EK 1: Anket Soruları

ANKET SORULARI

Bu anket; Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Orta Doğu Sosyolojisi ve Antropolojisi Anabilim Dalı Yüksek Lisans tez çalışması için hazırlanmıştır. Bu çalışmada Türkiye'ye Suriye'den göç eden mültecilerin göç etme sebepleri ve göç süreçleri araştırılarak, özellikle Suriyeli mülteci çocukların eğitim sorunları ve topluma entegrasyon süreçleri incelenerek, ortaya çıkan bulgular açıklanmaya çalışılmaktadır. Elde edilen veriler tamamen bilimsel amaçla kullanılacak ve gizli kalacaktır. Anketin amacına ulaşabilmesi için vereceğiniz cevaplar çok önemlidir. Samimiyetle vereceğiniz bilgiler için şimdiden teşekkür ederim.

Fatma YILDIZ KACAR

Marmara Üniversitesi

Aşağıdaki sorularda size en uygun olan cevabı işaretleyiniz.

A) Tanıma ve Demografik Bilgilerle İlgili Sorular

1. Cinsiyetiniz?

- A)Erkek B)Kadın

2. Yaşınız?

- A)7-8 B)9-10 C)11-12 D)12-13 E)14-15 F)16-17 G)18 üstü.

3. Uyuşunuz?

- A)Arap B)Türkmen C)Kürt D)Diğer

4. Anne-Baba yaşıyor mu?

- A)Sadece anne yaşıyor. B) Sadece baba yaşıyor.
C)Her ikisi de yaşıyor. D)Her ikisi de yaşamıyor.

5. Babanın eğitim durumu nedir?

- A)İlkokul mezunu B)Ortaokul mezunu C)Lise mezunu D)Üniversite mezunu

6. Annenin eğitim durumu nedir?

- A)İlkokul mezunu B)Ortaokul mezunu C)Lise mezunu D)Üniversite mezunu

7. Kaç kardeşiniz?

- A)Tek çocuğum B)2-3 C)4-5 D)6-7 E)8 ve daha fazla.

8. Kaçınıcı sınıfta okuyorsunuz? (Parantez içindeki sınıfınızı işaretleyiniz)

- A)İlkokul B)Ortaokul C)Lise

- (1)-(2)-(3)-(4) (5)-(6)-(7)-(8) (9)-(10)-(11)-(12)

9.Oturduğunuz ev kendinize mi ait yoksa kira mı?

- A) Kendi evimiz B)Kira C)Diğer

10.Oturduğunuz evde kaç kişi kalıyorsunuz?

- A)2-3 B)4-5 C)6-7 D)8-9 E)10 ve daha fazla

B) Göç Etme Süreçleriyle İlgili Sorular

11. Türkiye'ye göç etme sebebiniz nedir?

- A)Savaş B)Terör ve iç karışıklıklar C)Ekonomik sebepler
D)Doğal Afetler E)Mezhep çatışmaları F)Diğer sebepler.

12.Mersin'e göç etme sebebiniz nedir?

- A)Tesadüfen göç ettik B)BM göç ettirdi C) Akrabalarımız vardı
D)Daha önce gelmiştik. E)Diğer sebepler.

13.Mersin'e göç etmeden önce kamplarda kaldınız mı?

- A)Evet, kampta kaldık. B)Hayır, kampta kalmadık.

14.Türkiye'de kaç yıldır yaşıyorsunuz?

- A)1 yıldan az B)1 yıldır C)2 yıldır D) 3 yıldır

- E) 4 yıldır F)5 yıldır G)5 yıldan fazla

15.Mersin'de kaç yıldır yaşıyorsunuz?

A)1 yıldan az B)1 yıldır C)2 yıldır D) 3 yıldır

E) 4 yıldır F)5 yıldır G)5 yıldan fazla

C)Eğitim ve Eğitim Problemleri İle İlgili Sorular

16. Ne zamandan beri Türkiye’de eğitim alıyorsunuz?

A)1 yıldan az B) 1 yıldır C) 2 yıldır D) 3 yıldır E) 4 yıldır

17. Eğitim olanaklarına ulaşmada zorluklar yaşadınız mı?

A)Evet, yaşadım. B)Hayır, yaşamadım.

18.Okuldaki öğretmenlerle anlaşabiliyor musun?

A) Evet, anlaşabiliyorum B)Hayır, anlaşamıyorum

19.Türkiye’de aldığımız eğitim Suriye’de aldığımız eğitimle denk mi?

A)Evet, denk. B)Hayır, denk değil.

20.Türkiye’de aldığımız eğitimi yeterli buluyor musunuz?

A)Evet, yeterli buluyorum. B)Hayır, yeterli bulmuyorum. C)Kararsızım

D) Entegrasyon Süreçleriyle İlgili Sorular

21.Göç etmeden önce Türkiye’ye geldiniz mi?

A)Evet, geldim. B) Hayır, Gelmedim.

22.Göç etmeden önce Türkiye hakkında nasıl bir fikre sahiptiriz?

A)Çok iyi B)İyi C)Orta D)Kötü E)Fikir sahibi değildim

23.Şu anda Türkiye hakkında nasıl bir fikre sahipsiniz?

A)Çok iyi B)İyi C)Orta D)Kötü E)Kararsızım

24.Türkiye’deki sosyal yaşama uyum sağlayabildiniz mi?

A) Evet, uyum sağladım B) Uyum sağlayamadım. C)Kararsızım

25.Türkiye Cumhuriyeti devleti tarafından verilen herhangi bir kimlik ya da belgeniz var mı?

A)Evet, var. B)Hayır, yok. C)Bilmiyorum.

26.Türkçe öğrenme düzeyiniz nedir?

A)İyi B)Orta C)Kötü D)Türkçe bilmiyorum

27.Türkçe'yi nerede öğrendiniz?

A)Okulda B)Sokakta C)Kursta D) Daha önceden biliyordum E)Türkçe bilmiyorum

28.Okul dışında Türkçe konuşuyor musunuz?

A)Evet, konuşuyorum B)Hayır, konuşmuyorum.

29.Türk vatandaşı olmak istiyor musunuz?

A)Evet, Türk vatandaşı olmak istiyorum.

B)Hayır, Türk vatandaşı olmak istemiyorum.

C)Kararsızım

30.Kendinizi Türk vatandaşı gibi hissedebiliyor musunuz?

A)Evet, hissediyorum.

B)Hayır, hissetmiyorum.

C)Kararsızım.

31.Okulda tanıştığın Türk arkadaşların var mı?

A)Evet, var. B)Hayır, yok.

32.Okul dışında görüştüğün Türk arkadaşların var mı?

A)Evet, var B)Hayır, yok.

33.Türk arkadaşlarıyla anlaşabiliyor musun?

A)Evet, iyi anlaşıyorum.

B)Bazen iyi, bazen kötü anlaşıyorum.

C)Anlaşamıyorum.

34.Türkiye'de kendini en çok nerede gibi hissediyorsun?

A)Kendi memleketimde

B)Yabancı memlekette

C)Kararsızım

35.Suriye'yi ne sıklıkla özölüyorsun?

A)Her zaman B)Ara sıra C)Hiç özlemiyorum.

36.Türkiye hakkında bildiklerini en çok nereden öğreniyorsun?

A)Okulda B)Sokakta C)İnternette ve televizyonda D)Arkadaş çevrende E)Diğer

37.Suriye'ye tekrar dönmek ister misiniz?

A)Evet, dönmek istiyorum. B)Hayır, dönmek istemiyorum C)Kararsızım

EK-2: Anket İzin Belgesi

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Göç Politika ve Projeleri Dairesi Başkanlığı

04/05/2017

Sayı : 62103649-000-E.20762
Konu : Araştırma İzni

GELEN EVRAK KOPYA

İlgi : 26.04.2017 tarih ve 11402 sayılı yazınız.

İlgide kayıtlı yazınız ile Marmara Üniversitesi Orta Doğu ve İslam Ülkeleri Araştırmaları Enstitüsü Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Fatma YILDIZ KAÇAR'ın "Suriyeli Mülteci Çocukların Eğitim Sorunları ve Entegrasyon Süreçleri: Mersin Örneği" adlı tez konusu için geçici eğitim merkezinde eğitim görmekte olan Suriye uyruklu yabancı çocuklara yönelik anket çalışması ile ilgili Genel Müdürlüğümüzün oluru talep edilmektedir.

Belirtilen anket örneği incelenmiş olup söz konusu araştırmada 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 94 üncü maddesi ile 2014/6883 karar sayılı Geçici Koruma Yönetmeliğinin 51 inci maddesinde belirtilen gizlilik ilkesine riayet edilmesi, üçüncü kişilerle paylaşılmaması ve elde edilecek verilerin yalnızca ihtiyaç duyulan çalışma veya hizmet amaçlı olarak kullanılması koşuluyla uygun görülmüştür.

Bilgi ve gereğini rica ederim.

Salih BIÇAK,
Bakan a.
Genel Müdür Yardımcısı

*Bu belge elektronik imzalıdır. imzalı suretinin aslını görmek için <https://www.e-icisleri.gov.tr/EvrakDogrulama> adresine girerek (wBGcQy-NtuVSg-CbPscV-LEqG/N-1L9Iuj/e) kodunu yazınız.

Lalegül Çamlıca Mahallesi 122.sk. No: 4, 06370 Yenimahalle/ Ankara
Telefon No: (312)422 05 00 Faks No: (312)422 09 00
e-Posta: gocpolitikaveprojeleraidairesi@goc.gov.tr İnternet Adresi: <https://www.goc.gov.tr>

Bilgi için: Mehmet Tolga SAMANCI
UZMAN YARDIMCISI
Telefon No:

KAYNAKÇA

- Akçadağ, Emine. ‘*Yasa Dışı Göç ve Türkiye*’, **Bilge Adamlar Kurulu Raporu**, İstanbul: 2012.
- Ak, Rengin. ‘*Göç*’, **Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Tekirdağ: 2013.
- Akkayan, Taylan. **Göç ve Değişme**, İstanbul: İstanbul Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979.
- Akyüz, Emine. **Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması**, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, 2000.
- Arslantürk, Zeki, Amman, Tayfun. **Sosyoloji: Kavramlar, Kurumlar, Süreçler, Teoriler**, 7. Baskı, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2011.
- Arslantürk, Zeki, E. Hamit Arslantürk, **Uygulamalı Sosyal Araştırma**, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2010.
- Aybay, Rona. **Yabancılar Hukuku**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005.
- Başaran, Fatma. ‘‘Türkiye’de Beyin Göçü Sorunu’’, **Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi**, Cilt: 10, (1972): 133-153.
- Bilgin, Nuri. **Sosyal Bilimlerin Kavşağında Kimlik Sorunu**, İzmir: Ege Yayınları, 1994.
- BMMYK**, *Dünya Mültecilerinin Durumu: Bir İnsanlık Sorunu*, Ed. Jeff Crisp, Oxford University Yayınları, 1997.
- Bozkurt, İbrahim. **Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Mersin Tarihi (1847- 1928)**, Mersin: Mersin Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2000.
- Castles, Stephen, Miller, Mark J. **Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri**, Çev. Bülent Uğur Bal, İbrahim Akbulut, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008.

Feyzullah Cihangir, ‘‘Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü Üzerine Bir Çalışma’’,
Akademik Perspektif, <http://akademikperspektif.com/2015/02/23/turkiyedeki-suriyelilerin-hukuki-statusu-uzerine-bir-calisma> , (13 Ekim 2017)

Çağlayan, Savaş. ‘‘Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi’’, **Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(İlke)**, Cilt. 17, No. 2, (Güz 2006): 67-91.

Çelebi, Özlem, Saime Özçürümez, Şirin Türkay (Ed.). **İltica, Uluslararası Göç ve Vatansızlık: Kuram, Gözlem ve Politika**, Ankara: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK), 2011

Çetin, İhsan. ‘‘ Suriyeli Mültecilerin İşgücüne Katılım ve Entegrasyon: Adana ve Mersin Örneği’’, **Gaziantep Üniversitesi Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt. 15, Sayı. 5, (2016): 1001-1016.

Demirtaş, Ali. **İçel İli Yakın Çevre İncelemeleri**, 6. Baskı, Ankara.

Develi, Şinasi. **Dünden Bugüne Mersin: 1836-1990**, 3. Baskı, Mersin: Mersin Ticaret ve Sanayi Odası Yayınları, 2001.

Ekşi, Nuray. **Yabancılar Hukukuna İlişkin Temel Konular**, İstanbul: Beta Yayınları, 2012.

Müberra Nur Emin, ‘‘Türkiye’deki Suriyeli Çocukların Eğitimi: Temel Eğitim Politikaları’’,
SETA Analizi, İstanbul: Sayı: 156, Şubat 2017.

Emiroğlu, Kudret, Suavi Aydın. **Antropoloji Sözlüğü**, İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003

Erdoğan, M. Murat. **Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015.

Ertaş, Handan, Fatma Çiftçi Kıracı. ‘‘Türkiye’de Suriyeli Göçmenlere Yönelik Yapılan Eğitim Çalışmaları’’, **Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi**, Sayı.13, (2017): 99-110.

Erjem, Yaşar. **Mersin’de Göç, Kentleşme ve Sosyal Problemler**, Mersin: Mersin Valiliği Yayınları, 2009.

- Gezgin, Mehmet Fikret. “İşgücü Göçü Teorileri”, **Sosyoloji Konferansları Dergisi (Istanbul Journal of Sociological Studies)**, Cilt. 23, (1991): 31-50.
- Günay, Ünver. **Din Sosyolojisi**, 10. Baskı, İstanbul: İnsan Yayınları, 2011.
- Güzel, Serkan. “Göçmen Çocuklar ve Denizli’de Yaşam Koşulları”, **Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar Dergisi**, (14 Ocak 2013).
http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/Serkan-guzel12_20ocak2013.pdf
(8 Ekim 2017).
- Hazan, Jacob Ceki. “Geçmişten Geleceğe Zorunlu Göç: Mülteciler ve Ülke içinde Yerinden Edilmiş Kişiler”, **Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar ve Tartışmalar**, Der. S. Gülfer Ihlamur, Aslı Şirin Öner. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012. 183-198.
- Ihlamur, S. Gülfer, Aslı Şirin Öner. (dr.), **Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar ve Tartışmalar**, İstanbul: İletişim Yayınları, 2012.
- Elif Tuğçe Kambur, “2002’den Arap Baharına Türkiye Suriye İlişkileri”, **Emperyalizmin Oyununda İkinci Perde: Arap Baharı ve Suriye**, Ed. Barış Adıbelli. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2012: 137-151.
- Kaya, İbrahim, Esra Yılmaz Eren. “Türkiye’deki Mültecilerin Hukuki Durumu: Arada Kalanların Hakları ve Yükümlülükleri”, **SETA Raporu**, İstanbul: SETA, 2015.
- Kaygalak, Sevilay. **Kentin Mültecileri: Neoliberalizm Koşullarında Zorunlu Göç ve Kentleşme**, Ankara: Dipnot Yayınları, 2009.
- Kızılçelik, Segin. **Zalimler ve Mazlumlar: Küreselleşmenin İnsani Olmayan Doğası**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2004.
- Koyuncu, Ahmet. **Kentin Yeni Misafirleri Suriyeliler**, Konya: Çizgi Kitabevi Yayınları, 2014.
- Marshall, Gordon. **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev. Osman Akınhay, Derya Kömürcü, İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları, 2003.

Orhan, Oytum, Sabiha Senyücel Gündoğar. ‘‘Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri’’,
ORSAM-TESEV Raporu, Ankara: Rapor No: 195, Ocak 2015.

Özmen, Nebile, **Çok kültürlü Toplumda Sosyal Entegrasyon ve Din**, İstanbul: Çamlıca Yayınları, 2012.

Özkan, Işıl. **Göç, İltica ve Sığınma Hukuku**, Ankara: Seçkin Yayınları, 2013.

Özservet, Yavuz, Mızrak Sirkeci. ‘‘Acil durumlarda okul çağındaki çocukların eğitimi: Türkiye’deki Suriyeli mülteciler Örneği’’, **Göç Dergisi**, Sayı. 3, C. 2, (2016): 175-199.

Perşembe, Erkan. **Almanya’da Türk Kimliği: Din ve Entegrasyon**, İstanbul: Araştırma Yayınları, 2005.

Ravenstain, Ernest George. ‘‘The Laws of Migration’’, **Journal of the Statistical Society of London**, Vol. 48, No. 2, (1885): 167-235.

Ritzer, George, Jeffery Stepnisky, **Sosyoloji Kuramları (Sociological Theory)**, Çev. Himmet Hülür, Ankara: Deki Yayınları, 2014.

Sert, Deniz Şenol. ‘‘Uluslararası Göç Yazınında Bütünleyici Bir Kurama Doğru’’,
Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar ve Tartışmalar, Der. Gülfer İhlamur-Aslı Şirin Öner. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012. 29-48.

Toksöz, Gülay. **Uluslararası Emek Göçü**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2006.

Tuncel, Metin. ‘‘Mersin’’, **Diyanet İslam Ansiklopedisi (DİA)**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı (TDV) Yayınları, 2004, Cilt: 29.

Unat, Nermin Abadan. **Bitmeyen Göç**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.

Unutulmaz, K. Onur. ‘‘Gündemdeki Kavram: ‘‘Göçmen Entegrasyonu’’-Avrupa’daki Gelişimi ve Britanya Örneği’’, **Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar ve Tartışmalar**, Der. Gülfer İhlamur-Aslı Şirin Öner. İstanbul: İletişim Yayınları, 2012. 135-160.

Yalçın, Cemal. **Göç Sosyolojisi**, Ankara: Anı Yayıncılık, 2004.

Yağmur, Abidin. *Mersin’de Mülteciliğin Öteki Yüzü: Yoksul ve Yalnız, Mersin’de Yaşam*,
<http://mersinyasam.net/HaberDetay.aspx?id=172> . (22 Ekim 2017)

Mersin Üniversitesi Bölgesel İzleme Uygulama Araştırma Merkezi, Suriyeli Göçmenlerin Sorunları Çalıştayı Sonuç Raporu, 2014,
<http://www.madde14.org/images/b/b0/MersinUnivSuriyeCalistay.pdf> . (22 Ekim 2017)

AFAD, Suriyeli Sığınmacılara Yapılan Yardımlar, 8 Ağustos 2017,

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2373/files/Suriyeli_Siginmacilara_Yapilan_Yardimlar+7.pdf . (14 Ekim 2017).

AFAD, Geçici Barınma Merkezleri Bilgi Notu, 2 Ekim 2017,

https://www.afad.gov.tr/upload/Node/2374/files/02_10_2017_Suriye_GBM_Bilgi_Notu.pdf . (14 Ekim 2017)

“Entegrasyon”, **TDK, Büyük Türkçe Sözlük**, 26 Eylül 2006,

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.59d8f6d65366d9.09147472 , (7 Ekim 2017)

“Göç”, **TDK Büyük Türkçe Sözlük**, 26 Eylül 2006:

http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.595e50da6ee775.99606129 (6 Temmuz 2017)

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 2. Madde,

http://www.unicefturk.org/public/uploads/files/UNICEF_CocukHaklarinaDair_Sozlesme.pdf . (9 Ekim 2017)

4817 Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkındaki Kanun, Madde 3.

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4817.pdf> .

6458 Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK),

<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>

1951 Cenevre Konvansiyonu, 1. Madde

<http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> (13 Ekim 2017)

İçişleri Bakanlığı Göç İşleri Genel Müdürlüğü, 2016 Türkiye Göç Raporu, (14 Ekim 2017).

MEB, *Yabancılar Yönelik Eğitim Öğretim Hizmetleri Genelgesi*, 2014/21,

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/yabyonegiogr_1/yabyonegiogr_1.html . (15 Ekim 2017)

MEB, *Suriyeli Çocukların Eğitimi İçin Yol Haritası Belirlendi*, 22 Ağustos 2016,

<http://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-yol-haritasi-belirlendi/haber/11750/tr>. (15 Ekim 2017)

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, *Geçici Koruma*, 12 Ekim 2017,

http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 . (22 Ekim 2017)

‘İçel’, **İl İl Büyük Türkiye Ansiklopedisi**, , İstanbul: Milliyet Yayınları, cilt: 2.

‘Mersin Nüfusu’, <https://www.nufusu.com/il/mersin-nufusu> . (12 Kasım 2017)

UNHCR, *Global Trends Forced Displacement in 2015*,

<http://www.unhcr.org/576408cd7.pdf> . (8 Ekim 2017)

UNICEF,

///C:/Users/fatma/Downloads/UNICEF_Syria_Crisis_Situation_Report_October_2017_External.pdf.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), ‘*Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü Haber Bülteni*’, 31 Ocak 2017,

file:///C:/Users/fatma/Downloads/Adrese_Dayal%C4%B1_N%C3%BCfus_Kay%C4%B1t_Sist_31.01.2017.pdf. (12 Kasım 2017)

TÜİK, ‘*Türkiye’nin Okuma Yazma Durumu*’, 2015,

<https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=130&locale=tr>. (12 Kasım 2017)

MEB Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Mersin’de Suriyelilere Yönelik Yürütülen Eğitim Hizmetlerini Görüşmek Üzere Müsteşar Yardımcısı Yusuf Büyük ve UNICEF Yetkililerin Katılımıyla İlimizde Toplantı Yapıldı, 24 Ekim 2015, <http://mersin.meb.gov.tr/www/mersinde-suriyelilere-yonelik-yurutulen-egitim-hizmetlerini-gorusmek-uzere-mersin-il-milli-egitim-mudurlugu-ve-unicef-isbirliginde-toplanti-yapildi/icerik/544>. (28 Ekim 2017)

MEB Mersin İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Mersin’de 20 bin Suriyeli Çocuk Okula Kazandırıldı, 8 Nisan 2016. <http://mersin.meb.gov.tr/www/mersinde-20-bin-suriyeli-cocuk-okula-kazandirildi/icerik/1053> . (28 Ekim 2017).

